nr. 12, decembrie 1984

Proletari din toate țările, uniți-vă !

(anul XC, nr. 1180)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAȘI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

semne bune anul are!

Moment al bucuriilor împlinite, Anul nou e, deopotrivă, o sărbătoare a speranței și încrederii. Se fac bilanțuri, dar și proiecte pe măsura a ceea ce s-a înfăptuit și a ceea ce, plini de cutezanță, vrem să înfăptuim în viitor. Anul nou 1985 face parcă și mai pregnant acest moment al bucuriei și speranței. Munca noastră de peste an a căpătat un sens nou, ca și gîndurile noastre pentru munca anului viitor. Acest sens nou izvorăște din documentele istoricului forum al comuniștilor, Congresul al XIII-lea. Aici au fost înfățișate prin magistralul Raport prezentat de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, marile fapte de muncă și de creație săvîrșite de poporul nostru în ultimii ani, s-au conturat cu claritate liniile devenirii noastre pînă la sfîrșitul acestui deceniu, apoi pînă la finele secolului și al mileniului. Privirea lucidă, responsabilă spre ceea ce sîntem și scrutarea îndrăzneață a drumului pe care vom merge în următorii cinsprezece ani definesc atitudinea responsabilă a unui popor față de prezentul și viitorul său.

Satisfacția lucrului împlinit și cutezanța proiectelor își au o motivație profundă în forța orînduirii socialiste, în capacitatea partidului — centrul vital al societății noastre — de a uni toate forțele într-un singur act de voință : voința de a munci neobosit pentru ridicarea patriei pe noi trepte de civilizație materială și spirituală. De la înalta tribună a Congresului al XIII-lea, tovarășul Nicolae Ceaușescu a reafirmat — dînd cuvîntului său greutatea faptei, a unui strălucit exemplu personal — că munca este elementul principal, factorul hotărîtor în realizarea măreților obiective pe care partidul, societatea noastră le are în față.

Toate cifrele privind dezvoltarea economico-socială în viitorul cincinal și apoi în următorii zece ani nu sînt altceva decît expresia investiției de efort și inteligență, echivalentul specific diverselor domenii de activitate, al faptelor de muncă. Scopul suprem al politicii partidului — creșterea bunăstării materiale și spirituale a poporului — este idealul clădit pe realitatea muncii de zi cu zi, a muncii mai susținute, mai bine organizate, a muncii mai eficiente.

Cum e și firesc, în acest context al amplei mobilizări pe fronturile muncii, activitatea scriitorului, munca sa de nobilă responsabilitate are un loc bine definit. Raportul la Congresul al XIII-lea al partidului acordă un spațiu important creației literar-artistice, rolului crescînd ce revine acesteia din perspectiva a tot ceea ce vom realiza în anii ce vin. Munca eroică a poporului, izvorul viu al realității contemporane reprezintă sursa cea mai fecundă a inspirației artistice. Pe de altă parte, crearea unor opere de mare valoare presupune un efort neobosit, ca urmare a racordării creației la complexitatea și semnificația faptelor de viață. Creația, munca scriitorului, este ea însăși complexă. Nu e vorba numai de activitatea „de laborator", de studierea solitară a datelor realității, ci implică și cercetarea continuă a acestei realități, participarea la viața cetății. Temperatura, pulsul vieții trebuie simțite, trebuie măsurate direct pentru că numai astfel truda de la masa de scris poate depăși condiția unei zbateri sterile, căpătînd un sens, întrupîndu-se în „slova de foc și slova făurită" a operei. Tocmai acest îndoit efort al implicării în realitate, al înțelegerii sensurilor profunde ale devenirii ei, apoi al restructurării acestor sensuri la nivelul imaginarului dezvăluie gradul de dificultate al profesiei, al acestei nobile profesii care e, deopotrivă, creație și meserie.

Anul 1984 a fost pentru scriitorii din patria noastră bogat în realizări semnificative care îmbogățesc tezaurul de valori al literaturii ultimelor patru decenii. Semnificativ este și faptul că aceste realizări aparțin tuturor genurilor, romanului și poeziei lirice, dramaturgiei și criticii literare, ca expresie a diversității creației, a perspectivei autotcuprinzătoare din care scriitorul vede realitatea vremii sale. E acesta motivul de a privi cu satisfacție la ceea ce s-a făcut, și cu încredere și speranță la ceea ce va fi literatura română în viitor. Trăind intens atmosfera emulativă, mobilizatoare a Congresului al XIII-lea al partidului, omagiind cei 37 de ani care au trecut de la istoricul eveniment al proclamării Republicii, nutrind bucuria sărbătorii milenare a plugușorului, a celorlalte datini atît de frumos împlinite la cumpăna anilor, nu facem decît să exprimăm gîndul, hotărîrea de a da faptelor noastre o nouă împlinire, pe măsura istoriei pe care o trăim.

CONVORBIRI LITERARE

în celelalte pagini :



DIMITRIE GAVRILEAN : „Constructorii viitorului"

colind din iași

Primiți la geamuri urătorii
ce-n haine de argint ușor
își cîntă-n cor conducătorii
colindă-n sănătatea lor.

Primiți-i deci cu grîu în mînă
din datine au poposit
ei cîntă anul ce se mînă
ei cîntă Anul Nou sosit.

Să ne trăiți cu sănătate
eroi de neam, adevărați
tată și mamă pentru țară
să ne trăiți mulți ani curați.

Din Iași la geam colindătorii
în haina muncii au sosit
știind că e în fruntea țării
al țării fiu cel mai iubit.

La geam colindă despre țară
despre-un erou contemporan
prin Ceaușescu-ntîia oară
conduce țara-ntregul neam.

Primiți-i deci cu grîu în mînă
din datine-s coborîtori
ei cîntă țara și partidul
și bravi eroi conducători.

Emilian MARCU

cu ocazia anului nou 1985, redacția „convorbiri literare" urează cititorilor și colaboratorilor săi un cald

„LA MULȚI ANI!"

epopeea construcției socialiste

Moment culminant al întregului an 1984, Congresul al XIII-lea al P.C.R. s-a desfășurat într-o atmosferă de **intens spirit revoluționar** și vibrant patriotism polarizînd interesul și adeziunea întregului popor român. Cu adîncă emoție toți oamenii muncii din țara noastră, fără deosebire de naționalitate, au aclamat alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, în funcția de secretar general al partidului exprimîndu-și voința nestrămutată de a face totul pentru transpunerea în fapte și în viață a hotărîrilor Congresului — cauza supremă a comuniștilor, a tuturor celor ce muncesc. Realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, în funcția de mare răspundere de secretar general al partidului, oferă cea mai puternică garanție că luminoasele perspective prefigurate în Documentele Congresului se vor înfăptui întocmai deschizînd orizonturi noi dezvoltării și propășirii patriei pe calea civilizației socialiste și comuniste.

Cum este știut, marele forum al comuniștilor a adoptat o serie de hotărîri de maximă importanță pentru dezvoltarea economică și socială a României de azi și de mîine. În primul rînd este vorba de hotărîrea prin care se aprobă Raportul Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român în perioada dintre Congresul al XII-lea și Congresul al XIII-lea și activitatea de viitor a partidului în vederea înfăptuirii obiectivelor dezvoltării economico-sociale în cincinalul 1986—1990 și în perspectivă pînă în anul 2000. De asemeni au fost aprobate Directivele Congresului al XIII-lea ; Programul Directivă de dezvoltare economico-socială a României în profil teritorial în cincinalul următor ; Programul Directivă privind creșterea nivelului de trai și ridicarea continuă a calității vieții ; Hotărîrea cu privire la modificarea unor prevederi ale Statului partidului și Hotărîrea privind adoptarea Programului ideologic ca parte integrantă a Programului P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Aceste documente, elaborate din inițiativa și cu contribuția directă a secretarului general al partidului, constituie grandioase programe de acțiune pentru viitor care vor asigura transformarea revoluționară a societății românești, pentru făurirea unei civilizații materiale și spirituale superioare în România socialistă, pentru realizarea celor mai înalte aspirații de prosperitate și bunăstare, de dezvoltare liberă și democratică, de afirmare demnă și suverană a națiunii noastre. Pentru realizarea mărețelor obiective preconizate în aceste documente este necesar ca fiecare colectiv de oameni ai muncii să acționeze cu toată răspunderea pentru îndeplinirea sarcinilor ce îi revin. „Am menționat în Raportul meu că pornim să urcăm o treaptă mai înaltă a dezvoltării noastre, — aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la închiderea lucrărilor Congresului. — Aceasta va cere eforturi susținute, va cere să facem totul pentru a merge pe cel mai bun și cel mai scurt drum, pentru a evita eforturi prea mari. Dar va trebui să facem eforturi și să învingem multe greutăți ! Avem o călăuză sigură — și aceasta este socialismul științific, materialismul dialectic și istoric, Programul partidului nostru. Avem un partid care știe să învingă greutățile și sîntem convinși că întregul popor va merge ferm înainte, sub conducerea comuniștilor spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație".

Însuflețiți de îndemnurile adresate de către tovarășul Nicolae Ceaușescu de la înalta tribună a Congresului, toți oamenii muncii privesc cu deplină încredere viitorul patriei, își exprimă hotărîrea fermă de a-și mobiliza toate energiile creatoare în vederea transpunerii în viață a sarcinilor ce le revin din Documentele Congresului, convinși fiind că în acest fel contribuie direct la creșterea bunăstării și fericirii generațiilor prezente și viitoare. Misiunea nobilă a scriitorilor, așa cum ei s-au angajat în fața Congresului prin glasul președintelui Uniunii Scriitorilor din România este de a reflecta cu dragoste, dăruire și talent virtuțile oamenilor muncii contemporani care prin munca și viața lor sînt o oglindă uriașă a timpurilor mărețe pe care le trăim. Prin tot ceea ce a creat mai de seamă, literatura română actuală este o parte integrantă a înfăptuirilor poporului nostru în epoca de mari afirmări creatoare deschisă de Congresul al IX-lea. Spiritul îndrăzneț, dinamic, înnoitor imprimat în acești ani de tovarășul Nicolae Ceaușescu tuturor domeniilor vieții naționale și-a aflat și în literatură o fericită răsfrîngere. Climatul de libertate a creației, asigurat de larga democrație socialistă existentă în țara noastră a dat impuls scriitorilor să se apropie cu mai mult curaj responsabil de adevărul vieții, de realele probleme ale omului de azi și ale lumii contemporane. Literatura este chemată să contribuie și în mai mare măsură la formarea conștiinței, la creșterea spiritului revoluționar. Bucurîndu-se de grija și prețuirea pe care partidul, personal tovarășul Nicolae Ceaușescu le arată literaturii pătrunse de idealurile umanismului revoluționar, scriitorii au datoria să se angajeze mai temeinic în cunoașterea vieții, să-și consacre toate eforturile creatoare făuririi unor opere în care oamenii muncii să fie adevărați eroi cum de altfel și sînt ai epopeii construcției socialismului multilateral dezvoltat în patria noastră.

Iuliu MOLDOVEANU

tezaur

un nume care se rostește cu fală și mîndrie

Răsfoind filele îngălbenite de vreme ale unei cărți a nemuritorului bard de la Mircești, privirea mi s-a oprit la poezia cu titlul „Cuza-Vodă", care, cum zice poetul, „O clipă apărut-ai în plaiul veciniciei / Și vecinice mari fapte lăsat-ai României, / Nalțînd din părăsire antica-i demnitate / Prin magica Unire și sacra Libertate. / Ca norul plin de mană ce trece și revarsă / O ploaie roditoare pe brazda care-i arsă, / Și, stînd apoi de-o parte, în umbra lui privește, / Cum brazda se deschide și cîmpul înflorește".

Citindu-le gîndul m-a dus la Ruginoasa, străveche așezare din Podișul Moldovei, a cărei istorie se pierde în negura vremilor, în epoca neolitică, și al cărei indicator de la intrare are drept simbol un Palat. E simbolul Palatului reședință a primului domnitor care a unit Muntenia și Moldova, Alexandru Ioan Cuza, a celui al cărui nume a fost destinat să fie mare și să stea neclintit „...pe-a timpului hotare / Și vecinic să răspîndă o falnică lumină / Pe secolii ce-n umbră, trecînd, li se închină !". Palatul, „martorul multor evenimente", cum se subliniază în ghidul apărut în 1980, „comparativ cu alte construcții din Moldova, ridicate în aceeași perioadă", respectiv la începutul celui de-al doilea deceniu al anilor 1800, „ocupă un loc deosebit din punct de vedere istoric cît și arhitectural". Aici, atît în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, cît și după aceea s-au perindat o seamă de personalități ale vieții politice și culturale din țară și din străinătate — Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Costache Negri, Ion Creangă, Mihail Sadoveanu, Nicolae Iorga, A. D. Xenopol și mulți alții, care au scris rînduri de adîncă semnificație și rezonanță despre această așezare, despre legendarul Cuza și istoria poporului român. Restaurat în 1978, Palatul și-a recăpătat „ceva din fosta lui măreție", cele 16 săli ale sale, spațioase și luminoase, adăpostind o bogată expoziție cu obiecte, fotografii și documente istorice, foi volante, cărți, scrisori, care pun în evidență faptele vitejilor care au militat pentru ideea unității și libertății naționale a poporului român. În sălile de la parter, vizitatorul face cunoștință cu momentele mai importante, cruciale, din istoria poporului român, cu lupta sa pentru emanciparea politică și socială, pentru progres, libertate și unitate națională. Într-una din săli, dominant este arborele genealogic al domnitorului Cuza alcătuit, în 1912, de profesorul Gheorghe Ghibănescu, membru corespondent al Academiei Române. Alături de acesta sînt reproduse aprecierile lui George Sion apărute în gazeta „Românul", în ianuarie 1859 : „Cercetînd geneologia familiei domnului Alexandru Ioan Cuza... destul este a arăta că el se trage dintr-o familie patriciană, veche, adevărat românească, care, după istorie și tradiție, își numără existența de două secole și mai bine și care în tot timpul a produs bărbați eroi, de onorabilitate, zeloși apărători ai libertăților publice". Cei ce au provenit din familia Cuza din Moldova, se spune mai departe, „au fost întotdeauna cei mai populari oameni, mai respectabili și mai iubiți". Este apoi prezentat cronologic drumul pe care l-a parcurs domnitorul a cărui deviză și ambiție erau „A trăi respectat sau a muri regretat"... Îl urmărim, prin intermediul documentelor, la școală, la Academia Mihăileană din Iași, la Paris, unde obține diploma în litere, în perioada prerevoluționară, după înapoierea în țară.

Într-un document, aflat în corespondența dintre Vasile Alecsandri și Ioan Ghica, referitor la întrunirea din 1846 a moldovenilor și muntenilor, de la Mînjina, în casa lui Costache Negri, se subliniază : „Aici aveau ocaziunea a se întîlni, a se iubi, a pune la un loc sperările lor, a face proiecte mărețe pentru renașterea patriei comune. La Mînjina nu erau moldoveni sau munteni, ci români. Unirea exista în inimi, se tălmăci în cuvinte și prinse rădăcini". Într-o vitrină sînt expuse documente autentice, cărți vechi — un Regulament organic pentru Moldova, tipărit la New York, un exemplar din Magazinul istoric pentru Dacia, realizat de Nicolae Bălcescu și Treboniu Laurian. În alte trei vitrine, aflate în sala care evidențiază participarea lui Cuza la revoluția de la 1848, sînt etalate documente originale și facsimilate, poeziile lui Alecsandri „Deșteptarea României" și „La frații mei români", tipărite în foi volante, broșuri în care sînt înserate programele revoluționare, lucrările lui Mihail Kogălniceanu „Dorințele partidei naționale din Moldova" și „Întîmplările din Moldova din martie 1848", un manifest prin care se arată că ziua dreptății va sosi, o listă, cu 13 revoluționari arestați și exilați la numărul doi fiind înscris Cuza. Cheia bolții, fără de care s-ar prăbuși tot edificiul național, nu era alta decît Unirea Moldovei cu Muntenia, idee care străbate ca un fir roșu toate documentele expuse în sălile Palatului de la Ruginoasa. Din publicațiile perioadei, aflăm că, în timpul exilului, Alexandru Ioan Cuza a fost prezent la Marea adunare populară care a avut loc la Blaj, pe Cîmpia Libertății. În timp ce era Pîrcălab de Galați gazeta de Moldavia, care apărea la 2 august 1856, și numeroase alte documente îl preamăresc prezentîndu-l ca un bun gospodar. „Siguranța, ordinea și îmbelșugarea, subliniază gazeta, au reluat a lor domnie în acest oraș".

Trecînd prin sălile în care sînt expuse documentele anilor 1856 — 1859 reținem participarea intensă a lui Vodă Cuza, alături de Kogălniceanu, Alecsandri și alte personalități ale vremii la viața politică și socială a țării, atenția pe care o dădeau „temeliei casei", temelie care era alcătuită din țărani. În sala în care sînt expuse documentele dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza impresionează picturile realizate de Th. Aman, Mihai Cămăruț și Costache Agafiței, care redau măreția actului istoric despre care ministrul italian Camil Cavour avea să spună : „Unirea principatelor și consultarea votului poporului este începutul unei ere noi în sistemul politic al Europei". Documentele celor șapte ani de domnie, prezentate pertinent și sobru într-un salon, conțin spiritualitatea istorică și gloria primului domn al României care, prin reformele date de aici, a unificat camerele legislative, armata, sistemul financiar-administrativ, a pus pe baze noi învățămîntul și agricultura. Numeroase scrieri și imagini reconstituie atmosfera politico-economică și socială a vremii și a unei părți din viața de familie a voevodului Cuza. La loc de frunte sînt etalate prima stemă a Principatelor Unite din 1859 și mîndrul nostru steag tricolor, precum și prima stemă a României din 1862 cu deviza „Toți în unu". Vizitele pe care domnitorul român le-a făcut la poarta Sultanului în 1861 și 1864, sînt consemnate într-o broșură de Dimitrie Bolintineanu, cu precizarea că Vodă Cuza, demn și mîndru reprezentant al poporului român, a intrat pe poarta principală. Spațiul de la etaj este destinat bibliotecii domnitorului, camerei de lucru în care se află un bust al lui Napoleon, idolul său, biroul pe care au rămas călimara și penița din pană de gîscă și o hartă originală a Principatelor Unite. În camera prietenilor, în mica sufragerie, ca și în marele salon, în dormitoarele familiei sînt expuse tablouri și etalate piese originale care sînt strîns legate de figura glorioasă și înțeleaptă a unuia dintre marii patrioți din galeria acelora care au pus bazele statului național unitar român despre care istoricul Nicolae Iorga spunea că, „a fost iubit pînă la fanatism, un fanatism care se păstrează și pînă astăzi pentru vitejia lui. Căci a fost unul dintre cei mai buni viteji. Niciodată nu i-a păsat de dînsul, de tronul său, de sănătatea sa, de viață și chiar de reputația sa. Țara era totul pentru dînsul, țara pe care a întemeiat-o, pe care a știut s-o reprezinte cu demnitate și pe care a putut s-o părăsească fără blestem. Astfel de viteji nu se formează prin nici un exemplu și nici o lectură. Ei se nasc. Ferice de țara care ajunge să-i aibă în fruntea ei".

Alexandru Ioan Cuza a înscris o filă de mare strălucire în epopeea Unirii Țărilor Române, el, cum spune Vasile Alecsandri a urcat în pace „scara măriei / Și-n pace luînd calea august-a nemuririi, / O, scump amic, Domn Mare, o ! nume cu splendoare / Sădit pe miriade de libere ogoare ! / Acum se odihnește gustînd eterna pace / Lăsînd o lume-ntreagă la tine să gîndească / Și-a ta legendă, Cuza ! Cu fală s-o rostească"... Legendarul Cuza este și astăzi și va fi de-a pururi un nume care se rostește cu fală și mîndrie.

Lazăr BĂCIUCU

„sînt un martor al epocii"

De vorbă cu prozatorul Viniciu Gafița, redactor șef al Editurii „Ion Creangă"

— Cunoscîndu-vă și activitatea de editor, ne adresăm mai întîi scriitorului Viniciu Gafița, căruia i-a apărut de curînd o carte în care, pentru prima dată, recurge la amintiri din propria-i copilărie. Este o întîmplare, sau momentul e ales anume ?

■ Mai întîi cu privire la cele două aspecte din activitatea mea : ca editor și, în aceeași măsură și ca scriitor, mă socot deopotrivă angajat față de cititori și de literatura pentru copii. Atît eu, cît și colegii din editura Ion Creangă, ne străduim cu toții să dăm copiilor cărți la nivelul comandamentelor zilei de azi. În ceea ce privește ultima mea carte, „Sînteți oaspeții mei" apelul la amintiri din propria copilărie a venit dintr-un mai vechi imbold, căruia nu am îndrăznit pînă acum să-i dau glas. Procesul obiectiv, de îndepărtare în timp față de evenimentele trăite, atunci, capătă semnificația unei eliberării din țesătura amănuntelor nesemnificative, permițînd o altă înțelegere a cauzelor și efectelor, descoperirea unor sensuri majore în faptele, gesturile întîmplările în care am fost actori sau spectatori. Așa am ajuns la această primă parte a „amintirilor", a căror valoare literară rămîne să o aprecieze cititorul.

— Să înțelegem că în proiectele dv. există și o a doua, a treia parte ?

■ E doar o dorință. Am trăit într-o epocă de prefaceri istorice pentru poporul nostru, am participat la marile transformări sociale și umane din această perioadă și chiar dacă nu am avut un rol de seamă în desfășurarea evenimentelor, sînt și eu unul din marea mulțime care am sperat, am visat, am avut bucurii. Sînt un martor al epocii și socot mărturia mea se poate înscrie în marea cronică pe care scriitorii de azi o lasă posterității spre aducere aminte și îndemn.

— Și totuși, nu se poate ca scriitorul V. G. să nu aibă nimic pe șantier.

■ Aș vrea să reiau într-o nouă ediție și într-o formulă mai cuprinzătoare „Bibliografia de literatură română pentru copii". Mă tentează și un dicționar de personaje literare pentru copii, din care am publicat cîte ceva într-un almanah. Ca drumeț pasionat, am adunat munți de impresii despre frumusețile patriei noastre, despre construcții și mutații sufletești care pot fi întîlnite pînă în cele mai puțin frecventate colțuri de țară. Nu pot părăsi nici copiii, care ne luminează cu ochii lor curați, cu glasurile lor cristaline, cu prezența lor binefăcătoare. Deocamdată însă, cea mai mare parte a timpului și energiei de care dispun mi le solicită editura.

— Am ajuns deci din nou la editorul V. G. Ce ne puteți spune în această calitate ?

■ Am ajuns pentru că, așa cum am menționat la începutul discuției noastre, omul e o entitate ce nu poate fi despărțită în felii distincte. Cine va studia în viitor literatura acestei epoci nu va putea face abstracție de rolul editorilor. Mai ales ținînd seama de sistemul de organizare a procesului editorial, organic angrenat în întregul mecanism social din țara noastră. Concret, noi, editorii de azi pentru copii, urmărim îmbogățirea acestei părți a literaturii naționale tot mai multe operere valoroase, ne străduim să reluăm, în ediții adecvate, tot ce e mai frumos din zestrea literară a trecutului, căutăm să le punem la îndemînă traduceri din marile opere literare ale lumii ; și nu uităm că trăim în perioada uimitoarelor cuceriri ale științei și tehnicii, fără a căror cunoaștere omul, și mai ales copilul zilelor noastre, nu poate înțelege nici rolul său, nici marile comandamente ale epocii pe care o străbate. Mai mult ca oricînd literatura și arta trebuie și pot să-și îndeplinească rolul lor modelator, pus în slujba înaltelor idealuri umane, sociale și individuale.

Consemnat de
Alfred IACOBESCU

viața noastră

sub semnul congresului al XIII-lea al P.C.R.

În comuna Scînteia, din județul Iași, a avut loc o dezbatere cu tema „Dialog despre viitor", în centrul căreia s-au aflat Directivele Congresului al XIII-lea al partidului cu participarea lui **Aurel Leon** și **Lucian Dumbravă**. **Haralambie Țugui** a fost invitatul elevilor școlilor generale nr. 34 și din comuna Plugari cărora le-a vorbit despre perspectivele literaturii române actuale în lumina îndemnurilor exprimate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul la Congresul al XIII-lea. Poeții **Corneliu Sturzu, Haralambie Țugui** și **Horia Zilieru** au susținut un recital de poezie patriotică la Spitalul militar din Iași. În cadrul primei ședințe din actualul an școlar a Cenaclului literar al cadrelor didactice, cenaclu condus de **Horia Zilieru**, criticul **Ioan Holban** a dezvoltat tema „Proza românească actuală". În perioada 11—14 noiembrie s-a desfășurat la Iași, Pașcani și Vînători — Neamț cea de a XIII-a ediție a „Zilelor Sadoveanu", tradițională manifestare organizată de Comitetul județean de cultură și educație socialistă, Asociația scriitorilor, revista „Convorbiri literare" și Muzeul de literatură al Moldovei, în cadrul Festivalului național „Cîntarea României". Actuala ediție organizată în ansamblul manifestărilor dedicate Congresului al XIII-lea al partidului a cuprins evocări privind personalitatea și opera marelui nostru scriitor, sesiuni de comunicări, recitaluri literare cu fragmente ale unor îndrăgite creații sadoveniene, întîlniri ale unor prozatori și critici cu membrii ai unor cenacluri literare. Și-au adus contribuția **Const. Ciopraga, Corneliu Sturzu, Fănuș Băileșteanu, Grigore Ilisei, Sergiu Adam, Ion Țăranu, Nicolae Turtureanu, Constantin Mitru**. Tot cu acest prilej Asociația scriitorilor din Iași a acordat diploma pentru debut editorial în proză lui **Petru Cimpoieșu** din Bacău, pentru volumul „Amintiri din provincie", apărut la Editura Junimea. Diploma revistei „Convorbiri literare" și a cenaclului literar „Mihail Sadoveanu" pentru proza publicată în revistă în perioada de la precedenta ediție a fost înmînată lui **Horia Ursu** din Baia Mare. Diploma revistei „Cronica" a fost acordată lui **Ion Gh. Pricop** din Huși pentru volumul „Corăbii în septembrie" apărut la Editura Junimea. În cadrul „Zilelor cărții social-politice" a avut loc la Biblioteca municipală „Gh. Asachi" simpozionul „Cartea bibliotecile și librăriile, focare de cultură și centre de informare", la care a participat și **Dan Mănucă**. Din inițiativa Comitetului de partid al Institutului politehnic „Gh. Asachi" din Iași, la clubul Facultății de tehnologie chimică au avut loc seri cultural-artistice dedicate patriei și partidului. Au participat poeții **Corneliu Sturzu** și **Vasile Constantinescu**. În cadrul unor manifestări dedicate Congresului al XIII-lea, scriitorii **Grigore Ilisei** și **Haralambie Țugui** s-au întîlnit cu elevii Liceului de informatică. Sub genericul „Lumina cărții într-o epocă de lumină" la Botoșani s-au deschis „Zilele cărții social-politice". Printre acțiunile care au marcat debutul amplei manifestări s-au înscris vernisajul unei cuprinzătoare expoziții de carte social-politică, lansarea în prezența autorilor a cărților „Factori intensivi ai dezvoltării economiei românești în etapa actuală", de **Gavril Horja** și „Eliberarea" de **Ion Crînguleanu**. La manifestare au participat tovarășele **Suzana Gâdea**, președinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, **Ileana Jalbă**, prim secretar al Comitetului județean al P.C.R. Casa de cultură din Botoșani a găzduit șezătoarea literară „Cîntare omului și țării". Au citit poeții **Ion Crînguleanu, Lucian Valea, Lucia Olaru Nenati, Dumitru Țiganiuc, Mihai Mariciuc** și **Gelu Dorian**. La Galați a avut loc Festivalul de poezie „Partidului — cunună de cîntec" organizat de Casa de cultură a sindicatelor în colaborare cu revista „Convorbiri literare". În cadrul Salonului literar al Universității gălățene s-a desfășurat o dezbatere cu tema „Bilanț și perspectivă în creația literară artistică contemporană în lumina Directivelor Congresului al XIII-lea al Partidului". La ambele manifestări au participat scriitorii **Corneliu Sturzu, Virgil Cuțitaru, Ion Trandafir, Sterian Vicol, Paul Sân-Petru, Maria Petra, Simion Ajarescu, Maria Lovin, Dumitru Tutiuca, Dan Plăieșu, Lică Rugină**, precum și tinerii poeți **Luminița Potîrniche, Gelu Sorici, I. Florea**, alți membri ai cenaclurilor gălățene. La Casa de cultură „Steaua Dunării" din Galați în prezența unui numeros public, scriitorii gălățeni au organizat o manifestare prilejuită de împlinirea a 60 de ani a scriitorului Ion Trandafir — fiu al meleagurilor dunărene. Despre activitatea și opera poetului au vorbit **Sterian Vicol, Teodor Parapiru**, ing. **Săvel Rotaru**, președintele Comisiei inginerilor și tehnicenilor din județul Galați. Deasemenea, autorul a fost omagiat de scriitorii **Corneliu Sturzu** și **Virgil Cuțitaru**. Din lirica poetului sărbătorit a recitat actrița **Liliana Lupan** de la Teatrul dramatic Galați. În zilele de 1—2 decembrie, la Focșani, Mărășești, Adjud, Gugești și Dragosloveni au avut loc manifestările din cadrul ediției a XV-a, jubiliară, a Salonului literar Dragosloveni. Tineri creatori, membri ai cenaclurilor literare vrîncene, un numeros public s-au întîlnit cu scriitori, cadre didactice din învățămîntul superior, ziariști din București, Iași, Suceava, Sibiu și Focșani. Premiile Uniunii Scriitorilor și ale revistei „Luceafărul" au fost acordate scriitorilor focșăneni Dumitru Pricop, Ion Panaite și Ioan Dumitru Denciu. Laureatul concursului de creație al actualei ediții a fost Alexandru Pleșcan.

de la Congresul al IX-lea la Congresul al XIII-lea ale partidului

literatura într-o nouă etapă de dezvoltare

În Raportul prezentat la Congresul al XIII-lea al P.C.R., secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a arătat că în ultimii ani, în domeniul creației literar-artistice, s-au realizat opere de mare valoare. Această înaltă apreciere definește o stare de fapt și, în același timp, se impune ca nivel de exigență pentru ceea ce literatura și arta noastră vor fi în perspectivă. Începînd cu Congresul al IX-lea, documentele programatice ale partidului au consacrat valoarea drept criteriu fundamental, de primă importanță în aprecierea activității de creație, implicînd în această noțiune-cheie esteticul, ca trăsătură axiologică specifică, precum și celelalte determinări — filozofice, etice, ideologice etc. — care definesc statutul umanist-revoluționar al artei noastre.

După cum se știe, Congresul al IX-lea al partidului a marcat și în domeniul literaturii începutul unei noi etape de dezvoltare. Istoricul forum din vara anului 1965 a adus în cultură un climat nou, o concepție nouă privind tocmai preeminența *calității*, ceea ce a stimulat afirmarea deplină a vocației creatoare a poporului nostru în toate domeniile și, implicit, în artă. Lucrul apare cu atît mai evident azi, cînd ne apropiem de aniversarea a două decenii de la istoricul congres din iulie. Două decenii înseamnă deja mult. Ele pot deveni un capitol de istorie literară și au devenit un capitol de istorie literară. Se poate spune chiar că e vorba de un capitol vast, dată fiind excepționala bogăție de creații, de cărți în cazul nostru, între care multe s-au orînduit deja în biblioteca de capodopere ale literaturii române din toate timpurile.

Noua calitate vizează aspecte multiple și semnificative. În primul rînd, arta și-a regăsit acea perspectivă specifică de reflectare a realității. Concomitent, o realitate nouă și o concepție nouă despre realitate i-au validat particularitățile. S-a confirmat astfel ideea că artistul nu copie lumea și concepții despre lume, ci le asimilează ordinii și principiilor universului de creație, ale imaginarului, acelei ordini care remodelează datele într-o structură nouă, care e a faptului unic și generalizator totodată. Și s-a mai verificat un lucru, acela că, fără o înțelegere în profunzime a istoriei, a vremii sale, fără o implicare de conștiință în devenirea realității, creația nu-i decît o imagine paralelă, inexpresivă și convențională a acesteia. Inspirația și talentul definesc un *mod specific de cunoaștere*, un act explorator care conduce în cele din urmă la revelarea adevărului vieții. Inspirația din izvorul cu apă vie a realității — idee subliniată în dese rînduri de tovarășul Nicolae Ceaușescu și reafirmată recent la Congresul al XIII-lea al partidului — își dezvăluie astfel întreaga semnificație, capătă un sens profund și fecund, în deplină consonanță cu esența actului de reflectare artistică.

Un rol determinant în afirmarea unei literaturi de mare valoare, în stimularea forțelor creatoare l-a avut teza — consecvent afirmată de documentele de partid apărute începînd cu Congresul al IX-lea referitoare la diversitatea de genuri și de stiluri, ca expresie a polimorfismului imanent al manifestărilor artistice. Prin structurile sale de adîncime, o operă de artă autentică este o realitate irepetabilă : diversitatea modalităților de expresie nu vine propriu-zis din nevoia unui autor sau a altuia de a fi cu orice preț original, ci dintr-o condiție obligatorie a viabilității, a devenirii creației, a racordării ei la problematica și sensibilitatea epocii care o naște și pe care o reprezintă. Această înțelegere nuanțată a adevărurilor fundamentale ale artei a determinat excepționala diversitate a peisajului literaturii contemporane. Genurile literare tradiționale, în cadrul acestora, specii consacrate și specii înnoite, îndrăznețe sinteze ale acestora au cunoscut ilustrări de referință : de la schiță și povestire la romanul-frescă, de la notația lirică lapidară la poemul amplu, cu rezonanțe baladești, de la piesa într-un act care surprinde faptul de viață cotidiană, la tablourile ample, cu rezonanțe epopeice ale reconstituirilor istorice, de la volumele de comentarii „la zi", ale criticii de întîmpinare, la impunătoarele sinteze istoriografice și de lexicografie literară, și lista e departe de a fi epuizată. Concomitent cu o înnoire a tematicii, a diversificării genurilor, s-a manifestat cu pregnanță tendința de continuă primenire a limbajului propriu fiecărui gen, acțiune îndrăzneață, cu o serie de realizări deosebite care au depășit stadiul experimentelor spectaculoase, cristalizînd înnoiri esențiale. Prin aceasta a fost pusă încă o dată în lumină originalitatea spiritului românesc și imensa bogăție a acelui inestimabil tezaur de expresivitate literară care este limba română.

O altă mare, decisivă împlinire a literaturii ultimelor două decenii este restabilirea unui dialog viu, fecund cu trecutul literar, dialog care plasează noul într-un raport de continuitate atît în ordinea valorii cît și în aceea a afirmării vocației patriotice și umaniste a faptului de artă. S-a demonstrat încă o dată, cu puterea argumentelor oferite de creații de primă mărime, că o cultură, implicit o literatură nu-și poate afirma originalitatea decît asumîndu-și propriul trecut pe care îl implică, prin fiecare gest, prin fiecare atitudine înnoitoare, într-o simbolică perenitate. Și nu numai prezentul literaturii poartă marca trecutului, dar trecutul însuși începe a fi văzut din perspectiva unei experiențe ulterioare care îl îmbogățește, îi dezvăluie semnificații nebănuite. Nu e vorba numai de revelarea unor aspecte inedite din opera înaintașilor, datorate noilor perspective propuse de studiile de critică și istorie literară, ci și de lectura nouă, proaspătă pe care o realizează marele public.

Vorbind despre public, atingem o altă coordonată majoră a evoluției fenomenului literar din ultimele două decenii. E vorba de condițiile de receptare a cărții. Marile prefaceri economico-sociale care au înlesnit accesul la cultură, la carte, apoi extinderea și diversificarea producției editoriale, circulația cărții prin intermediul numărului mare de biblioteci, prezența ei în mijloacele de informare în masă, sintezele privind actualitatea literară, includerea scriitorilor importanți în programa de învățămînt, în colecțiile de mare popularitate ale editurilor, numărul mare de manifestări literare cu publicul (șezători, cenacluri) toate acestea au conferit noi dimensiuni dialogului autor-cititor. Fenomenul este îndeobște discutat din perspectiva sociologiei receptării, dar implicațiile sale angajează însăși creația. Marele public, departe de a fi o realitate pasivă a devenit, prin interesul manifestat pentru cartea de actualitate, un partener de dialog al scriitorului, „sugerîndu-i" teme și oferindu-i modele. Autorul de literatură are conștiința unei audiențe care prin număr, educație, pregătire profesională și culturală nu este dispusă să accepte orice. Cititorul zilelor noastre, atît de preocupat de problematica timpului său confundă din ce în ce mai puțin creația adevărată cu un divertisment oarecare ori cu un domeniu al evaziunilor inițiatice. Aceasta este contribuția, importantă, pe care cititorul o aduce la dezvoltarea literaturii, contribuție de găsit în însăși configurația actualității literare, în motivele care circulă în cărți, nu mai puțin în încrederea pe care scriitorul o are în gustul și exigența publicului său.

Acestea ar fi, schițate, cîteva din explicațiile majore ale cotei valorice înalte la care se ridică literatura anilor noștri. Marea ei forță stă și va sta în capacitatea de a fi receptivă la exigențele actualității văzută ca principală sursă de inspirație și ca destinatar al mesajului artistic modelator. Aceste exigențe cărora le răspund realizări de prim rang, imensa audiență a cărții și afirmarea unei noi condiții a scriitorului ca exponent al vremii sale au devenit deja o zestre inestimabilă care asigură creației literare perspectiva unei noi și revelatorii împliniri. Operele de valoare nu apar din senin, ele sînt o sinteză a valorilor ce le preced și o anticipare a celor ce le vor urma. Este și firesc, deci, ca în marile cărți de azi să deslușim marile cărți de ieri și de mîine.

Radu COMAN

„eroismul muncitorilor, țăranilor, intelectualilor..."

Un uriaș efort constructiv al poporului român, condus de partid, reliefat viu pe harta patriei ! Aceasta este imaginea globală ce radiază din Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român. Un uriaș efort, în cadrul căruia oamenii de nădejde ai acestei țări — muncitorii, țăranii, intelectualii — cei ce simt lîngă inima lor inima partidului, și-au manifestat și își manifestă din plin spiritul revoluționar, comunist de acțiune, de gîndire, de creație, minunatul lor eroism.

Există în societatea noastră un om nou, educat și format de partid în spirit revoluționar, comunist. I-am întrezărit chipul în profunzimea fiecărei idei prezente în Raport și în spatele tuturor cifrelor care ilustrează realizările prezente sau viitoare. El este acel luptător dîrz și curajos, combativ și perseverent, care nu se teme de greutăți, de muncă și de luptă, care se situează întotdeauna în primele rînduri, care dorește din tot sufletul să slujească cu hărnicie și devotament cauza socialismului și comunismului. Asemenea oameni, și nu puțini, îi întîlnim pe tot cuprinsul patriei, acolo unde, oricînd, munca este la loc de cinste : pe barajele marilor hidrocentrale, în oțelăriile țării, pe magistralele albastre, în galeriile minelor ; de veghe la creșterea și înmulțirea pîinii cea de toate zilele, lîngă copilul nou-născut sau în fața unei mașini de calcul.

În perspectiva acestor adevăruri existente în viața societății noastre, puse în lumină de documentele istorice ale Congresului, se cuvine să meditàm cît mai profund, odată cu toți cei ce și-au asumat răspunderea față de partid și popor, asupra îndatoririlor ce revin oricărui truditor pe ogorul literelor, al cuvîntului scris.

Mă gîndesc, în primul rînd, la cultivarea noului din viață, evidențiat prin eroi exemplari care să contribuie la formarea conștiinței socialiste, să însuflețească în muncă și în viață.

„*Eroismul muncitorilor, țăranilor și intelectualilor* — subliniază secretarul general al partidului în Raport — *întreaga activitate tumultuoasă de transformare revoluționară a țării oferă minunate posibilități literaturii și artei, creației de toate genurile, dînd subiecte pentru opere nemuritoare*". Aparițiile literare din ultimii ani, adevăr subliniat și în Raport, dovedesc înțelegerea și capacitatea scriitorilor noștri de a reflecta cu seriozitate asupra temelor impuse de viață și a eroilor crescuți de ea. Nu întîmplător, unul din procesele cele mai spectaculoase trăite de literatura noastră, urmărit cu viu interes de cititori și remarcat cu consecvență de critica literară este orientarea spre politic și social. Abordarea acestor tematici complexe a determinat, în mod firesc, apariția eroilor revoluționari, a eroilor exemplari.

Etapa istorică nouă în care am intrat acum, după Congres și perspectiva largă, pînă în anul 2000, care solicită intens fantezia, sporesc sarcinile literaturii și măresc gradul lor de complexitate. Avem în față vie, măreață epopeea constructorilor socialismului. Este o realitate care nu poate fi nici ocolită și nici ignorată. Partidul, care ne-a condus și ne-a îndrumat întotdeauna cu dragoste și competență, ne îndeamnă și de această dată, prin glasul autorizat al tovarășului Nicolae Ceaușescu, să ne îndreptăm către izvoarele vii ale vieții poporului nostru, surse de inspirație adevărate, proaspete și inepuizabile. Izvoarele vii ale muncii, ale eroismului, ale patriotismului și spiritului revoluționar comunist, vor spori valoarea marei epopei literare socialiste, la desăvîrșirea căreia scriitorii muncesc cu dragoste și cu răspundere comunistă.

Dumitru IGNEA

angajament

Congresul al XIII-lea al partidului, eveniment de o importanță covîrșitoare în viața poporului nostru, este și pentru noi, artiștii plastici, un moment de reflecție și analiză. Personal, aș vrea să transmit cititorilor revistei „Convorbiri literare" emoțiile și gîndurile trăite la Congres sub puternica impresie a Raportului rostit de secretarul general al partidului, pe care am avut fericirea să-l realegem în această supremă funcție. Îmi exprim aici angajamentul de a participa mai activ la realizarea idealurilor poporului român de pace, bunăstare și progres, de înflorire a vieții sale spirituale în toate domeniile.

Dan HATMANU

izvoare fermecate ale realității

Am fost din nou îndemnați, de la cea mai înaltă tribună, cea a Congresului al XIII-lea al partidului, să ne adăpăm la izvoarele tot mai viguroase ale realității ce-o trăim. Este o chemare în legea firii. Care creator adevărat a putut să facă abstracție de epoca sa ? Chiar dacă închipuirea noastră fuge pe întinderile istoriei, cu milenii în urmă, viziunile ce se ivesc sînt, fără îndoială, impregnate de timpul în care viețuim. Ni se cere, cu îndreptățire de bunăseamă, să ne extragem subiectele reflecțiilor din viață, din întîmplările ce se orînduiesc, dînd a timpului măsură. E nevoie de această acțiune a scriitorului, de acest demers al său, nu numai pentru că acești „iubiți pămînteni", contemporanii noștri, vor să se regăsească în frescele scrisului. Trebuința aceasta vine și din altceva, la fel de însemnat, fără discuție. Traversăm o epocă revoluționară, adică un timp în care se încearcă nu schimbarea feței pămîntului, ci a civilizației acestuia. Noi, românii, trecem de cîteva decenii de la un tip de civilizație la o alta pe care o dorim, în perspectiva acestui sfîrșit de mileniu, creativă și eficientă. Am investit pentru aceasta destule mijloace materiale, am făcut și facem un efort nu ușor, nu simplu. Vrem, cu o frumoasă înverșunare, să culegem cît mai repede roadele acestor eforturi. Bogăția noastră cea mai de preț, ca și a altor popoare ale lumii, este omul, omul acestor pămînturi, cu înțelepciunea lui ancestrală. Acest om, ridicat din umilința neștiinței de carte de odinioară, trebuie să parcurgă drumul înaltei măiestrii în profesiile noi și mai ales pe cel al asumării totale a răspunderii, al conștiinței menirii sale.

Aici intervine rolul scriitorului, subliniat cu pregnanță în atîtea rînduri de conducerea partidului și a țării, de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Pentru așezarea acestui om în rosturile pe care societatea le-a gîndit pentru dînsul, sîntem noi, scriitorii, solicitați să acționăm. Cum ? Scriind cît mai bine, cu adevăr despre adevărul vieții, al realității în care existăm. Să nu înfrumusețăm, dar nici să nu deformăm, să nu vedem doar în roz, doar în negru. Să înțelegem mecanismele societății, viața văzută și nevăzută a omului, să coborîm în tainițele sufletului său și astfel să contribuim la perfecționarea acestuia. Așa cred că se poate tălmăci chemarea de a ne inspira din izvoarele mereu fermecare ale realității. Mereu fermecate ? Da. Atunci cînd talentul își lasă aripa de vrajă peste limpezimile și tulburările lor firești.

Dragoș VĂLEANU

în spiritul răspunderii față de om

Marile evenimente istorice și crezurile de viață ale unui popor se situează întotdeauna în miezul coloanei infinite a timpului și ele nu istovesc în a-și transmite seva fertilă pentru gînd și faptă pe intervale nemăsurate de vreme. Marea Unire de la 1918, actul revoluționar de la 23 August 1944, Congresul al IX-lea al partidului din iulie 1965 reprezintă mari capitole din istoria românească și ele își vor propaga semnificațiile prin timp pe toată durata existenței poporului nostru.

Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român și-a dobîndit dimensiunea istorică prin puternica și convingătoarea proiecție a dezvoltării economico-sociale și spirituale a României pînă în acea zonă ce polarizează atenția tuturor strategilor viitorului — îngemănarea mileniului al doilea cu cel de al treilea. Pentru oamenii de artă, a căror existență și profesiune este dăruită perpetuei modelări a conștiințelor, Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la acest forum al comuniștilor români constituie o memorabilă lecție asupra perspectivei istoriei și, totodată, un ansamblu de comandamente spirituale cu lumina cărora să-și intensifice mesajul creației lor.

Din mulțimea tezelor și ideilor deosebit de rodnice pentru creșterea valorilor epocii noastre — dar și a celei ce vine cu pași repezi — ni s-a impus atenției imperativul de a nu abdica nici un moment de la angajarea în spirit revoluționar autentic în creație, a sporirii permanente a spiritului revoluționar. **A trăi împreună cu poporul și pentru popor** a constituit programul director al tuturor marilor artiști din toate vremurile. Iar aceasta înseamnă a nu ne abate de la cerințele majore și adevărurile fundamentale ale segmentului de timp în care fiecare sîntem înscriși de destin. O carte care nu ridică problemele timpului în care trăiește creatorul cred că nu merită risipa de timp spre a fi scrisă și nici pierderea vremii de către cel căruia ne adresăm — cititorul.

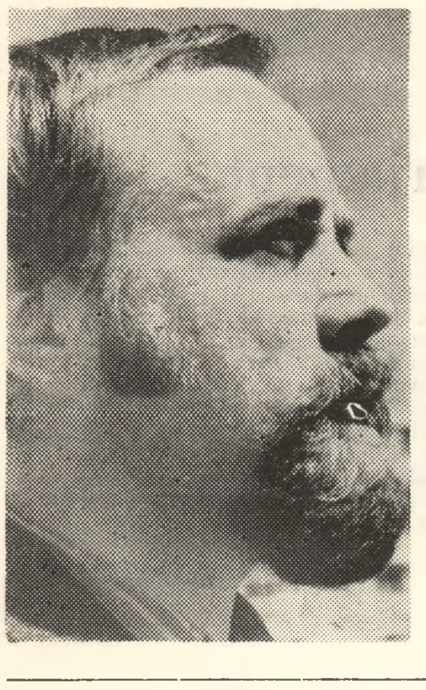
Avem multe adevăruri nepieritoare de arătat lumii de azi și de mîine. Comuniștii români au reușit să schimbe fundamental fizionomia țării într-un răstimp istoric scurt și, mai mult, au izbutit să înzecească încrederea poporului în forța sa, în virtuțile sale unice. Comuniștii români au știut să se sustragă pînă acum celor mai multe erori (considerate inerente în procesul de transformare a lumii vechi, cu moravurile ei, cu tarele ei, cu tabuurile ei cunoscute), și au avut îndrăzneala inițiativei istorice, au adoptat căi proprii de soluționare în procesul trecerii de la vechi la revoluționar. Aceste foarte originale izbînzi ale elaborării colective, în spiritul democrației — în miezul și la temelia cărora s-au aflat comuniștii — se cuvin puse întîi și întîi sub lumina ochilor conaționalilor noștri. Comuniștii fiind — în viziunea noastră — simboluri vii ale credinței în valorile sacre ale poporului și patriei române.

În acest spirit, adică în spiritul marii răspunderi față de oamenii acestui timp, care cred ferm și se dăruie cu eroism idealurilor însrise de partid în Carta sa de aur, scriitorii au datoria să-și pună întreaga măiestrie și tărie a conștiinței lor spre a se corecta și amenda tot ceea ce contravine acelei esențe umane spre care tindem. Făurirea unei noi umanități reprezintă, într-adevăr, cel mai minunat program de angajare a scriitorului acestui timp. Căci socialismul și comunismul nu-și propun doar să întreacă sub raportul avuției și performanțelor tehnice societatea domniei bunului plac. Foarte posibil că această lucrare ar putea fi transferată mașinilor și — prin concentrarea unor formidabile eforturi financiare coroborată cu impulsionarea și stimularea „creierelor" cu viziune pur economică — ori, pur și simplu, printr-o ciberneticiadă de proporții unice, așa ceva s-ar realiza relativ curînd. Dar comuniștii nu se pot împăca niciodată cu jumătățile de drum. Ca revoluționari autentici, comuniștii își propun drept primul și cel din urmă obiectiv al revoluționării **omul**. Ei își propun drept țel fundamental să generalizeze performanțele umane din toate timpurile în sfera omeniei, generozității, altruismului, deșteptării spiritului creator și de competiție foarte loiale, de morală superioară, de echitate și dreptate ridicate pînă la treptele cele mai de sus ale posibilului.

Sub imperativul acestui stil revoluționar de gîndire și de viziune, nu avem dreptul să închidem ochii în fața a ceea ce se petrece sfidător în jur, nu avem dreptul să scriem doar pentru noi, prizonieri ai plăcerii scrisului. Numai avînd ochii deschiși și toate simțurile conectate la realitate, știind să trecem miile și miile de întîmplări și idei din social prin acele retorte ale alchimiei unice care a izbutit să producă, într-adevăr, „aur" din nesfîrșita magmatiadă a clipelor, artistul va aduce o sinteză mai prețioasă decît aurul timpului — memoria despre, pentru și peste timp.

Dacă această sinteză e o operă vie, memoria contemporanilor și urmașilor îi va întreține spiritul și o va trece din generație în generație, preschimbîndu-i ființa în „șiruri de vieți". Ni s-a redat menirea — și aceasta se desprinde cu înțelepciune din Raportul la Congresul al XIII-lea al partidului nostru — de a scrie cu acea incandescență proprie timpului revoluției. Pentru ca mereu semenii noștri, de azi și de mîine, cînd își vor simți bateriile spirituale abia mai pîlpîind de osteneala grijilor zilnice, în contact cu lumina sentimentelor și ideilor vii din creațiile semnate de noi să simtă că au primit acel **ceva** prețios de care erau însetați, generozitatea unor adevăruri și frumuseți fără de care nu se poate orîndui o viață demnă, plină de sens.

Ion ȚĂRANU



ovidiu genaru:

„ne sprijinim unii pe alţii ca plăcuţele jocului de domino aşezate într-un şir fără capăt"

— Goana după fericirea şi nefericirea vieţii, ca să parafrezez titlul unei cărţi de poezie a dumneavoastră, Ovidiu Genaru, a început în Bacăul unde, cu cîţiva ani înaintea naşterii domniei voastre de acum cincizeci de ani, vieţuia, răstignit de crucea poeziei, George Bacovia. Avea habar de aceasta copilul Ovidiu, respira bacovian în amurguri violete, într-o atmosferă de plumb, de gri neurastenic, în Bacăul cimitir al tinereţii marelui poet ?

● Bacovia ? N-am auzit în copilărie de Bacovia. Deşi am locuit în aceleaşi măhălăli, **cartiere democrate**, periferia, marginea, lume de barieră, dincolo cîmpul şi calea ferată şi trompeta care dădea stingerea : „E toamnă... metalic se-aud / Gorniştii în fund la cazarmă /". Bacovia fusese dar nu mai era, deşi trăia închis în el însuşi. Pustnic.

Ne aflăm după marea foame postbelică, sărăcie cu lustru. Iscusit vînător tata schimba iepurii pe făină la un morar. Aveam carne şi pîine, nu multă, să supravieţuim, să ajungem minunata zi de mîine mereu mîine, niciodată azi. Seara îi trăgeam cizmele, cînd venea de la cîmp obosit. Se dezbrăca şi oboseala lui umplea camera, se abureau geamurile. Îmi părea puternic, gigantic, el venea din frigul siberian al iernii, puşca prindea o crustă de brumă, o atîrnam în cui şi la capătul ţevilor picura lacrima foamei.

Dar de Bacovia n-am auzit. Profesorii se schimbau de la o săptămînă la alta după criterii şi ele în schimbare, şcoală nouă, nu-i aşa ? Nici de Arghezi, Blaga, Voiculescu, Barbu, Călinescu n-am auzit. Era vina mea ? Unul A. Toma, ortodoxist, mesianic în „Gîndirea" (ieri am citit), îşi înlocuise obiectul de cult, de el da ! auzisem, era eminescul zilei. Ai noştri învăţaţi uitaseră, aproape toţi, Pleiada de aur a poeziei române. Unele creiere se spală repede. Tata, Dumnezeu să-l ierte, îmi vorbise el ceva despre un slujbaş la Prefectură cam straniu, boem, cam neînţeles, cam Poet. Odată, în curtea Liceului (astăzi Bacovia, de mate-fizică, puţină ironie, nu ?), s-a ars atîta celuloză, cărţi legate, Opere, ce n-a înghiţit focul s-a încărcat în camioane la topit. Şi-atunci, te întreb, de unde Bacovia ? Cometa poeziei trecuse, concetăţenii lui n-au prea observat-o, negustorii cu mirosul banului, birjari, politicieni, advocaţi, lume cumsecade, dar n-au observat, ce să-i faci. De parcă ar fi fost vorba de un secret de stat, de formula unui explozibil. Eu am citit „Cuvinte potrivite" prin anul II de I.C.F., pe sub mînă, ilegal, ca pe manifeste, în subterană. Mi-a împrumutat cartea secretarul facultăţii, om de casă la Arghezi dar numai după căderea întunericului.

Însă Bacovia exista peste tot pentru că Bacăul este bacovian pînă-n măduva oaselor, în ziduri, (Vai ! de paiantă, ce maghernițe !), în stacojiul amurgului, parcuri, climă, vînturi, balanţă comercială, pregătiri de masă, canalizare, tîrguri de joi, **Veşnicie, / Enervare...**, zăpezi, gol istoric, **Crai-nou verde pal...**, şi cîte încă şi ceva misterios pe deasupra.

Le-am trăit fără să aflu că se numesc Bacovia.

— Logodna cu poezia s-a întîmplat mai într-un tîrziu al vieţii. Întîi, dacă aparenţele nu înşeală, a fost chemarea arenei, sau poate tot cea a muzelor, însă tăinuită, ştiută doar de cel care trăia, sfiindu-se, între aceste dulci ispite ?

● Nu, nu, întîi a fost altceva, în şcoala primară desenam binişor, mi-a trecut. Poate c-a fost o primă dispoziţie spre... o deschidere... nu merită luată în seamă. Vreau să spun că eram un copil absolut tipic. Chemarea arenei, cum o numeşti, a venit prin anii 50 : o inconştienţă, evident, am perseverat la ea. Licean la **teoretic**, cu maculatoarele sub braţ, cerneala ne-o făceam din creioane chimice. Pe-atunci am făcut cunoştinţă cu Palestra, minte sănătoasă în corp aşişderea, ai zice : sănătoasă, aproape tabula rasa, neviciată de cărţi grele. Pe scurt, un ignorant uşor de manevrat. Pînă la 20 de ani nu realizasem nimic.

Deci gimnastică, un sport sec şi riscant, într-o sală cu saltele pline de praf, cu un instructor din Transilvania, un pitic aproape, un dresor de vocaţie. Drept răsplată la sfîrşitul antrenamentelor primisem o bucăţică de zahăr. Dresura te opreşte din creştere, nu dintr-una grozavă, dar te opreşte, rămîi ţintuit, fix ; execuţi doar comanda, vezi lumea cu ochii altuia, se-ntîmplă. Numai să nu dureze, asta-i. Data viitoare n-o să mai accept, te asigur. O să-mi iau măsurile necesare. (Prea tîrziu sînt rău cu mine, cred că pe-atunci îmi plăcea, amăgit de insigne şi cocarde). Sportul e minunat cînd îţi este organic, are rigori teribile. Cînd e un destin. La mine a fost o **trecere**, o primă formă de cunoaştere **limitată**. Azi sînt convins, calea mea optimă ar fi fost medicina, cercetarea. Febra mea este curiozitatea. Asta-i. Montaigne spune aşa : „Ceea ce se naşte nu merge spre desăvîrşire şi totuşi nicicînd nu se opreşte".

Nu, prietene, n-am auzit chemarea muzelor, nici în taină şi nici pe faţă, la vedere, n-a fost cazul. Nu ştiam că voi scrie. Nici azi nu sînt sigur c-o fac pentru Ceilalţi, poate doar pentru mine, aşa, din pură plăcerea de a bea o cafea amară. N-am fost precoce, n-am avut talent, nu mi-am pus în minte să devin scriitor. Nu zăresc în urmă semne care să justifice preocupările de-acum. Mulţi autori le caută şi dacă nu le găsesc le inventează. Nu mi-aduc aminte, nu ştiu cine-am fost, m-am înstrăinat de tinereţe. Nu mai sînt intim cu ea, am consumat-o, e fum. Doar păreri, aproximaţii. O Doamnă onorabilă azi mi-a pus la dispoziţie nişte scrisori, multe, ale mele, către adolescenţa ei. Aveam 25 de ani. Le-am devorat, le-am înghiţit, ca pe fructele unui pom necunoscut, exotic. Eram eu Altcineva atunci, suprimat acum. Dar scrise binişor şi asta mă interesa. Se vedea exerciţiul şi o anume învăluire lirică a textului (care pînă la urmă n-a cucerit-o). Erau **documente** de existenţă, înregistrarea vieţii pe-o bandă de hîrtie. La 25 de ani, da ! începusem să atentez la literatură, am probe. Rîvnind medicina am absolvit I.C.F.-ul, devenind ce sînt, muzeograf. Un zig-zag bizar, unghiuri şi linii drepte. Stau în tranşee aici în provincie şi cu un ochean de artilierie puternic caut pe cer muzele tîrcolind oraşele mari. La Bacău e foarte departe. Şi dacă sînt, sînt un scriitor particular, o fac pe cont propriu, independent cred eu (naiv). Îmi asum această naivitate într-un context de conexiuni care te denumesc, te clasifică şi compartimentează, te trag de urechi şi-ţi spun cine eşti şi cine ar trebui să fii. Mi-am cumpărat însă o pereche de amortizoare de zgomot, dau ceva rezultate.

Prima mea carte, amestecată, oarecare, dar scrisă, era semnată de un profesor de sport. Va să zică totuşi o minte sănătoasă într-un corp sănătos. Înfăptuiam la Bacău idealul latinilor. Nu înţeleg de ce rîzi, Grigore Ilisei.

— Poate auzi tu materia rîzînd. Nu rîd, pentru că sînt lucruri serioase, să nu le zic grave. La un început de deceniu ceva a irumpt şi în Bacăul spleenului bacovian. Au apărut, dintr-odată, după o firească implozie, cîţiva scriitori, între care s-a numărat, evident, şi Ovidiu Genaru. Aceşti scriitori au impus prin prezenţa lor apariţia Ateneului al cărui prim număr s-a scos acum 20 de ani. O asemenea lansare, ca de navă cosmică, cere nişte condiţii prielnice. Trebuia o vreme bună, cum ar spune meteorologii din Bacău. Cum a fost de fapt, ce vînturi bune au bătut atunci ?

● Despre asta s-a mai vorbit. Ateneul a apărut ca o victorie asupra provincialismului ; redeşteptare a unei tradiţii stopate şi factor de coeziune a noilor speranţe intelectuale. Bornă a dezgheţului cultural. După iernile siberiene băteau vînturi lirice de primăvară. Cînd e să se întîmple ceva toate converg într-acolo, acţiunile se însumează hotărîtor : factori locali favorabili, scriitori, hîrtie şi un lider. L-am numit pe Radu Cârneci. Ce era înainte ? Evident un cenaclu de pensionari, cuminţenie, frunze galbene, melancolie, gol istoric, cum spune Bacovia. Deriziune şi dezorientare. Radu Cârneci a răsturnat totul prin explozie. Avea o echipă şi-l avea pe Bălăiţă, acest ferment inegalabil şi inteligent, nesupus, constructiv, loial şi cinic, pedepsitor cu prostia, sclipitor. Cârneci ştia uşile capitonate, dacă baţi nu se-aude, trebuia să intri, să dai buzna, el a făcut-o ca nimeni altul. Ne-am dorit o revistă şi-am realizat-o, a fost greu, uşor, n-are importanţă. O avem, e un climat o stare de spirit, o izbîndă culturală. Prin anii aceia nu ne dădeam seama că facem istorie ; ani epici cu mii şi mii de fapte mărunte ; răspundeam prompt la toate corvezile redacţionale, teren, reportaj, publicitate, şezători, agricultură, şuete, experienţă, industrie, poezie, boemă, abonamente, cenacluri, anchete : viaţa şi literatura într-un ritm intensiv, drăcesc, zi şi noapte. Şi o Mare Prietenie, o coeziune niciodată dispersată. Conflicte da ! necesare creşterii, nu-i un truism. Despre cărţile noastre n-a apărut în Ateneu mai mult de o cronică literară, tratament egal, era o linie de conduită, o morală care ne-a făcut bine. Ne-am ales-o singuri, am subscris, şi am parcticat-o continuu.

— Poetul e cum spui, „glas fraged al melancoliei între oameni" sau „Uneori un chilim în vînt, alteori pămînt lăcrimînd..." În glasul lui Ovidiu Genaru se însoţesc melancolia cu ironia, gravitatea cu hazul, nu neapărat de necaz. Această pendulare între solemnitate, între bucolic şi persiflare şi autopersiflare e ceva deliberat sau e dezlănţuirea naturală a fiinţei poetului ?

● Pariez că versurile astea nu-s ale mele. Sau vrei să mă compromiţi? Din ce poezii? Din ce an? Parcă mîna mea n-a trecut peste ele. Imagini, dom'le, calofilie, se purta cînd şi femeile purtau scurt. Generaţia mea, seria mea, cum vrei să-i spui, se exersa căutînd metafora. Cu orice preţ versul frumos. Expresivitatea. După anii 60 a fost o reacţie firească la nu ştiu ce altfel de poezie urîtă. Prin noi s-a făcut trecerea spre platourile înalte ale poeziei de azi, nu crezi.Ne sprijinim unii pe alţii ca plăcuţele jocului de domino aşezate într-un şir fără capăt. Cade una, cad toate, altfel e greu de conceput o evoluţie. În detalii ne schimbăm ; şi celular sîntem altceva după nu ştiu cîţi ani, fără voia noastră. Despre contextul social să nu mai vorbim. În această apă schimbătoare căutăm să rămînem noi înşine. Un echilibru fragil, o gingaşă balanţă, spunea dramaturgul. Scriem din nevoia secretă de a trăi mai intens lumea ; văzută şi nevăzută. Scrisul devine o funcţie ca şi respiraţia liberă, are nevoie de aer. Cărţile noastre sîntem chiar noi, mai adevărate decît autobiografiile noastre searbede cerute de la diverse ghişee. Ironie, gravitate, haz, melancolie, solemnitate şi persiflare, ăsta trebue să fiu eu, integral, nesupus nici unei constrîngeri. Îmi îngădui, cînd sînt cu mine, eliberarea de Alţii. Singurii duşmani rămînînd limitele noastre.

— Ca oameni ne naştem singuri şi murim singuri. Creatori fiind, ne tragem sevele din alte izvoare pînă ne găsim albia noastră şi în cazul marilor creatori apele se vor vărsa mereu prin gurile, prin deltele spiritualităţii. Se afirmă despre un creator că se trage din mantaua altcuiva. Mai apar însă şi raporturi bizare. S-a spus despre Ovidiu Genaru că ar fi cărtărăscian. Cum ai primit afirmaţia, cu ce simţăminte ?

● Cel care spune : nu mă interesează critica e un fariseu. Însă laudele masive nu fac bine nimănui. Ori ce campanie rămîne o campanie, indiferent dacă demolează sau inventează o carte. Chiar şi talentul poate nimici un scriitor, spunea Camus. Atunci ? Asculţi deopotrivă părţile, ţii cont sau nu de ele, mecanismul nu-i simplu. Scriitorul puternic ştie ce are de făcut, îşi urmează calea din instinct. Culturile solide nu se edifică prin unanimitate de voci. În definitiv una din şansele artei este şi pluralitatea ecourilor ei asupra consumatorilor (nu găsesc alt cuvînt). Riscul ni-l asumăm noi. Te întreb : şi ce dacă aş fi cărtărăscian ? E foarte bine. Cărtărescu e un poet plin de talent, îl preţuiesc sincer. Eminentul Nicolae Manolescu a făcut această apropiere, este o opinie a Domniei Sale. Dă-mi voie s-o respect. N-o împărtăşesc însă. Am descoperit în prozele lui Arghezi episoade scrise parcă de Màrquez. Dacă nu ţi-aş spune autorul ai crede că sînt scrise de Màrquez. Există şi acest mod de a face istorie literară : de azi către ieri şi alaltăieri.

— Poezia noastră s-a aflat nu o dată sub presiunea experimentelor. Multe din acestea au devenit bunuri cîştigate pentru totdeauna ale liricii noastre. Lirismul a supravieţuit, a triumfat de fiecare dată. Se poate prevedea altceva pentru viitorul apropiat sau mai îndepărtat ?

● Poezia ar fi neapărat şi o fiinţă mereu nehotărîtă între inimă şi spirit. Sau un animal marin care trăieşte pe uscat şi ar vrea să zboare, citez din memorie după Sandburg, un american care creştea capre. Dar scria despre măcelarii din Chicago cu o poftă rabelaisiană. Spun ce-am auzit, nimic nu e sigur. Calitatea ei, a Poeziei una dintre ele vreau să zic, ar consta şi-n aceea că nu ştim ce este. Un text, acolo, o sumă de cuvinte infuzate de un liant magnetic, persuasiv, din care ne alegem fiecare ce vrem şi din care risipim mereu ceva. Cum o să ştiu eu, un provincial, încotro se îndreaptă poezia ? Ea se îndreaptă spre o ţintă şi rămîne ce-a fost, se modifică fără să-şi piardă originile, se-ntoarce la izvoare şi revine altfel, esenţa ei e secretă ca şi a fiinţei. Unul e Bacovia, altul e Blaga, nu seamănă şi totuşi se ating, oare unde ?. Fără enigne am fi mai săraci. În viitor vor exista textele necesare, sîmburii. Coaja se va înlătura, de bună seamă. Cred că aş citi fără dificultăţi o poezie scrisă în anul 3000, aşa cum citesc una scrisă în anul 1000.

— Pentru poetul Ovidiu Genaru a existat şi există tentaţia, de multe ori acaparatoare, a altor genuri, proza, dramaturgia, ca să nu vorbesc de publicistică. E doar dorinţa integralităţii sau nevoia de a exprima nişte lucruri ce nu încap în tiparele poeziei ?

● Sînt, cum poate s-a înţeles, un scriitor particular, un mic producător de texte pentru uzul gospodăriei. Mă conformez pornirilor mele, nevoilor mele de cunoaştere. Mă hrănesc cu iluzia libertăţii, un neînsemnat stăpîn al parcelei mele de imaginaţie. Şi iau totul în serios, chiar şi gluma cu „dorinţa integralităţii". N-am nici o dorinţă de totalitate. Scriu ce mă „prinde" la un moment dat. Deodată mă preocupă ceva. În provincie presiunea anonimatului e o realitate. Prin asta sînt bacovian fără voie. E terapia mea individuală ; ca şi respiraţia yoga, o gimnastică anume care dezintoxică, spală ţevile ruginite, amînă bătrîneţea (oare ?). Scriu ca să-mi tratez defectul de a scrie. Alţii fac castele din beţe de chibrituri ; unii seamănă, unii culeg, diviziunea muncii, se cunoaşte.

— Poezia, bănuiesc, rămîne cea dintîi în ordinea preferinţelor. Adevăr grăiesc ?

● Adevăr grăieşti. Ţii minte refrenul unui cînticel din anii 60 ? Îl ascultam de nevoie prin grădinile de vară ale tinereţii noastre, la o bere, pe seară, cu mititei şi maestru violonist zicea : „Şi nu e om să nu fi scris o poeziiiiiie. . ." Zgomot de tacîmuri, voci amestecate, capete deasupra meselor, fum de usturoi... se-ntîmpla, dacă n-aveam hîrtie, să mîzgîlim repejor o prostioară pe şerveţel, convinşi că gata, am scris o poezie... Moldovenizez, dar şi aşa am început, şi aş vrea să mai pot dar nu se mai poate. Ne-am, s-ar zice, **profesionalizat**, dar cuvîntul nu-i cu putinţă de aplicat poeţilor. Un contract continuu încheiat cu Poezia este un non sens. Nu voi semna niciodată acest act, fals în acte publice. Un poet trebuie să înveţe să şi aştepte, nu numai să scrie. N-ar trebui să ne pese că dacă nu publicăm o vreme dispărem din raza de observaţie a criticii. Este o slăbiciune a culturilor mici aceasta, uneori măcinate de interese extraliterare care adoră puterea şi nu valoarea.

Sigur, poezia, ca lacrimă, ca testament esenţial lăsat urmaşilor, ea este regina sclipitoare a aspiraţiilor noastre.

— Trecînd la gimnastica minţii cred că n-ai abandonat cu totul nici cealaltă gimnastică, a trupului.

● Aş vrea să îndeplinesc tot ce există programat în firea mea biologică şi spirituală. Deşi n-am luat cunoştinţă de acest program. E destul de secret. Bîjbîi pe întuneric, încerc să-mi ies mie însumi în întîmpinare, să-mi clarific identitatea reală. Drumul de la un practicant al mişcării spre, să zicem, un practicant al ideilor, al scrisului, n-a fost decît un transfer de energie, de potenţialitate. În ansamblu mă simt tot eu. Am rămas cu un anume cult pentru mişcarea fizică, din păcate ignorată de scriitorul român.

A scrie, o acţiune care muşcă adînc în sănătatea noastră. Uzură, insomnie, concentrare, totul se cunoaşte dar rămînem pasivi. E un fatalism inacceptabil. Atîtea pierderi de vieţi omeneşti în floarea vîrstei ! Între două conferinţe ale scriitorilor, unul dintre noi, din zece, dispare ! Rămînem nouă, perplecşi, la fel de opaci ca înainte în faţa destinului, la fel de risipitori şi dezarmaţi, nu întreprindem nimic, observînd cum lent ne părăseşte trupul. Nu e bine. Ceea ce stă în puterea noastră trebuie încercat. Vreau să spun că **mişcarea** e mai eficace decît orice piatră filozofală, e chiar aurul stării noastre de bine, de confort, de putere de muncă. Şi cum se pare că bicicleta e vehicolul viitorului, ne-ar trebui o bicicletă pentru toţi. Face inimă bună. Lunecarea prin peisaj liniştit, alergarea lovind frunzele cu bombeul, ascensiunea, grădinăritul, marşurile singuratice şi de bună voie fără nici un ţel, gimnastica simplă, respiraţia profundă ne-ar conferi vigoarea şi tenacitatea scriitorului de cursă lungă. Formele de mişcare enumerate mai sus au şi efectul unui detergent : spală creierul. Treningul ca accesoriu al celor ce scriu, să înţelegam asta ar fi o prejudecată mai puţin. La urma urmei de ce-am iubi de la greci numai Artele şi Filozofia şi nu şi Palestra ?

— De cîtva timp, Ovidiu Genaru este şi custodele casei lui Bacovia de la Bacău. Ce stare are cel ce-a scris „Patimile după Bacovia", stînd sub acoperişul celui care a fost şi este pentru poetul Ovidiu Genaru nu doar un reper poetic, ci şi unul sufletesc ? E stimulator pentru cel ce suferă întru poezie ?

● În 1934, cînd mă năşteam, Poetul era răsplătit cu premiul naţional pentru poezie ; primul învăţător al lui Bacovia purta numele de familie al tatălui meu ; am absolvit acelaşi **„Liceu cu lungi coridoare"**, amîndoi buni executanţi la gimnastică şi desen : am hoinărit pe aceleaşi coclauri, am patinat pe acelaş pîrîu Negel, ne-am îmbăiat în Gîrla Morii, lîngă abator, la ştrandul Trei Calici. Predestinare ? Nu, hotărît nu, doar coincidenţe, hazard. Oriunde te-ai naşte cineva mare a trecut pe-acolo înaintea ta. Şi totuşi aceste coincidenţe mă nelinişteşc. Trebuie. A scrie chiar în Casa Marelui Poet, de ce nu ? A scrie, de ce nu, în vîrful Himalaiei, pretutindeni, ca solitar traversînd Atlanticul, pretutindeni ce ne dictează vocea Aceea... De 4 ani sînt muzeograful umbrelor lui Bacovia. Eu sînt sigur că pe Bacovia şi Bacăul l-a făcut bacovian. O spune el undeva. Pe mine Bacăul mă va face genarian. Vorbesc serios.

— Cum e atmosfera astăzi în Bacău, pentru cei ce scriu literatură, ori sentimentul provinciei e încă apăsător, ca pe vremea lui Bacovia ?

● După cum îmi pui întrebarea răspunsul ar trebui să sune aşa : Atmosfera e mai mult decît respirabilă pentru scriitori, sentimentul provinciei nu mai există, s-a pulverizat. Citeam undeva că cei din Chicago se simt provincial faţă de cei din New-York. Aşa dar totul e relativ, depinde la cine te raportezi. Provincialismul e un complex, îl ai sau nu-l ai ; e un climat, îl ignori sau nu. Poţi fi provincial şi nu-ţi dai seama de asta, în sfîrşit, aş spune că ceva nu mai este ca înainte. Eu, de pildă, sînt un provincial fanatic ; trăiesc între Prieteni adevăraţi, scriitori, mă simt părtaş la viaţa unei reviste inconfundabile, Ateneu, sîntem un municipiu capitală de judeţ, cu teatru şi filarmonică, bulevarde, parcuri, blocuri cu 11 etaje, cu lifturi, vezi bine, avem telefon, poştă, gară unde opreşte şi rapidul. Din punctul meu de viaţă mă simt legat de lumea întreagă. Dar eu stau acasă pentru că ador să fiu un provincial, şi cînd cobor în Gara de Nord, de două ori pe an, îmi place să-l aud pe domnul ceferist care colectează biletele la ieşire : „Alo, vedeţi că vă atîrnă cordonul de la pardesiu".

— Am trăit cu toţii un mare eveniment politic, Congresul al XIII-lea al partidului. Se află pe masa de lucru a ţării un program ce va concentra energiile noastre pentru sfîrşitul acestui mileniu. Ce crezi că ne revine nouă, celor care facem parte din breasla scriitorilor ?

● Să scriem mereu mai bine. Cu adevărul în dreapta, cu valoarea în stînga. Să fim noi înşine, cu conştiinţa împăcată că ne-am făcut datoria ca martori faţă de epocă. Să pedepsim minciuna şi impostura. Este ştiut că mărturia falsă se pedepseşte.

Sînt încredinţat că pînă la sfîrşitul mileniului doi se vor ivi opere decisive ; unele deja apărute, mai greu vizibile azi, vor fi ajuns atunci la deplina lor acceptare şi strălucire.

Ca scriitori avem datoria morală, în primul rînd, de a lăsa urmaşilor documente totale despre această titanică epocă.

Mai sînt pînă la acel vîrf de timp 2000, 16 ani. Aş vrea să petrec revelionul dintre două milenii, e un privilegiu rîvnit nu numai de mine. Aş avea atunci 66 de ani, tinereţea din urmă, ultima speranţă, ultima amăgire, vremea jurnalelor intime şi, pe cît posibil, sincere. Nu mă tem de aceşti 16 ani de belşug şi progres general. Cine se teme de viaţă ? Să nu uiţi să-mi iei un interviu şi atunci. Indiferent ce mă vei întreba cunosc de pe acum răspunsurile.

— Apropo de viitor. Am ştire că îţi place să întîrzii şi să scrii într-o odaie din casa lui Bacovia. La ce anume trudeşte Ovidiu Genaru ? Cu ce se pregăteşte să iasă la lumina zilei ?

● Proiecte ? Crezi că sînt realizabile ? Şi dacă da, în ce măsură ? Ce ştiu eu despre viitor ? Ne propunem cîte ceva pentru a forţa destinul. Îl obligăm să ne-ajute să isprăvim ce-am început. Am de lucru, lasă-mă o clipă, fii îngăduitor am vrea să-i spunem. E un truc nevinovat care ne-ar place să credem că prinde. Dar autosugestia că un text neisprăvit trebuie dus neapărat pînă la capăt, ne concentrează energia de a dăinui. Şi uneori reuşim. Acesta nu mai este un truc...

— Deci mereu în faţa textelor nescrise dar începute.

● Să revin, deşi circumspect ; pentru că nu-ţi dai seama dacă un manuscris devine şi carte. Pînă ajunge, mai pierde în drum spre tipografie, din neatenţie, multe foi. E ca-n povestea cu firmiturile de pîine, le presari în urmă ca să cunoşti drumul îndărăt, să nu te rătăceşti.

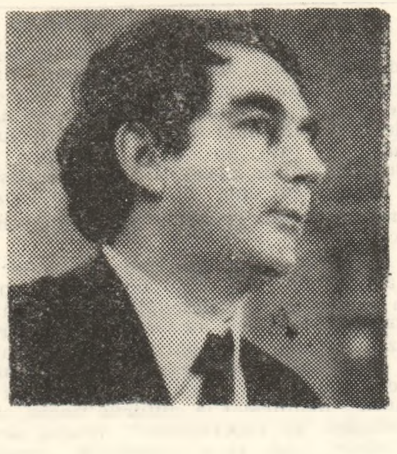
Cred că a şi apărut o plachetă subţire-subţire, cu poezii de dragoste, „Flori de cîmp". Jocuri saphice, mici parabole despre sufletul tot mai puţin cunoscut al femeilor. Mă adaug, precum vezi, lungului şir al celor care-şi recunosc neştiinţa în faţa sufletelor florale. E o cărticică de noapte pentru bărbaţii trecuţi de 50, categorie, trebuie să recunoaştem, ignorată de lirica senzuală...

Şi ar mai fi, vorbesc de lucruri (de mine) terminate, o antologie în colecţia Hyperion a Editurii Cartea Românească. Pentru 85. Apare sigur în 85. Pe cuvînt de onoare. Dacă nu apare nu-i bai.

— Îţi mulţumesc, şi-ţi urez după propria-ţi dorinţă un revelion între milenii. Care ? Se va vedea.

Gr. I.

prezențe contemporane



„eu voi povesti și tălmăci propriile mele vise“

După patru ani de la încheierea ciclului romanesc **F**, Dumtiru Radu Popescu începe un altul, intitulat **Viața și opera lui Tiron B.**, din care au apărut pînă acum primele două volume : **Iepurele șchiop** (1980) și **Podul de gheață** (1982). Dincolo de numeroasele (și explicabilele) puncte de contact, cele două „serii“ de romane se diferențiază, totuși, în perspectiva concepției prozatorului asupra **cărții** înseși, a dezvoltării spațiului ei de cuprindere, precum și în orizontul unei alte vîrste a creației și, implicit, al unei alte vîrste a receptării prozei. Luînd drept pildă pe „istoricii faimoaselor trecute vremi romane“ care „nu neglijau faptele mărunte și aparent neimportante, întîmplări pilduitoare din viața de fiecare zi, pe lîngă marile și micile războaie ale marilor și micilor împărați ai Romei“, prozatorul își mărturisește intenția de a scrie ceea ce el numește **o istorie contemporană** care se alcătuiește „din memorii, din frînturi de conversații, din articole de ziar, din afișe, din afișe de teatru și cataloage, din prețurile grîului și ale petrolului -- toate luminînd secret și uman o lume, ca o inițiere în tainele timpului și ca un document ce pare sau este plin de fantezie și care nu va putea fi răstălmăcit și reinterpretat de nimeni... Și o aventură a limbii române, a oamenilor din diverse medii, o aventură mai degrabă a gîndurilor acestor inși feluriți, a amintirilor lor, aceste sfinte vorbe pricăjite în aparență care salvează și timpul ca să nu crape și-i salvează și pe ei, și visele lor de morți, mîine cînd nu vor mai trăi și care așează pe pămînt o justiție postumă, eternizînd viața lor și interzicînd după pieirea lor să le mai fie furată și întoarsă pe dos ca o cămașă bună de dat de pomană la țigani, ori de aruncat la gunoi...“. Definiția — „istorie contemporană“ — și substanța unei astfel de cărți impun romanul ca o lucrare (aproape) științifică — spune prozatorul la finele celui de-al doilea volum — care „ar trebui să fie oglinda tensiunii ideilor societății cuprinse între paginile sale, să cuprindă, de asemeni, structura socială, puterea politică și culturală a vremilor luate în cătare“. Din punctul de vedere al acestor precizări, pe care autorul le plasează în diferite locuri ale ciclului său romanesc, nu trebuie să surprindă lipsa unei **logici narative** și nici adunarea masivă a informațiilor celor mai diverse ; ceea ce contează aici este efortul cuprinderii **totale** a lumii între coperțile cărții și intenția recuperării trecutului, în detaliile sale umane și „obiectuale“ ; dealtfel, într-o discuție dintre narator și personaj, se pronunță sintagma **„roman total“**, care trebuie pusă în legătură cu această încercare de a epuiza nu un subiect, ci o lume, și cu necesitatea ca acest roman **să definească**, iarăși în chip absolut, pe autorul și personajul său.

În **Viața și opera lui Tiron B.**, atitudinea față de durata temporală se schimbă vizibil, recuperarea vizînd acum nu doar **sensul** de evoluție a istoriei, ci și datele, obiectele, faptele disparate și aparent insignifiante ale trecutului, dar și **istoricitatea** unor forme ale socialului ori politicului, pe care Dumitru Radu Popescu o abordase în **F** printr-un mod al reflectării indirecte : acolo, macrostructura se contura în profilul microstructurii (istoria prin individ, puterea prin reprezentanții săi, evenimentele politice prin cei care le-au trăit), în timp ce în ultimul ciclu epic macro- și microstructura încearcă a fi integrate deodată, în tot ce au ele specific, de la „atmosfera“ generală la detaliu ascuns. Dacă **noncronologia** rămîne principiul de structurare a spațiului epic și a nivelelor sale temporale (în **prefața** și în **postafața** primului volum se afirmă că multe capitole „desfid cronologia seacă și inutilă“, **Iepurile șchiop** nefiind un roman „în care este rege realismul cronologic“), în **Viața și opera lui Tiron B.** alta este ponderea jocului între cele două repere temporale esențiale ale oricărui demers romanesc : între **atunci** și **acum** naratorul nu mai alege doar prima alternativă, ci, prin numeroase intervenții directe în text, analize ori convorbiri finale cu personajele, introduce **perspectiva integratoare** a lui „acum“, făcînd încă mai activă „instanța“ prezentului față de parametrii manifestării sale în **F**. În romanele ciclului dintîi exista o relație de geneză reciprocă între **istorie** și **poveste** ; acum, cuplul este altul, **istorie-legendă**. cele două planuri rămînînd strict marcate prin indici interiori textului, ca și prin „avertizorii“ de la suprafața sa : „În timp ce istoria se scrie și se spune, și rămîne pe hîrtie, legendele se povestesc !“, spune un personaj din **Podul de gheață.** Chiar dacă legenda, ca și povestea, poate explica istoria și, în aceeași măsură, o poate crea, faptul că prozatorul renunță la modalitatea povestirii „cu naratori“ în favoarea unei dirijări unice a textului printr-o voce auctorială face evidentă schimbarea perspectivei narative și a funcționalității celor două „istorii“ — legenda și povestea. Relația individului cu istoria, nucleul problematicii textului, este pusă în alți termeni tocmai din cauza modificărilor survenite în ceea ce privește modalitatea epică folosită ; dacă sensul acesteia se ivea din logica narativă a poveștii fiecărui narator din **F**, în ultimele romane raportul ființei cu segmentul de timp în care evoluează este pus în valoare prin intermediul **colajului** secvențelor aparținînd celor două spații, aflate în aceleași relații de determinare ori adversitate. Personajele se definesc, ca și mai înainte, prin poziția pe care o adoptă față de „norma“ timpului istoric, căutîndu-li-se modul exprimării libertății lor ; Barbara care, “În acești ani de război“, întruchipa „pur și simplu libertatea absolută“, Dăluș și Chifă care, asemeni celor doi copilandri din **Cei doi din dreptul Țebei**, ies din istorie, descoperind condiția supraviețuirii în ignorarea „contextului“ social ori politic sînt alte exemple prin care se împlinește profilul unei structuri umane caracteristice, prezentă și în **F**. Acum, nu doar **faptele** oamenilor dar și **chipurile** lor, păstrate pe fotografiile lui Gogu Pană, arată istoria și o scriu în prezent pentru prezent ; individul și timpul istoric. efectul și cauza unui proces pe care **Viața și opera lui Tiron B.** îl plasează în prim plan : elementul care îi unește este **structura labirintică**, istoria fiind **labirintul timpului**, iar omul — **labirintul memoriei** : textul însuși repetă, își asumă această structură, logica poveștii din **F** fiind înlocuită cu „ilogicul“ drumului prin labirint. Spre deosebire de **F**, unde această relație își selecta sensurile în dinamica unor cupluri de personaje (Moise-Horia, Gălătioan-Moise), **numele** și **povestea** sa fiind reperele esențiale ale narațiunii, în **Viața și opera lui Tiron B.** elementele raportului rămîn Timpul și Omul ; sigur că în roman se pomenesc nume, fapte, gesturi, gînduri, sentimente, dar ele nu se „particularizează“, nu se adună adică pe un chip anume, ci se unifică în spațiul „ideii de istorie“ și al „ideii de om“ : **Viața și opera lui Tiron B.** este un roman fără protagonist. Fapt semnificativ, „figura“ centrală a romanului este **haosul**, dezordinea istoriei, care exprimă pierderea memoriei și anularea personalității individului, „reflectate“ prin dezordinea aparentă a textului ; în aceste condiții, „cheia“ problematicii nu mai este raportul de forță, ci acea **„psihologie a mișcării și instabilității“** pe care o ilustrează și „probează“ fiecare personaj al ciclului romanesc.

Dacă în **F** personajul-pivot era **anchetatorul**, în **Viața și opera lui Tiron B.** acesta este înlocuit de **istoric** ; în primul volum al ultimului ciclu, narațiunea se focalizează pe un personaj a cărui identitate — profesor de istorie — implică amintitele modificări de perspectivă : Velisarie Procopiu judecă faptele din unghiul științei istoriei, produce dovezi în acest sens și participă conform calității sale la marile evenimente politice ale vremii : nu mai sîntem în Pătîrlagele, Cîmpuleț și Turnuvechi, ci în Bucureștii anilor '40. Tot așa, **Podul de gheață** narațiunea se coagulează în jurul punctului de vedere al unei **profesoare de istorie** ; iată deosebirea dintre anchetatorul Tică Dunărințu și istoricii din ultimele două romane : „Spre deosebire de Tică Dunărințu care caută o logică a evenimentelor și a istoriei și n-o găsește, sau n-o găsește încă, fiind el prins mai ales de moartea învățătorului Dunărințu (ca și cum istoria ar fi o problemă de familie, personală), dumneata sări de la personalitățile politice la simpli anonimi, aparent fără nici o noimă, nu urmărești în totalitate o biografie, un eveniment, te apleci asupra fragmentelor, fleacurilor, a lucrurilor neîmplinite...“ : logica poveștilor este acum aparenta „lipsă de noimă“ a „romanului total“. Dacă anchetatorul a fost înlocuit cu istoricul, această modificare însemnînd, înainte de toate, un alt mod de a percepe, reconstitui și relata istoria, **pictorul** Don Iliuță din **F** este, în ultimul roman, **fatograful** Gogu Pană, prin această substituire, nu de personaje ci de **funcții** epice, prozatorul marcînd o dată mai mult distanța dintre cele două experiențe pe care le circumscriu **F** și **Viața și opera lui Tiron B.** Fotograful, cel ce **fixează** realitatea **„așa cum a fost“** și pictorul, cel ce **desenează** realul **„așa cum crede că a fost“**, sînt cele două „figuri“ ale textului prin intermediul cărora se precizează filtrele deosebite de percepere a lumii, precum și finalitatea diferită a manifestării lor ; fotograful este martorul incontestabil, memoria **exactă** și nu cea **afectivă** a timpului, el este „peste toate puternic și mare și stăpîn“, fotografiile sale fiind „mai tari“, avînd altă autoritate decît cuvintele (povestite) naratorilor-personaje din **F**. mai mult decît atît, fotograful este „noul Moise“, el modelînd viața cu ochiul artistului, refăcînd-o conform unui standard al fotografiei ; forța lui Gogu Pană provine din „realismul“ netrucat al perspectivei sale.

Aceste modele, pe care le-aș numi „profesionale“ — anchetatorul, profesorul de istorie, fotograful —, sînt dublate, ca și în **F**, de o sumă de **formule existențiale** care, dincolo de cîteva substituiri, aș spune firești (Zoli este un Horia Dunărințu, Gotlieb — un Gălătioan, Dina „seamănă“ cu Moise, așa cum Beldeanu ilustrează „spița becisnicilor agresivi“, reprezentată în **F** de Celce sau Cicerone Stoica), aduc înnoiri substanțiale față de ciclul precedent. Astfel, Barbara, Dăluș, Chifă, Rosina, Papil, Cobîrzan exprimă **necesitatea refugiului,** a spațiului „securizant“, numai că dacă Dăluș, Chifă, Cobîrzan și Papil caută **pasivitate** în acest refugiu, dispariția absolută din cîmpul de acțiune a vectorilor timpului istoric, Barbara Coculescu și Rosina reprezintă modul **activ,** valoarea **demonstrativă** a retragerii din istorie : dragostea, mereu invocata alternativă a Barbarei și Rosinei, nu este doar un refugiu în divertismentul erotic, ci o modalitate de a se opune haosului și de a modela oamenii : „în mulțimea asta de singurătăți care se disprețuiesc, sau se ignoră, sau se dușmănesc, — Barbara a redescoperit dragostea, bucuria și oamenii știu încă să vorbească, deși parc-au uitat toate cuvintele și tac și se privesc într-o dungă, că știu să-și dea mîna și să se privească în ochi ca niște frați și ca niște îndrăgostiți, și astfel ei pot să le redea zilelor și nopților strălucirea lor de sărbători ale vieții și să le dea celor mai banale întîlniri și fapte o dimensiune gravă“. Dacă Dăluș și Chifă exprimă viața ca prosperitate a plăcerii, Ilie Dragomir din primul roman este purtătorul visului tulburător al speranței ; Cobîrzan re-prezintă „închiderea“ în nebunie, motivația existenței și a faptelor sale în perspectiva unei structuri, reale sau mimate, a incompletudinii, în vreme ce Zoli ilustrează condiția umană a unei epoci, cercul determinist și năzuința de a-l depăși ; Papil este omul fără conștiință, ca și Marcovici sau Beldeanu, în vreme ce Voiculescu caută oriunde și oricînd „o lume în care omul să-și poată defini rațiunea de a fi“. Chiar dacă opozante la structura de suprafață a narațiunii (subsumîndu-se raportului conflictual dintre **refugiu** și **angajare),** aceste modele se întîlnesc sub semnul imaginii **cercului,** simbol tutelar al existențelor personajelor din **Viața și opera lui Tiron B.** ; „tirania cercului“ semnifică, în altă ordine, tirania memoriei, imposibilitatea de a depăși pragul experienței trecute, de unde amestecul de realitate și ficțiune care este **viața** personajului, dar și viața textului : „Tirania cercului mă face mereu să-mi amintesc de el. Îți amintești de gîtul însîngerat al insului care văzuse o stea nouă, în Vinerea de Sus ? Adevărul ce-l spun ține de ceva real, de o amintire de-a mea, sau e o invenție, o ficțiune ? Alunecă adevărul peste ficțiune, și invers, parcă. Dar nu contează. Esența este aceeași. În mijlocul cercului, înveliți în cercuri, parcă de-un mileniu...“. Iar mecanica existenței în limitele cercului este experimentată, în chip exemplar aș spune, de Adalbert din **Podul de gheață,** cu a sa „alergare a cercului“ ; condiția personajului din ultimul ciclu romanesc este aceea a **închiderii** definitive în cercul memoriei, timpului, privirii, perspectivei sale, aceasta motivînd, în cele din urmă, explozia de viață, dezordinea și arderea mistuitoare a ființei în fiecare gest, gînd, cuvînt sau trăire : **deficitul de perspectivă,** efect al claustrării în sfera propriului eu, caută a fi uitat, exorcizat de fiecare personaj, în prea-plinul experienței existențiale.

Dumitru Radu Popescu acordă și în **Viața și opera lui Tiron B.** o atenție specială decorului, „atmosferei“, cadrului în care se desfășoară narațiunea ; folosind experiența prozei și dramaturgiei de pînă acum pentru un **text unic** — un „roman total“ —, prozatorul a ajuns la acea tehnică aproape desăvîrșită a tensionării textului prin ceea ce am numit **avertizori**. În ultimul roman, tot ceea ce aparține lumii „obeictuale“ este imens, terifiant, **agresiv,** de dincolo de realitate ; racii „mătăhăloși“, curcanul aproape negru „cu moțul roșu, uriaș“, crinii imperiali, furnicile negre care „acoperă ca o pulbere mișcătoare geamurile ferestrei“ din **Iepurele șchiop,** Fata Blondă, zborul leprosului, capul de porc cu picioiarele subțiri, pasărea fără trup și cîinele de ceață din **Podul de gheață** exprimă, la un nivel metaforic, înălțările și căderile personajelor, avertizînd cititorul, implicîndu-l, trans-punîndu-l în poveste. Spațiul epic, tensionat de aceste „apariții“, este cel urban — orașul de provincie cu lustru vechi, paginile care îl evocă ilustrînd un bacovianism „întors“, cum ar spune un comparatist contemporan : iată imaginea sa poate cea mai semnificativă : „Orașul ploilor liniștite, fără trăsnete, intermitente, cu străzi vechi, umbrite, cu ziduri jupuite de umezeală, cu turnuri ale breslelor, cu catedrale pe care vremea și-a pus patină neagră, cu ceasuri la intrarea tuturor instituțiilor, școlilor, cofetăriilor, mezelăriilor, cu trăsuri, ca niște virgule uitate într-o vînzoleală și ea vetustă, de tramvaie galbene, neobosite, ca niște puncte galbene, neobosite, trecînd de colo colo prin acest imens cavou de cleștar, ca într-un basm, prin această armonioasă și fadă civilizație a uitării, prin această crăpătură a timpului, mucegăită“. Esențială în acest din urmă ciclu epic este **atmosfera carnavalescă,** jocul, spectacolul, carnavalul fiind marca superiorității omului **liber** față de „varianta“ supunerii la rigorile timpului istoric : carnavalul, „viermuiala“ și prosperitatea plăcerii nu semnifică abandonul, ci modul activ de a fi în istorie. **Preocupat** de problema **construcției** romanului care trebuie să repete arhitectura edificiului social, politic, ideologic al epocii abordate **pasionat** de „spunere“, de cuprinderea prin cuvînt a lumii, mai **sceptic** însă pentru că, iată, cuvintele „aștern confuzii“, înșeală, își pierd relevanța în parfumul unor formule elegante, convenționale, Dumitru Radu Popescu reușește în **Viața și opera lui Tiron B.** unul dintre acele romane în care istoria se rostește liber și definitiv, exprimînd, în aceeași măsură, personalitatea autorului al cărui proiect se cuprinde în aceste cuvinte ale naratorului său : „eu voi povesti și tălmăci propriile mele vise“.

Ioan HOLBAN

urme pe zăpadă

actori și figuranți

Era prea tîrziu să mai schimbe masa, chelnerul deja îi luase comanda. Cînd chelnerul se răsucise ca un balerin, pornind-o spre bucătărie, abia atunci în clipa aceea, ca și cum ar fi simțit că era urmărită de la masa vecină, își ridicase și ea privirea și întîlnise o față parcă lățită de îngîmfare, o coamă sură, întinsă spre ceafă, o frunte îngustă, teșită, de sub care luceau doi ochi de pîndă, prudenți, răbdători, cu aceeași umbră de gheață și dispreț, atît de bine cunoscută ei... El își duse repede mîna stîngă la nas, și-l mîngîie ușor cu două degete, apoi, cu aceleași degete, își șterse colțurile gurii... Exact ca atunci, gîndi ea, același tic... Timpul îi umflase fălcile, ceafa, probabil și burta, degetele îi deveniseră mai butucănoase de cum le știa, părul îi încărunțise, numai ochii nu i se schimbaseră, arătau tot la fel, ca a unui cîine de vînătoare... Ochii, tremuratul bărbii prea mari și ticul cu ștersul colțurilor gurii... Și, da..., și graba cu care mănîncă, mai adăugă ea în gînd, o grabă dominantă în tot ce face, un fel de boală specifică celor ale căror ființe nu fac altceva decît să se reprezinte pe sine, să se plaseze cît mai în față, să fie oricînd luați în seamă, să se impună prin orice mijloace... Atunci pînă și graba asta fusese, în ochii ei, o calitate, îl privise ca o oarbă... Chelnerul îi așeză în față un pahar cu vin roșu și altul cu apă.

Friptura i se păru fadă și o lăsă pe jumătate în farfurie. I se mai aduse un pahar cu vin și, cînd încercă să-i facă semn chelnerului, pentru plată, îl văzu ridicîndu-se greoi de pe scaun. Nu se înșelase, o burtă caraghioasă, țuguiată, îi desfăcea larg sacoul negru, cu nasturi metalici. Și-l încheie din mers, ocolind masa, și ea își spuse că burta aceea, și coama sură, și fălcile, și ochii, toate îi dădeau un aer animalic, de brută. Închise ochii așteptînd ca el să dispară. Cînd îi deschise, îl văzu în fața ei, sprijinindu-se cu o mînă de marginea mesei, iar cu cealaltă ținîndu-și pipa. Rînjea ca și atunci : Bună seara... Ce surpriză !... Ce... nu-i așa, întîmplarea..., lanțul ei... Ca niște sclavi ne supunem acestei doamne, ha, ha... Și fără să-și ceară voie, se așeză pe scaunul din fața ei. Nu-mi răspunzi la bună seara ? Chiar așa !... Ba da, spuse ea. Nu sînt chiar atît de prost crescută. Bună seara !... Ce dorești ?... Acum nu-l mai ura. Toata ura ei, nutrită ani de-a rîndul, toate acele gînduri de răzbunare de atunci se pulverizaseră dintr-o dată, nu mai rămăsese în sufletul său decît o mare liniște sau, mai precis, stăpînirea ei de sine, cea care o scosese din atîte impasuri. Te-ai păstrat fantastic de bine, spuse el. Parcă nici n-ar fi trecut atîția ani. Aș putea zice că ești mai frumoasă ca niciodată... Mulțumesc spuse ea, aprinzîndu-și țigara. Te-ai oprit la masa mea ca să-mi faci astfel de declarații ?... Ahaaa, rînji el scurt. Chiar pentru asta, închipuiește-ți !... Cînd te-am văzut, nu-mi venea să cred... Ea e, sau nu e ea ? Și uite, domnule, îmi ziceam, nici măcar nu-și ascunde gîtul cu un guler, cu un fular... Nu și-l ascunde pentru că este încă frumos, timpul n-a lăsat nici o urmă... Fiindcă este știut, bătrînețea atinge mai întîi gîtul..., de la gît se întinde apoi ca o pecingină... Dacă aș fi avut un gît de acela, îmbătrînit, sigur nu te-ai mai fi oprit... O, nu, nu... În sfîrșit, m-am cam îndepărtat de... Ce faci pe aici ? Profesia, răspunde ea. Un simpozion... S-a terminat ieri, însă eu am mai rămas o zi. Miam revăzut cîteva foste colege, am căutat să recunosc orașul... De la absolvire n-am mai fost niciodată pe aici... Și eu am venit pentru cîteva zile, spuse el, ca și cum ar fi fost întrebat. O documentare pentru o carte... Orașul în care am copilărit, orașul tinereții mele... Voi încerca să scriu un roman despre... Ea aproape că nu-l mai auzea. Își spunea în gînd : Ce poți tu să scrii, o nulitate ?... Tot niște nulități, niște cărțulii cu povestioare mincinoase și prost făcute... Din întîmplare ți-am citit stupizeniile... Și, deodată, ochii i se opriră pe mîna lui, pe degetele-i boante, care ținea chibritul aprins deasupra pipei. Cîndva, gîndi ea în aceeași fracțiune de secundă, degetele acestea i-au lăsat urme vineți pe față... Și se văzu pălmuită, îl auzi urlînd ca și atunci: Să pleci nenorocito, să te duci la dracu, eu nu vreau să-mi ratez cariera pentru tine... Dragostea lui nu fusese decît un foc de paie, pînă la cabala înscenată părinților ei... Asta îl adusese brusc la adevărata lui ființă, de carierist feroce, de ins nespus de periculos... Nu l-a impresionat nici faptul că ea era gravidă, pur și simplu a izgonit-o din casă, a dat imediat divorț și, la cîteva luni după aceea, a fost promovat, plecînd în capitală... Și acum, acum îi vorbește despre... Despre ce naiba îi mai poate omul acest vorbi ?... Îl aude spunînd : Știu că te-ai măritat. Copii ?... Da, un băiat, răspunse ea în silă. Și soțul ?... Tot medic... Aha, făcu el. Mă bucur... Și, după cîteva clipe, ca și cînd ar fi încercat să-și ceară scuze, să găsească o justificare faptelor lui : Ce vremuri cumplite au mai fost ! Dacă n-ar fi fost vremurile acelea, copilul nostru ar fi avut... Cîți ar fi avut oare ?... Ciudat că te mai interesează, spuse ea. Pe tine, care nu ți-ai mai dorit decît să fii actor nu figurant ?!... Îți mai amintești de dorința asta, care-ți devenise obsesie ? Ai ajuns actor, cînd și cînd îți citești numele în ziare și reviste, te poți asculta la radio etc. etc... Dar eu, figurantă am băgat de seamă că mai mult figuranții au șansa să rămînă oameni... Exagerezi, spusese el rînjind iar. Numai timpurile acelea nenorocite... Dacă și tu ai fi fost mai tare atunci, noi am fi... Noi ?! Se miră ea calmă, dar disprețuitoare. Noi n-am avut niciodată nimic comun... Și cum aș fi putut să am eu cu tine ceva comun ? se întrebă ea în gînd, privindu-l la fel de disprețuitoare, în timp ce el continua să vorbească. Fu gata să-i spună că în locul cărții pe care dorea să o scrie, mai bine ar fi publicat caietele lui cu însemnări despre oameni..., adevărate dosare ale calomniei... Da, publicîndu-le, ar fi putut să spere și el la succes... Nu atît palmele și urletele lui au gonit-o atunci, cît mai ales caietele acelea peste care a dat din întîmplare și care au îngrozit-o... Făcu semn chelnerului să-i aducă nota de plată. O achită și el îi propuse să bea împreună o sticlă cu vin. Îl refuză și se ridică de pe scaun. El o prinse de mînă și o trase încetișor la loc : Știi că poimîine este anul nou ?... Ei, și, spuse ea. Nu-ți mai amintești ?... Într-o asemenea zi ne-am căsătorit...

Acum nici măcar nu-l mai disprețuia, îl ignora. Își luă poseta de pe speteza scaunului și se ridică din nou. De astă dată el nu mai putu s-o oprească, tocmai își aprindea pipa. Fără să-l mai salute, femeia păși printre mese, dreaptă, cu un aer nespus de degajat. Cîțiva bărbați de la mesele din jur o urmăriră cu privirea. Trupul ei, în strînsoarea rochiei bleumarin, parcă țîșnea înainte. Cel puțin așa i se păru lui, care rînjea unui gînd. După cîteva momente, comandă o sticlă de vin. Bău primul pahar, spunîndu-și că în camera ei, de la hotel, vinul ar fi avut alt gust. Apoi își aprinse pipa, și se trezi repetînd : Actori și figuranți, hai ?... Și o înjură în gînd...

Corneliu ȘTEFANACHE

farmecul istoriei literare

Prima carte a lui Ștefan Cazimir se intitula **Caragiale — universul comic** (1967) și făcea oarecum figură aparte în momentul respectiv, cînd se încerca dovedirea modernității creatorului **Momentelor**; demonstrația întreprinsă de Ștefan Cazimir, de o remarcabilă coerență, tindea, dimpotrivă, să situeze opera caragialiană în raport cu valorile și tipurile clasice ale comicului. Cărțile ulterioare — **Tensiunea lirică** 1971), **Stelele cardinale** (1975) — sînt eseuri de mici dimensiuni, dovedind o mare mobilitate a spiritului și o inteligență mereu trează, capabilă de cele mai neașteptate asociații. Formula aceasta își află expresia cea mai rotundă într-o carte realmente excepțională, **Pygmalion** (1982), pasionantă și erudită călătorie pe urmele a două mituri celebre. Recentul volum semnat de Ștefan Cazimir, **Nu numai Caragiale**, reunește texte scrise, în majoritate, în ultimele două decenii și care nu au intrat în cărțile mai sus amintite: prefețe, comentarii, note de istorie literară sau pur și simplu improvizații pe cele mai diferite subiecte. Modul în care sînt grupate articolele nu doar conferă o anume unitate cărții, ci trădează totodată cîteva din preocupările constante ale autorului; mai întîi, firește, Caragiale, veche, puternică și permanentă pasiune, apoi literatura de factură umoristică, în fine — începuturile romanului românesc. Se adaugă la acestea cercetările de istorie literară și de comparatistică aflate în zona maximei specializări; atribuiri de texte, identificări de izvoare etc.; fără să caute cu dinadinsul efecte spectaculoase, autorul știe să le facă atractive.

O diferență de ton există, totuși. Textele mai vechi și în special acelea care au fost publicate inițial ca studii introductive sînt mai sobre, nu aride dar austere, **cercetătorul** mulțumindu-se să informeze sau și să descrie, evitînd digresiunile și optînd pentru o scriitură neutră, depersonalizată. Intră în această categorie „Comodia vremii" (despre începuturile comediei românești), „Umorul liric" (de la Conachi la Sorescu, Dimov, Brumaru) și binecunoscutul studiu „De la Ion Ghica la G. Baronzi" care a însoțit o nu mai puțin binecunoscută antologie. Tonul e altul în acele texte pe care le-aș numi, cu un termen sugerat de Caragiale, „felurimi" istorico-literare, colecționînd curozități, atrăgîndu-ne atenția asupra unor scrieri puțin sau de loc cunoscute ori asupra unor personalități uitate dar pitorești, dezlegînd enigme sau rezolvînd cazuri litigioase ale istoriei literare. Dincolo de precizia rece a demonstrației, de obiectivitatea relatării și reconstituirii faptelor, se simte plăcerea „colecționarului", care practică dealtfel și un umor tip „pince-sans-rire" de cea mai bună calitate. „O dinastie de umoriști" reface destinul familiei Urechilă, oferindu-ne o sumedenie de amănunte de tot hazul. Este redescoperită o „Culegere de cînturi naționale și populare" intitulată „Dorul" (1861), folosită de Maiorescu pentru a sa „Cercetare critică"; confruntarea cu studiul lui Maiorescu este într-adevăr, așa cum ne avertizează cercetătorul, foarte instructivă. Dovedind că Maiorescu este autorul unei acide note apărute în 1886 în „Convorbiri" și semnată Anti-Icarus, Ștefan Cazimir arată, implicit, că mentorul Junimii era familiarizat cu poezia franceză simbolistă. E identificată proveniența unor nume de personaje sau a unor celebre sintagme caragialiene (notez în paranteză că eu însumi am fost frapat de asemănarea dintre replica lui Farfuridi „Iubesc trădarea, dar urăsc pe trădători" și o definiție a suprarealistului Picabia: „Le crime est une chose admirable, mais l'assassin me dégoûte"; Ștefan Cazimir, considerînd și el că, luată în sine, fraza nu are nimic ridicol, arată că ea a fost lansată de un anume Castruccio Castracone, unul din conducătorii ghibelinilor toscani, personaj într-o nuvelă renascentistă a lui Franco Sachetti); acțiunea lui Caion pare să fi fost provocată de dorința de răzbunare, Caragiale bătîndu-și joc de un text al acestuia („decadento-simbolisto-mistico-capilaro-secesionist"), text care, demonstrează Ștefan Cazimir, este la rîndul său o lamentabilă pastișă după un celebru poem... baudelairian; în fine, o povestire a italianului Achille Campanile seamănă, ca două picături de... apă, cu reportajul monden al incendiului din „Temă și variațiuni" (dovadă în plus, îmi permit să adaug, că acolo Caragiale explora niște ipoteze literare, niște virtualități ale discursului). Exemplele ar putea fi înmulțite și ele ne conving că, de fiecare dată, respectiva „curiozitate" are înțelesuri și consecințe mai adînci. De aici pînă la fantezia debordant-erudită din **Pygmanolion** nu mai e decît un pas. Ajungem astfel la a treia categorie de texte din **Nu numai Caragiale**, acelea în care autorul dă frîu liber imaginației, ne face complice cu ochiul și, mai cu seamă, dovedește har de scriitor. „La nord-vest de Polul Sud" e o bucată antologică, la fel „Concluzia de la Oxford". Cele cîteva pagini de „confesiuni" („Theatrum mundi"), de memorialistică („Glacialul zîmbitor" — ultimul examen ținut, la 13 februarie 1963, de G. Călinescu), notele de călătorie, sînt și ele remarcabile. Criticul are, apoi, darul formulărilor în același timp pregnante și exacte, spirituale și sugestive: „La întrebarea dacă Mitică mai e printre noi, aș îndrăzni să răspund că Mitică e **în** noi"; „Sistemul estetic al lui Mihail Dragomirescu ne apare în chipul unei citadele gotice, la care — din orice unghi am privi-o — zărim trei bastioane, fiecare dintre ele prevăzut cu trei turnuri, fiecare turn străbătut de trei ferestre, fiecare fereastră divizată în trei ogive. Cel care a înălțat această construcție n-a putut fi un om banal; el a fost, în felul său, un Don Quijote al esteticii. Iar simpatia pentru Don Quijote nu ne-am putut-o reprima niciodată".

Cîteva cuvinte despre paginile consacrate lui Caragiale și care reprezintă aproape o treime din volum. Ele repetă, la scară, structura întregii cărți: pe de o parte, așadar, contribuțiile „serioase", de factură tradițională, pe de alta divagațiile adesea scînteietoare, libere — aparent — de orice constrîngeri. Inutil a mai spune că și unele și altele se citesc cu plăcere și cu folos. Textul intitulat „Arta compoziției" l-am auzit prezentat la Zilele Caragiale de la Craiova din 1982. Destins, într-o formă de... zile mari (**et pour cause !**), Ștefan Cazimir „improviza" atunci cu o siguranță stupefiantă (versiunea respectivă a apărut în revista „Teatrul", aprilie 1982, și o comparație cu textul publicat în volum este edificatoare). Mai puțin inspirat mi s-a părut criticul în studiul ce discută ideile despre artă ale lui Caragiale, deși avansează o observație esențială, anume că „ne aflăm în prezența unui creator de artă care scrutează problemele artei **din interior**, nu ca estetician, ci ca om de meserie". Oricum, toate articolele aduc în discuție chestiuni importante, de principiu sau de detaliu, fie că autorul rămîne în ținuta, mai rigidă, a istoricului literar, fie că îmbracă haine de turist și străbate, la propriu, „tărîmul prahovean" sau străzile Bucureștilor în căutarea lui Caragiale și a eroilor săi. Și aici, și în alte teritorii, mai mult sau mai puțin explorate ale istoriei literare, Ștefan Cazimir e un ghid demn de toată încrederea și care, fin psiholog, ne îndreaptă privirea, cu tact și discreție, asupra unor locuri pe lîngă care am fi trecut, altfel, indiferenți.

O surpriză este noua carte, **Introducere în opera lui Constantin Negruzzi**, a lui Gabriel Dimisianu, pe care l-am urmărit pînă acum în ipostaza de critic al actualității literare. Sper să nu mă înșel dar, pe de altă parte, nu cred să fi existat în cărțile sale precedente un semn care să anunțe această opțiune pentru autorul lui **Alexandru Lăpușneanu**. Or, lectura pe care o propune Gabriel Dimisianu nu este doar o lectură riguroasă, adecvată, ci și una, ca să zic așa, afectivă, izvorîtă atît din admirație față de opera negruzziană cît și dintr-un exemplar efort de a reconstitui personalitatea profundă a creatorului ei. După monografia exhaustivă a lui Liviu Leonte, această **Introducere** urmărește o interpretare mai marcat subiectivă, trecînd opera printr-un dublu filtru: al sensibilității exegetului și al sensibilității literare de astăzi. Comentatorul descoperă, astfel, accente caragialiene: „Proza, teatrul de după C. Negruzzi se vor popula cu o mulțime de asemenea insi ... feranți, fuduli, pînă peste poate, oameni cu «ideile lor» pe care nu și le-ar schimba, pretind, pentru nimic în lume, cu «ambiț», cu «onoare de familist»..."; sau: „Este adevărat că linia Negruzzi a fost consolidată prin I. L. Caragiale, și el autor de vocație clasică și promotor al «obiectivității», al «retragerii» autorului în spatele faptelor și a personajelor pe care le pune în mișcare". După cum semnificativă este și insistența în a reliefa **citadinismul** prozei lui Negruzzi, mod de a sublinia modernitatea ei. Dealtfel, cît mai exacta situare valorică e o preocupare permanentă a comentatorului: Negruzzi este „scriitorul român cel mai important din prima jumătate a veacului XIX", „la începutul de linie al prozei românești moderne stă o nuvelă și nu un roman", scriitorul a fost „mereu mai înainte decît ceilalți, fie și numai cu un ceas", și-a dominat epoca printr-o operă restrînsă „dar extrem de **activă**, iradiantă în multe direcții". Toate aceste afirmații sînt susținute printr-o serie de rapide dar elocvente trimiteri la scriitori reprezentativi din secolul al XIX-lea (Dinicu Golescu, Kogălniceanu, Alecsandri, Hasdeu) grație cărora este pusă în evidență atît originalitatea lui Negruzzi cît și apartenența sa la seriile literare cele mai viabile, mai fertile ale epocii. O lectură adecvată înseamnă, așadar, a ține seama de codurile, de contextul literar ce condiționează opera, fără a neglija însă prelungirile, reverberațiile ei în modernitate. Gabriel Dimisianu aplică în chip consecvent această perspectivă, relevînd specificitatea operei dar integrînd-o unei **evoluții** pe care, în bună măsură, o putem astăzi descrie tocmai fiindcă la capătul ei s-a aflat, ca un impuls și ca o anticipare, însăși opera negruzziană.

Portretul scriitorului este acela al unui om jovial dar echilibrat, sau, mai exact spus, dînd senzația reconfortantă a echilibrului și dreptei cumpăniri, știind să se domine, fidel anumitor tradiții dar nu opac la nou, adoptînd, față de viață ca și față de literatură sau de limbă, o atitudine fundamental realistă, de om cu picioarele pe pămînt. Astfel alcătuit, portretul polarizează, repet, întreaga adeziune afectivă a comentatorului, care nu scapă nici un prilej de a evidenția exemplaritatea acestui caracter și a acestui comportament. Un element esențial, fără de care portretul ar fi incomplet, e autoironia, luciditatea; Gabriel Dimisianu găsește, în viața și în opera scriitorului, numeroase argumente în acest sens, pe care le topește în această expresivă efigie din finalul cărții: „Negruzzi este și «nou» și «vechi» în același timp, cum singur consemnează și, dacă în anumite împrejurări nu se împiedică în prejudecăți sociale, în altele este foarte atent să nu se contravină uzanțelor în vigoare. Fără a fi fost un pudibond, în scris în nici un caz, Negruzzi ca om de lume cultiva decența, rezerva, discreția, reținut de la gesticulația prea abundentă, în spiritul unei civilități am zice britanice, contrastînd întrucîtva cu trăsăturile de meridional de care am vorbit. Om de emotivitate vie, temperament pasionat (...) Negruzzi este totodată capabil de cenzurări lucide aplicate asupra lui însuși, de stăpînire, de înfrînări pline de tact".

Din operă, criticul reține, cum spuneam, doar textele care i se par reprezentative (dealtfel, **Introducerea...** își ia toate libertățile eseului, printre care și aceea de a elimina orice „aparat" bibliografic). Observații fine se fac în legătură cu **Alexandru Lăpușneanu**: protagonistul asistă la masacrul boierilor ca la un spectacol pus la punct în cele mai mici detalii și încercînd astfel aproape o satisfacție estetică, discuția lui cu Moțoc pune în mișcare o diabolică dialectică a argumentelor, crimele sale pot apare și ca acțiuni ale „propriei frici patologice ca factor psihic activizator". De reținut sînt și considerațiile privind caracterul policrom și pitoresc al umanității din „fiziologii" sau aspectul de „breviar de morală practică" al **Scrisorii a XII**. Fără să fie nici radical înnoitoare nici ostentativ modernă, lectura întreprinsă de Gabriel Dimisianu aduce semnificative modificări de perspectivă și deplasări de accent. Mai trebuie spus că **Introducerea...** e admirabil scrisă; fraza are o învăluitoare fluență, tonul „expunerii" e de o ireproșabilă naturalețe, lipsesc notele false, lipsește orice crispare: pentru critic, Negruzzi pare să fi fost un fericit catalizator al resurselor scrisului său.

Al. CĂLINESCU

Ștefan Cazimir, Nu numai Caragiale, **editura Cartea Românească, 1984.**
Gabriel Dimisianu, Introducere în opera lui Constantin Negruzzi, **editura Minerva, 1984.**

blaga, dramaturgul

Un tematism liber, cu toate că fundamentat pe lecturi temeinice din Bachelard și Richard, practică Dan C. Mihăilescu, autorul unor captivante **Perspective eminesciene** (Ed. Cartea românească, 1982) și, acum, al unui studiu aplicat asupra **Dramaturgiei lui Lucian Blaga**. Cărțile sînt publicate, ca să zic așa, în ordine inversă, ultima fiind dezvoltarea lucrării de licență și avînd, fatalmente, un caracter didactic ceva mai pronunțat. Dar nu distanțele, nu „licențele" îngăduite de norma „licenței" ne interesează aici, cît rezultatele unei cercetări care urmărește, pe de o parte, tematizarea dramaturgiei lui Blaga și, pe de altă parte, valorizarea ei în climat expresionist european. De altfel, ultimul capitol și cel mai bun al cărții, **Sistemul dramatic blagian sau expresionismul bine temperat**, descoase din analiza tematică a operei dramatice blagiene un sistem de scriitură dintr-un sistem de lectură și-o judecată de valoare dintr-o descripție sistematică. Critica lui Dan C. Mihăilescu se definește, pînă acum, printr-un acut militantism: în „grădina deliciilor", criticul vine în echipament de campanie, plăcerea lecturii nefiind pentru el decît un interludiu într-un „război de o sută de ani". El își reprimă, chiar și-n limbaj, voluptatea simțului artist, reminiscența fugarelor atingeri interzise cu textul, pentru a întoarce lancea, ca spinul unui trandafir, împotriva dușmanilor nevăzuți ai Artei. „Dramaturgia lui Blaga reprezintă — în pofida caracterului ei preponderent autohton — una din cele mai fecunde și semnificative deschideri ale teatrului românesc către orizontul european". Ca să încheie demonstrația (și cartea) cu o „catilinară": „**Tulburarea apelor** nu s-a jucat încă niciodată. **Darie** s-a jucat de două ori în 58 de ani, odată la Cernăuți, a doua oară la Timișoara. **Ivanca** nu a fost niciodată pusă în scenă, ca și **Arca lui Noe**, de altfel. **Cruciada copiilor** s-a jucat de patru ori în 54 de ani, de două ori la Cluj-Napoca, cîte o dată la București și Timișoara. **Avram Iancu** a avut un destin ceva mai fericit, judecînd prin comparație cu cele dinainte: a fost reprezentată de 6 ori în 50 de ani, din care două spectacole au aparținut unor amatori. **Anton Pann** s-a „bucurat" de trei montări în aproape 40 de ani si de o relativ recentă montare la TV. Desigur, **Meșterul Manole** deține recordul, cu nouă montări în peste 50 de ani. Dar dintre acestea nouă, două au fost în străinătate, plus una la teatrul german din Brașov. Este oare, o situație normală pentru una din capodoperele dramaturgiei naționale? Nu mai insistăm asupra cauzelor care au generat această situație, nefiind acesta rostul demersului nostru. Destul să observăm că, alături de Camil Petrescu, cealaltă mare energie dramatică românească a primei jumătați de secol XX (și care, culmea!) înseamnă astăzi pentru publicul larg... **Mitică Popescu...**, Lucian Blaga continuă să rămînă un străin scenelor noastre. Din ce punct de vedere poate fi considerat semnificativ acest lucru?" La capătul textelor critice ale lui Dan C. Mihăilescu stă un patetic, un acuzator: „Pînă cînd?...".

Co-autor al renașterii **Revistei de istorie și teorie literară**, unde, în ultima vreme, se publică texte fundamentale, uitate sau, pur și simplu, niciodată cunoscute ale literaturii interbelice Dan C. Mihăilescu scrie și activează sub semnul unor mereu reînnoite necesități imperioase dezvoltîndu-și, dar și irosindu-și talentul și, ca să folosesc un cuvînt care-i definește atitudinea critică, **energia** în lupta cu, nu o dată, „mori de vînt". Regimul de campanie, de luptă în prima linie, este, nu numai în critica, „de sacrificiu". Nu mi-ar place să se spună despre Dan C. Mihăilescu, unul din criticii de vocație ai generației tinere, și un animator în sensul bun al cuvîntului: „a căzut la datorie".

Sigur că nu e vorba numai de „energie" în această acțiune de „întindere culturală", ci poate că, în principal, de o deschidere culturală cu largi semnificații și care nu vizează, ca în urmă cu cincizeci de ani, „sincronizarea" la mișcarea literară europeană, ci „integrarea" în circuitul de idei contemporan. În locul unui „complex de inferioritate", manifestat la culturile tinere, și-al unui „complex de superioritate", arogat de-aceleași culturi, tinde să se instaureze „complexul de egalitate", semn al democratizării (și maturizării) gîndirii.

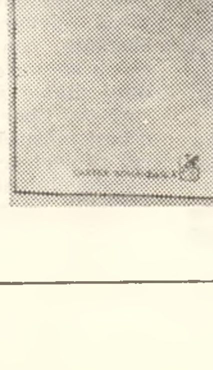
Referințele mari nu se mai fac, în monografia lui Dan C. Mihăilescu, la cadrele înguste ale ideologiei și literaturii române dintre cele două războaie la noi. Nu întîmplător, prima trimitere este Claudel, restauratorul teatrului liric, „metafizic", în secolul XX. În Claudel reînvie „misterele" Evului Mediu; la Blaga resuscită „misterul păgîn", mitologia „barbară", panteismul balcanic. Formula expresionistă este tradusă prin „romantismul de Weimar", cu toate că nici Wedekind, Hasenclever, Kaiser sau Barlach nu sînt uitați. „Activismul", la care aderă Dan C. Mihăilescu, goethean, filtrat însă prin Nietzsche, „conferă o funcționalitate aparte **energetismului**": „Activistul vrea să transforme universul. Este însă vorba aici de metamorfoza energiei. Devine astfel un fapt etic acela de a accepta dominația conceptului de mișcare. Intensitatea, care numai ea dezleagă viața noastră din moralismul debil, se naște abia prin eliberarea forțelor psihice: transferul imaginilor interioare în fapte concrete aduse la lumina zilei, linii de forță care izbucnesc...". Și concluzia lui Dan C. Mihăilescu: „De aici și pînă la dramă nu era decît un pas, pe care expresionismul l-a și făcut, de altfel. **Activismul** acesta nu este, în esență, diferit de daimonia energetică a lui Goethe sau de cosmicismul individualizat al romantismului, de idealul de Natură și Trăire acordată dimensiunilor cosmice, o daimonie exorcizată (ceremonializată) în faptul de artă. Este, probabil, cea mai bună intrare în dramaturgia lui Blaga și în critica lui Dan C. Mihăilescu, pe care-l văd, în scurtă vreme, un exeget al lui Cioran, al cărui clasic „daimonism" tînărul critic pare să-i urmeze în linia cugetării morale. Criticul este și el un „neguros luminat", un „sceptic", nu „mîntuit", ci „activ". Talentul lui literar, atît cît i-a îngăduit inteligența intolerantă să se arate, este unul pamfletar și sarcastic, „veninos", dar nu ucigător, „urzicător", benefic.

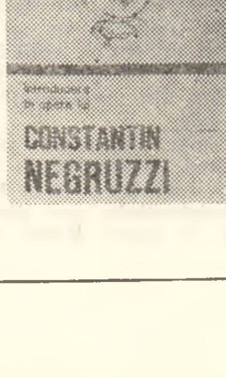
Dramaturgia lui Lucian Blaga, din care am desprins portretul unui critic, nu se limitează la precizarea unui traseu spiritual care leagă romantismul precoce de expresionism. E o lectură aplicată, de care nu se va putea dispensa nici un cercetător al lui Blaga și, aș zice, nici un om de teatru, care află, aici, argumentul subteran, substratul dramatic (nu numai drama ideii) al unui teatru greu accesibil pentru că e liric. Cititorul nu va găsi, în cartea lui Dan C. Mihăilescu, rezumatul pieselor și se va strădui zadarnic să le recompună din fragmentele risipite tematic. Este o carte scrisă pentru cei care cunosc dramaturgia lui Blaga, un inventar de personaje și teme grupate sintetic, ca spre a dovedi omogenitatea nu numai de gîndire, dar și de procedee dramatice, a unui teatru socotit un bun de lectură. Întreg efortul criticului se concentrează, uneori și cu pagubă, în a aduce discuția de la planul ideii, unde se desfășoară în voie, în planul practicii teatrale, unde **sistemul dramatic** nu ține de coerența ideologică, ci de comunicația vasculară dintre situația și relația dramatică. Dan C. Mihăilescu simte, fără a și dezvolta ideea, că „elementele spectaculare" nu sînt „acele elemente de tehnică a construcției dramatice, care — ele singure — ar conferi textului valoarea spectaculară". Se poate înțelege de aici că demonstrația „teatralității" dramaturgiei lui Blaga e destinată celor convinși dinainte **și că sensul „activismului"** critic însuși nu este acela de a deschide ochii și nici de a-i ține deschiși, ci numai de a ține trează conștiința privirii. „Demersul energetic" eșuează în fapt cultural, întorcîndu-se în magma faptei din care a plecat.

Altele sînt datele de interes în critica lui Dan C. Mihăilescu și ele se definesc, e drept, mai puțin în această carte, prin ridicarea criticii la cugetare morală și-a meta-criticii la observare sistematică, aproape filosofică a cugetării. Locul **praxis**-ului în sistemul acesta este mai greu de delimitat. El este circumscris unui energetism patetic în intenții, rece, strunit, controlat în mijloace. Critica lui Dan C. Mihăilescu e un spectacol sincretic care merită urmărit cu toată atenția.

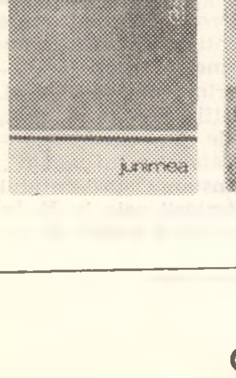
Val CONDURACHE

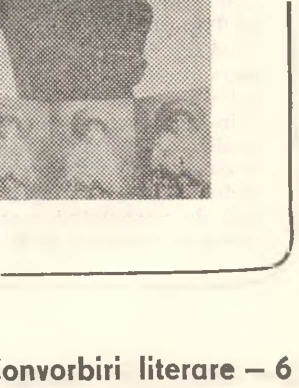
Dan C. Mihăilescu: Dramaturgia lui Lucian Blaga, **Ed. Dacia, 1984**.











moda jurnalelor

Cvintetul melancoliei e alcătuit din nuvela cu același titlu, din jurnalul celui care o scrie, din autobiografia modelului real al personajului acesteia, din... Ar fi, cred, fastidios, a-i semnala toate componentele și a trage de aici un principiu de conduită literară. Criticii care s-au aplecat asupra „romanului" lui Costache Olăreanu au distins, fiecare în parte, alt număr de naratori, o cercetare riguroasă încredințîndu-ne că nici unul nu corespunde realității, mai complicată decît cea mai complexă imagine critică. Să amintim că, de la un punct înainte, certitudinile prind să se clatine, jurnalul devenind nuvelă și autobiografia — jurnal, metamorfoză sub care bănuim și o fărîmă de ironie la adresa delimitărilor excesive. Dacă mai adăugăm, **pour, la bonne bouche,** și amănuntul că, sub raport stilistic, principalele „voci" ale „romanului" sînt cvasiidentice, doar caracterele tipografice reușind o vreme să le deosebească, înțelegem că recenta carte a lui Costache Olăreanu se cade privită pe deasupra numeroaselor complicații „tehnice".

Incontestabil, tot acest joc pe întinsa claviatură a posibilităților narative este al unui virtuoz ; arhitectura e minuțios gîndită, nici o secvență nu e întîmplătoare, „legile" contrapunctului și ale **suspense-ului** sînt respectate cu evlavie, astfel că ansamblul impune prin inteligența îmbinării părților, aproape numai prin inteligența ei, ceea ce — firește — nu e calitatea indispensabilă unui roman, ca să-l parafrazez pe Thibaudet din paginile consacrate lui Gide. Rămine de văzut care e rostul mai adînc al unei asemenea performanțe, ce se află îndărătul admirabilei regii, și mult, și puțin, adică ceea ce se numește obișnuit „roman personal". Cele șapte volume tipărite pînă acum de Costache Olăreanu ne-au oferit, sub varii chipuri, materia unuia și aceluiași roman personal. Grupului scriitorilor tîrgovișteni, căruia îi apartine dimpreună cu Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu și Tudor Țopa, îi e, de altfel, comună această asumare a experienței individuale (și cred că efectele ei asupra prozei contemporane au fost, continuă să fie, remarcabile, determinînd o veritabilă direcție a acesteia). Mai puțin vizibilă în primele cărți ale lui Mircea Horia Simionescu, probabil datorită ironiei și referințelor livrești, dar ieșind încet-încet la suprafață în ultimele, biruită de năzuința contemplării în **Matei Iliescu** și în **Ce se vede,** însă victorioasă în celelalte scrieri ale lui Radu Petrescu, ea domină cu autoritate la Tudor Țopa și Costache Olăreanu, unde nimic nu i se mai opune. Așezînd în centrul lumii eul individual, autoscopică și reflexivă, formula predilectă (pentru că neconstrîngătoare) a acestei proze este jurnalul, **bric à brac,** de gînduri, reacții, analize, fișe, idei, imagini, stări, pe scurt — foaie a temperaturii sufletesti si intelectuale. Din ce s-a tipărit pînă acum, cel mai consistent îmi pare al regretatului Radu Petrescu, parțial apărut pe cînd autorul lui mai era în viață. Cum nu există jurnal de scriitori nedestinat publicării, chestiunea autenticității lui, în sensul lui Camil Petrescu, nu se pune. Fraza e îndelung lucrată, cuvintele sînt alese cu răbdare, pentru ca din alăturarea lor să se închege un ritm egal, și, mai ales, sînt îndepărtate toate porțiunile, cum să zic, indiferente, plate. În pofida dimensiunilor sale, jurnalul lui Radu Petrescu este de o extremă concentrare. Fiece propoziție, chiar atunci cînd nu comunică un gînd personal, e, ca expresivitate, personală. La urma urmelor, prin asta se separă jurnalul literar de obișnuita însemnare zilnică, prin capacitatea de a formula pregnant pînă și sfînta mare banalitate. Or, ca să revin la Costache Olăreanu, jurnalul înserat în **Cvintetul melancoliei** e sărac tocmai la acest capitol. Înțeleg că el ne avertizează asupra regimului sufletesc al celui ce scrie nuvela, că vrea să dea seamă de complicatul, istovitorul proces de creație, că, în cele din urmă, ni se oferă, dimpreună cu opera, și „aventura", elaborării ei, că liniștita curgere a nuvelei face pandant cu neliniștile, îndoielile, tracasările, grijile, obligațiile, privațiunile pe care jurnalul le nemurește. Însă, ca să descoperi amintitul dezacord, ca să iei cunoștință de tensiunea ce se naște între poli, ca să vezi cum agitația diurnă, măruntă și obositoare, se convertește în calma desfășurare a nuvelei, alchimie ale cărei secrete doar adevăratul scriitor le cunoaște, trebuie să străbați multe pagini, să lași deoparte destule notații precare sau de un interes minor. Sîntem foarte departe de substanțialele observații din **Ucenic la clasici,** dar foarte aproape de marginea literaturii. Și, pentru că am pomenit de mixajul secvențelor de jurnal și de nuvelă, mărturisesc că procedeul nu îmi pare dintre cele mai fericite. În plus, este destul de popular și cam factice, întîlnit de regulă la prozatorii de mică respirație al căror ideal se confundă cu romanul. Costache Olăreanu n-are destulă energie ca să ridice o catedrală, are în schimb, suficientă pentru o miniatură. E o judecată de existență, nu de valoare. Formula talentului său își găsește maxima realizare pe spații mici, pînă în suta de pagini. Meticulos, caligrafiind fiece literă, împodobind-o cu arabescuri, topind culorile în nuanțe subtile, el e fermecător pe suprafețe restrînse, tot așa cum tăria acidului e întreagă în concentrat, nu în diluții. Îl prefer, de aceea, în **Fals manual de petrecere a călătoriei,** în **Ucenic la clasici** și în **Vedere din balcon,** adică unde nu forțează limitele disponibilităților proprii. Cum se întîmplă în „romane". Acolo calculul primează și, deși s-au bucurat la vremea lor de o excelentă presă, nu mă pot opri să-mi exprim, cu întîrziere, rezerva în ce le privește. Impresia de artificial m-a însoțit ca o umbră pe parcursul lecturii lor. Sînt, admit, bine construite și chiar bine scrise, dar le asemăn cu niște prea încăpătoare și confortabile vile, din care proprietarii, după ce au trudit din primăvară pînă-n toamnă ca să le termine, după ce au risipit marmură și lambriuri din rare esențe, instalînd pînă și aer condiționat, folosesc doar cămăruțele de la mansardă. Asemenea gratuități impunătoare își au, desigur, rostul lor, în autocunoaștere și poate că insistența asupră-le nici nu e tocmai dreaptă. Pentru că, în fond, în cuprinsul lor sînt destule fragmente în care regăsim eleganta trăsătură de condei a lui Costache Olăreanu. Nu mai departe decît în **Cvintetul melancoliei,** nuvela omonimă, ce relatează ieșirea domnului Leontin din bloc pe cînd dintr-un apartament se aude înregistrarea unui cvintet de coarde, e— prin bogăția și justețea observațiilor psihologice, prin decuplajul secvențelor, prin dozarea momentelor contemplative și alternarea lor cu salturile în memorie, prin ruperile de ritm, prin tăietura frazelor, prin — în fine — aerul de mai veche cunoștință — o piesă antologică, la înălțimea celor mai bune proze scurte ale autorului. Iată un capitol din prima parte :

„PARTEA A TREIA ERA așa cum prevăzuse, furtunoasă. Vocile se strigau unele pe altele, se depărtau și se apropiau, semnul reunirii lor fiind trăsăturile de arcuș, viguroase, care scoteau adevărate strigăte.

Ca și țîșnirea lui atunci, din apă. Același vacarm al elementelor. Cît fusese prins în mrejele adîncului simțise cum pe deasupra trec parcă trenuri în toate direcțile, șenile grele calcă pămîntul în lung și-n lat. Natura făcea pentru el, pentru copilul acela de opt sau nouă ani, un război nimicitor, arunca în luptă, fără alegere, toate mijloacele, munții ca și mările, pădurile, tunetele, cascadele, fulgerele. Murea un copil și totul se prăbușea. Urechile se umpleau de bubuiturile unei lumi ce se despărțea de el frîngîndu-se în două. Stătea cu capul în materia vîscoasă, nimeni și nimic nu l-ar mai fi putut scăpa. Un vuiet se înșuruba în el, degete avide îl scormoneau pe dinăuntru, în dosul pleoapelor grele zmee colorate îi furau privirile sus, tot mai sus, unde vînturi repezi le nimiceau fără milă. Apoi toate zgomotele se făceau din ce în ce mai mici, se ghemuiau, deveneau cînd sunetul unei hîrtii rupte, cînd căderea unui bănuț, pe caldarîm".

Și ce alt argument mai potrivit decît calitatea ei în favoarea ideii că opera își e suficientă sieși, că amănuntele referitoare la împrejurările în care a fost concepută o încarcă inutil, acoperindu-i sveltețea ? I se atribuie lui Andre Gide, deși Proust îl precedase, meritul inițierii romanului unde apare un romancier ce scrie un roman cu același titlu. El a redactat și un **Journal des Faux-Monnayeurs,** scriere destul de independentă, oricum în afara romanului propriu-zis, un fel de **addenda** ulterioară, menită să accentueze altminteri suficient de limpedele program literar urmat în falsificatorii... De aici și pînă la includerea jurnalului de creație în roman nu era decît un pas, pe care Costache Olăreanu îl face pe urmele atîtor altora. Întrucît își scrie nuvela „la vedere" și asigură o relativă autonomie personajului, făcîndu-l să participe la buna ei încheiere, scriitorul nostru urmează o linie ce coboară pînă la autorul **Pretextelor** și chiar mai jos. Întrebarea care se pune e dacă, optînd pentru această soluție hibridă, dar cu largă audiență în actualitate, figurînd între însemnele modernității neîndoielnice, beneficiul literar e real. Nu sîntem siguri. Înclinăm mai degrabă a crede că ea slăbește tensiunea scrierii, oferindu-i răgazuri de care nu prea are nevoie. Citită în tranșe, despărțite, precum sendviciurile, prin felii de jurnal, ea ceea ce pierde în vigoare, cîștigă în lungime. Imagnați-vă o clipă că s-ar tipări, astfel fracturată. **Doamna Bovary** și în spațiile dintre fragmente s-ar introduce pasaje din corespondența lui Flaubert, jurnal de creație în toată puterea cuvîntului ! Să convenim că n-am avea de cîștigat mare lucru, afară poate doar de o mai apăsată racordare la „exigențele" modernității ! Deși nu sînt partizanul unei singure formule de roman, deși cred că „tehnica" literară, în care se include și regimul discursurilor narative, și mecanismele dialogului, și „știința" concentrării lor într-un ansamblu coerent și armonic, are un cuvînt greu, mă tem că sprijinirea romanului numai pe acești piloni rămîne frumoasa iluzie a prozatorilor noștri, preocupați îndeosebi de imaginea globală, pe gustul clipei, nu și de trăinicia părților, care — neluată în seamă — se cam răzbună. Cînd se concentrează asupră-și, „uitînd" de inovațiile așa de ademenitoare și de venerabile, Costache Olăreanu este un prozator de substanță.

Al. DOBRESCU

Costache Olăreanu, Cvintetul melancoliei, **Ed. „Cartea Românească", 1984.**

igiena literelor

Între criticii dedicați întîmpinării literaturi curente Al. Dobrescu este mai consecvent decît colegii săi în ceea ce privește asumarea condiției sale de foiletonist. În timp ce destui critici se împart într-această latură gazetărească a scrisului lor (pe care de multe ori o lasă uitată prin reviste) și alte genuri de lucrări — eseistică, istorie sau teorie literară etc. — cronicarul lansat și impus în paginile „Convorbirilor literare" își continuă imperturbabil seria **Foiletoanelor** care, iată, a ajuns la volumul al treilea (primul apăruse în 1979 la „Cartea românească", al doilea în 1981 la „Junimea"). Al Dobrescu nu pare cîtuși de puțin stînjenit de formula oarecum ingrată a foiletonului și de cele mai multe ori nu face decît minime schimbări atunci cînd trece recenzia din pagina de revistă între coperțile cărții. Cronica literară, așa cum o publică de mai bine de zece ani în paginile acestei reviste nu este pentru el un simplu articol de serviciu, o semnalare însoțită de o opinie asupra valorii lucrării proaspăt ieșite din tipografie ci, mai degrabă, un ritual, un serviciu sacrosanctic (chiar dacă exprimat, de multe ori, într-o tonalitate ironică), un moment important din viața literară, moment de care ar trebui să țină cu toții seamă și să-l urmărească pătrunși de importanța lui.

Această consecvență i-a adus autorului, de altfel, și popularitatea datorată rapid resimțitei „inclemențe" și promptitudinii plasării unor aprecieri nu tocmai măgulitoare în fața unor scriitori dintre cei mai simandicoși.

Criticul apare încă de la începuturile sale în postura de judecător care-și asumă fără nici un fel de ezitare (ba chiar cu o plăcere nemărturisită) cazurile cele mai grele. Lipsit de complexe, nonșalant în fața unor celebrități ale momentului, comentatorul și-a atras din partea unui număr de cititori o glorie asemănătoare cu a „incoruptibililor" pe care un serial de televiziune ni-i prezenta acum cîțiva ani ca pe un fel de fosile vii — ultimele licrări ale spiritului de corectitudine, ale curajului și ale cinstei. Și dacă în cazul serialelor tv. se fac de obicei sondaje de popularitate în rîndul spectatorilor din diferite categorii putem și noi distinge pe spectatorii pasionați ai acestui gen de critică (pe care îl mai ilustrează, între alții, Al. Piru, Cornel Regman, M. Nițescu, Al. George) ; tinerii scriitori, mereu insurgenți, gata să dea la o parte gloriile literare mai vîrstnice în stare, după mentalitatea specifică vîrstei, să le îngreueze ascensiunea și să se împopoțoneze cu galoane nemeritate ; alți scriitori, „pățiți" la rîndul lor, gata să se bucure atunci cînd „capra vecinului..." ; în fine, intervențiile energice și lipsite de inhibiții sînt bine văzute de toți cei care au, la un moment dat, impresia că atmosfera literară e gata să se închidă spre un peisaj cenușiu, lipsit de relief...

Dar această radiație, care asigură succesul unui anumit ton critic are, desigur, mai puțină importanță decît meritul principal al acestei direcții, care constă în menținerea unei atitudini nedogmatice în viața literară, a unei continui deschideri spre discuții și reevaluări, a refuzului transformării subiectelor criticii în motive de idolatrie. Oricare scriitor și oricare operă, indiferent de faima și de rolul care li se atribuie, au dreptul de a putea fi discutate fără teama unor acuzații de profanare, de sentimente ostile ș.a.m.d. La urma urmei — și acesta e punctul pe care îl susține și Al Dobrescu — numai din discuții libere se vor desprinde adevăratele puncte tari ale literaturii contemporane si numai cei care rezistă unor asemenea probe vor putea supraviețui.

Dar, din momentul în care lăsăm deoparte considerațiile generale e destul de greu să aducem într-o matcă ușor definibilă (ca program teoretic) critica lui Al. Dobrescu. Menținîndu-se în cadrele pe cît de largi pe atît de vagi ale impresionismului, autorul se îndepărtează în viteză, de cîte ori are ocazia de precizările teoretice. Un motiv al acestor eschive ar putea fi desprins, printre rînduri ; orice „teoretizare" îndepărtează de la esența literaturii, falsifică un contact direct și autentic. E interesant, în acest sens, că reproșurile pe care le face Al. Dobrescu criticului pe care pare a-l admira cel mai mult între contemporani — e vorba de Al. George — vizează tocmai cîteva reflexii pur teoretice ale acestuia.

Dar, cum orice critică aplicată înseamnă transpunerea unui program critic, putem încerca și noi să desprindem constantele gîndirii critice a lui Al. Dobrescu. Cuiva care-l minimalizase pe Pompiliu Constantinescu pentru că în scrierile acestuia nu s-ar prea vedea metoda i se dă replica fără întîrziere: „Ca și cum metoda ar fi un fel de metru al tîmplarului, purtat continuu în buzunarul de la șorț și a cărui mînuire dă egale satisfacții indiferent de esența cherestelei. E adevărat, la Pompiliu Constantinescu reflecțiile asupra metodei sînt sporadice și nesistematice, dar ce valoare poate avea această neîmplinire teoretică de vreme ce metoda ca atare există, o simțim pretutindeni și cu deosebire în admirabilul studiul al creației argheziene din 1940 ? [În ce mă privește nu sînt convins că acest studiu se numără între paginile cele mai bune scrise de P. C.]. Lipsesc de acolo, nu se poate trece sub tăcere, și aerul didactic, și ariditatea, și răceala stiințifică specifică oricărei „contribuții". E prezent, în schimb, talentul. Semn că de primele critica se mai poate dispensa, însă de ultimul — niciodată. Fie și pentru că, atunci cînd ideile sînt doar rodul sincronizării, măcar talentul formulării le conferă rezistență si functionalitate".

Putem vedea aici, citind în negativ, o profesiune de credință : critica nu trebuie să fie, în viziunea lui Al. Dobrescu, nici didactică, nici aridă ; răceala științifică nu poate, nici ea, să-i ajute prea mult. Talentul, însă, așa cum s-a subliniat, nu trebuie să lipsească niciodată. Estetica autorului nostru pare a descinde direct din convingerile pe care Camil Petrescu le punea, în cunoscutul său pamflet, pe seama lui E. Lovinescu : nu contează nici cine ar fi autorul unei idei, nici erorile pe care le face un critic, nici alte lipsuri ale gîndirii sale literare ; cel care scrie „mai frumos", mai plastic, are șansa să ajungă la urmași ; vocea măgarului, orice adevăruri emite, nu ajunge la zei...

Susținerea cu atîta patos a talentului în critică ar putea părea un truism celui care n-ar observa însemnata cantitate de cărți și numărul relativ mare de autori ai unor astfel de scrieri critice neatractive în formulare și, oricît de snobe, lipsite în fond de idei. Are multă dreptate Al. Dobrescu atunci cînd constată : „Orice cititor al semioticienilor și teoreticienilor s-a simțit (...) dator să scrie critică. Degeaba s-au auzit și se mai aud glasuri repetînd că, fără talent, metoda e un simplu pat al lui Procust, admirabil măcelar al literaturii, apt să-i tranșeze carnea, să-i izoleze organele interne și să ni le ofere, întregi sau în secțiune, însă neștiutor al forței vitale ce o animase".

Definind însă astfel, chiar metaforic, alcătuirea organică a literaturii, măcelărită de „metodologi" în patul lui Procust, autorul folosește el însuși o metodă: ea e împrumutată științelor naturale și era operantă în critica unor epoci literare astăzi considerate revolute. Și, dacă talentul expresiei ocupă un loc atît de important în critică, decurge că un poet sau un prozator înzestrat, care mai are și intuiție în alegerea operelor de valoare nu va putea fi niciodată ajuns și întrecut de un critic fără preocupări de stil...

Caracterizarea prin imagini plastice, memorabile, e un punct important al criticii artiste, iar comentariile lui Al. Dobrescu nu sînt deloc sărace în astfel de imagini. Numai spațiul mă împiedică să nu dau citate abundente în acest sens — citate care ar arăta și voluptatea pe care ,dincolo de strădania de a fi exact, o încearcă autorul. Plăcerea așternerii pe hîrtie a unor astfel de rînduri se degajă, uneori, de necesara supunere la obiect a discursului critic.

Sînt întru totul de acord cu vehemența lui Al. Dobrescu împotriva „aplicatorilor", lipsiți nu numai de originalitate dar și de demnitatea autenticei „munci" intelectuale. Ceea ce mi se pare mai dificil de justificat este opțiunea exclusivă pentru intuiție. Necesitatea prezenței acesteia în orice personalitate critică bine alcătuită mi se pare că nici nu mai trebuie demonstrată. Nu e mai puțin adevărat că, deși pare cam anacronică, critica impresionistă și-ar fi putut vedea pozițiile consolidate după confruntările cu adepții noilor metode. Și le-ar fi văzut dacă singurul criteriu mai ușor de verificat al acestei critici — moralitatea — nu s-ar fi arătat și el a nu mai fi așa de sigur ca altădată. Pledoaria autorului nostru pentru moralitatea criticului e desigur binevenită și ar putea fi la rîndul ei, amendată în mai multe puncte.

Referindu-ne însă numai la acest ultim volum putem spune că inclemența de altădată a trecut ușor spre ironie. În schimb construcțiile ironice de genul **Înaintei cuvîntări sau despre moda prefețelor,** text cu care se deschidea **Foiletoane 2,** nu mai găsim în acest volum. Dar dacă tăișul scalpelului nu mai e chiar atît de bine ascuțit și nici tot atît de energic mînuit el a devenit, cu timpul, prin călire, mai elastic și poate urmări fisurile cele mai imperceptibile. El e aplicat acum nu atît erorilor evidente, cît viciilor ascunse.

Ironia și sarcasmul iau acum locul lucrurilor spuse pe șleau. Și asta nu numai datorită trecerii autorului într-o altă vîrstă de creație. Ultimul text din carte pune destul de tranșant problema punctului de vedere în critică; a punctului de vedere și a determinărilor sale. Adîncimea inciziei trece, de astă dată, dincolo de textul luat în discuție.

Eliberat de orice inhibiții vizavi de nume binecunoscute din literatura noastră contemporană, Al. Dobrescu își mobilizează evidentul talent epic mai ales atunci cînd scrie „în opozitie". Mașinăria discursului său critic, înaintînd așa cum o face un iepure, are nevoie „să urce" pentru a înainta cu toate forțele. La vale se dă peste cap și e mult mai puțin eficientă. Așa îmi explic de ce avea nevoie să arate la Alex. Ștefănescu, critic care promite să dea una din cele mai interesante și riguroase istorii literare ale momentului, numai punctele slabe (care nu sînt singurele... trăsături ale lui Alex. Ștefănescu), de ce **Viața și opera lui Tiron B.,** care anuntă o etapă dintre cele mai fructuoase din opera lui D. R. Popescu e privită cu neîncredere s.a.m.d. De fapt toate „criticile" care mi se par mai puțin fundamentate pun la vedere alte opțiuni estetice ale autorului. Undeva el vorbește despre lucrurile „simple și definitive" și se poate observa că în toată critica sa se fereste să acorde sanse încercărilor vădit înnoitoare, pe care le privește de la început cu suspiciune. Măsura și echilibrul stau între elementele sale fundamentale de apreciere. Respingerile și obiectiile făcute din acest punct de vedere sînt binevenite — ele cer, în fond, renunțarea la stridențe și la artificiu, chiar cînd absolutizează, nejustificat, aceste stridențe si artificii.

Aprecierile, în schimb, făcute de pe aceleași poziții urmărind respectarea armoniei operelor intrate în tradiție, ne arată, deseori, că în cărțile respective sînt prea puține puncte cu adevărat noi, fertile.

Dacă în unele din cărtile „puse la zid" de Al. Dobrescu pot găsi sugestii care, personal, mi se par promitătoare, cele sustinute de el fără nici-o rezervă, nu îndreptățesc întotdeauna această încredere.

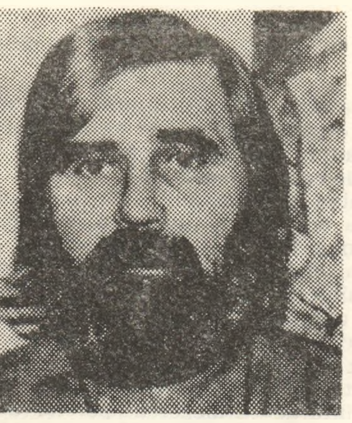
Nepusă în funcție, măcar pentru scurte perioade, precum motoarele rachetelor care ajustează poziția pe traiectorii, atentia criticului, care devine trează de fiecare dată cînd ceva îl contrariază, nu mai functionează cu toată capacitatea ei. A cere criticilor din categoria din care face parte și Al. Dobrescu să treacă la cronici pozitive si la o critică de sustinere e echivalent cu a le cere să renunte la spiritul lor critic.

Foiletoanele lui Al. Dobrescu sînt, înainte de toate, o pledoarie pentru neînduplecata misiune de igienă a literelor pe care trebuie s-o aibă, pe drept cuvînt, critica.

Constantin PRICOP

Alexandru Dobrescu, Foiletoane 3, **Ed. „Junimea", 1984.**

petre stoica



constatare duioasă

Ei se prefac că trăiesc
cît e ziua de lungă se caţără pe ziduri
şi rabdă fără cîrtire
gîdilatul aerului incandescent

unul nu vede acizii ţîşnind din fundaţii
păianjenul fecundînd cu otravă fereastra
litera care ia foc în ficatul poetului

ei se prefac că trăiesc
şi spun că muşcatele sunt dăunătoare
mediului prop'ce gîndirii
ba îl şi citează pe Jean-Paul Sartre

seara se culcă într-o ladă de campanie
acolo
unii dansează tango argentinian
alţii visează că joacă şah cu hipocampii
cei mai mulţi învaţă orarul
trenurilor înzăpezite pe veci

note banale

Teroriştii imberbii aceştia suavii
sug litera psihanalizei şi seamănă gloanţe
vînează golul din statui
şi aşezaţi pe paiele bibliotecilor
modifică tabla înmulţirii

prin ferestrele marilor clădiri
vine miros de tomate putrede amestecat
cu melodiile mamiferelor cu predici
apăsate din tuburi de spray

aerul otrăveşte ugerul caprei milenare
apa sparge branhiile peştelui biblic
ecologii umblă cu detectoare
şi rătăcesc în subsolul statisticilor

umbra te pîndeşte asemenea cătuşei
ca o broască iese frica din oul cuvîntului
şi zboară prin lume cu aripi de înger
Doamne miluieşte-ne

moartea vinde ambalată în staniol
şi dumnealor afirmă sus şi tare
că pacea-i divizibilă ca o portocală

Jean-Paul Sartre îngenunchează în faţa
grăsuţului Cohn Bendit
în sfîrşit un eveniment remarcabil
în cronica zilei mîloase

metafizica umblă înfăşurată în cîrpe
poetul moţăie pe bicicletă
şi cade în butoiul cu smoală

şi totuşi
ninge şi acum ca pe vremea titanilor
care scriau cu tandreţe numele omului

Sâssó-Lò, iulie 1984

micul dejun

Deschid radioul
ceainicul clocoteşte furibund
un om a fost executat de ce şi unde ?
cum să aud dacă apa
invadează încăperea cu urlete ?
un dictator obez a murit of a murit
înecîndu-se cu sîmburi de mere
aş plînge dar veselia copiilor
care se joacă pe balconul învecinat
mă înveselesc şi pe mine
în sfîrşit
crainicul anunţă starea vremii
plouă pretutindeni în lume
numai în casa mea e soare
statuile se golesc de misterul verii
trenurile deraiază
se apropie toamna

răsucesc butonul radioului
ceaiul îmi frige buzele limba
în timp ce sub unghii
creşte spinul trandafirului dulceaţa
dimineţii

poem metafizic

Ştiu că-ţi programezi sentimentele
între mîngîiatul soţului şi periatul hainelor
între lăcuitul unghiilor şi sărutatul amantului
doamnă
nu-mi recita tocmai mie tabla înmulţirii
mă pricep
doar am fost cîndva campion de înot

teatru de păpuşi

oaia mănîncă lupul
broasca înghite şarpele
porcul ocoleşte florile
mortul învie medicul
maşina circulă fără benzină
călăul iartă victima
mareşalului îi cad mustăţile

la revedere copii



ion cristoiu

singurătate

Întorcîndu-se din munţi, unde se omorîse cărînd cherestea pentru o cabană a vînătorului şi pescarului sportiv, Vasile Şotrolea văzu Căminul cultural prăbuşit cu totul în luminile unui bal strălucitor. Becul de la intrare ardea harnic deasupra masei organizatorilor, nişte băieţi de-ai Constanţei Terineanu extrem de agitaţi de misiunea ce le-o încredinţase directorul căminului cultural : nu se intră în sală fără timbre.

— Am cumpărat adineaori, făcea fiecare flăcău, ca să scape de insistenţele sîcîitoare ale organizatorilor, trecînd înainte, siguri pe ei, şi flăcăiandrii, care ştiau că minte cu neruşinare, priveau în urma lui deznădăjduiţi. Trăgînd camionul lîngă castelul de apă, Vasile Şotrolea trecu şoseaua şi urcă sprinten scările căminului cultural, fără să arunce o privire măcar, ca un flăcău vechi ce era, grupului de băieţandri desculţi, în pantaloni peticiţi, care se zgîiau înăuntru invidioşi pentru că n-aveau încă vîrsta ca să fie primiţi la bal. La vederea lui, puştii se dădură imediat în lături, strălucind de respect. Gravitatea lui Vasile Şotrolea luă avînt. Era sîmbătă seara, ceilalţi şoferi, întorşi acasă de pe la prînz, tot satul, petreceau pe rupte, fără remuşcări. El însă abia acum se întorcea din cursă (avusese o pană de cauciuc) murdar de ulei, cu o mînecă ruptă în timp ce se chinuia să monteze cricul. Şi gîndul că în timp ce toţi ceilalţi se distrează el vine direct din cursă îi dădea o îngîndurată superioritate. Păşea apăsat, stăpîn pe locul unde punea piciorul, şi era limpede că, mergînd, îşi simţea mişcîndu-se prin aerul serii fiecare părticică a corpului său puternic. Nimeni dintre flăcăiandrii organizatori nu-i aţinu calea şi el se văzu deja stîrnind în sală un uriaş val de respect. Cînd însă apăru, triumfător şi obosit, în prag, nimeni din bal nu-l luă în seamă. Ba chiar tocmai atunci un ins necunoscut, într-o cămaşă cadrilată, desfăcută pînă la buric, de i se vedea părul sîrmos şi negru de pe piept, dădu buzna afară, îmbrîncindu-l atît de tare că era să-l lovească de tocul uşii. Băi şmecherie cu ghivent, strigă în urma lui Vasile Şotrolea, ironic. Auzise asta în holul unui cinematograf din Tătuleşti şi nu ştiu de ce trecea pentru el drept o zdrobitoare ironie, una dintre acele replici în care adversarului nu-i rămîne altceva mai bun de făcut decît să leşine pe loc de ciudă. De aceea şi cătă imediat în jur, gata să facă cu ochiul admiratorilor. Nu-l auzise însă nimeni, toată lumea era ocupată cu grupul de studenţi sociologi aflaţi în practică, veniţi la bal fără asistent, care se găsea în acel moment, într-un grup de profesori şi profesoare din sat, la un pescuit de noapte cu vîrşa.

In mijlocul sălii, spre uluirea lui Vasile Şotrolea, Anicuţa, fata vecinului, dansa shake cu un student bărbos, moartă de ruşine şi plăcere. Pe Anicuţa, cu al cărei tată se ajuta la tăiat lemne sau la strînsul fînului, o învăţase să danseze el, Vasile Şotrolea, făcînd exerciţii de vals şi tangou pe prispa casei. Uşor tulburaţi, în timp ce el fluiera melodia, se învîrteau pînă cădeau jos frînţi : ea pentru că avea pasul greu şi se lovea mereu la glezne, el, pentru că era obligat s-o ţină de mijloc. Cînd ţaţa Ilinca, mama Anicuţei, era prinsă cu treburile, Vasile Şotrolea o lua pe fată cu el la bal. Aici, o lăsa în sală, să danseze, şi se ducea la bufet, să joace table cu gospodarii satului, ca şi el, oameni destul de serioşi ca să mai poată ţopăi, fără să se facă de rîs, pe podele date cu motorină ale căminului cultural. Din cînd în cînd dădea o fugă în sală, să vadă dacă fata e în regulă, venind iute înapoi, să nu-şi piardă rîndul la zaruri. La întoarcere acasă, după ce Anicuţa se ducea la culcare, Vasile Şotrolea şi vecinul rămîneau pînă noaptea tîrziu în bucătăria de vară, bînd vin amărui dintr-o damingeană neîmpletită, spărgînd nuci şi contrazicîndu-se cu blîndeţe. Alături, în patul înalt, cu tăbliile scorojite, sforăia încetişor, ruptă de oboseală, ţaţa Ilinca, aţipită în timp ce se străduia să urmărească discuţia lor despre nişte caiele ce nu se potriveau la caii din Corbeasca, fuseseră făcute pentru caii din alte sate, dacă nu chiar din alte judeţe, atît de mari şi butucănoase erau. Sforăia încetişor şi, deodată, se întrerupea şi răsuna în bucătărie un glas curat, de fată alintată, chicotind copilăreşte, vai, prinţe, dar ce să fac cu atîtea cămile, şi cei doi oprindu-se din controversă, întorşi spre pat, se mirau din răsputeri de ce auzeau. Care era prinţul ăla atît de tîmpit încît să-şi dea cămilele ţaţei Ilinca şi, mai ales, cum putea fi atît de proastă ţaţa Ilinca încît să le refuze pentru că n-ar fi avut ce face cu ele. Să le fi acceptat că găseau ei la ce să le folosească ! De multe ori, duminica, Vasile Şotrolea lua masa la vecini, ocazie cu care Anicuţa şi maică-sa, care trudiseră toată dimineaţa la un pilaf după ediţia revăzută şi adăugită a Cărţii de bucate, îl tachinau pentru că nu voia să se însoare, zicea că fetele din ziua de azi sînt nişte stricate. Şi, drept exemplu relata cîte i se oferiseră în drumurile cu maşina prin munţi, fete pe care el le dăduse jos din cabină, spunîndu-le politicos, dar ferm, îmi pare rău, mie îmi displac asemenea situaţii ambigui, mă văd obligat să-mi continui drumul fără dumneavoastră. Studentul cu care dansa Anicuţa o invitase mai întîi, rupîndu-se de şale, spre chicotelile fetişcanelor din jur, la un tangou, melodie din care Fane Strătulă, şeful orchestrei Fane Strătulă II, uitase să mai iasă de vreo jumătate de oră. Tulburată, simţind că-i cad ciorapii, Anicuţa se lăsase totuşi prinsă de mijloc, dansînd însă ţeapănă şi ofensată, cu aerul explicit că ea e o fată cinstită. La încheierea tangoului, care degenerase într-o polcă, studentul ceruse un shake, spre uimirea celor din sală, ce nu mai auziseră de aşa ceva. Fane Strătulă, care auzise un shake, la Tătuleşti, la o Joie a metalurgistului, se umflă în pene şi dădu un răspuns aiuritor : s-a marcat, maestre ! Auzindu-l, primarul şi preşedintele C.A.P.-ului invitaţi de onoare ai primei părţi, unde luaseră şi cuvîntul, dar care acum nu ştiau dacă trebuie să mai rămînă şi la dans sau să se retragă discret şi, în consecinţă, şedeau acolo, lîngă scenă, de se împiedica de ei toată lumea, se înviorară brusc. Ehei, păreau să spună privirile lor strălucitoare, păi ce credeau domnii ăştia studenţi, că noi sîntem nişte ţărani proşti, care n-au auzit în viaţa lor de un asemenea joc ? Orgolios, primarul hotărî imediat să-i dea voie lui Gheorghe Turcu, paznicul Consiliului, ţambalagiu cunoscut dincolo de hotarele judeţului, să cînte în taraf : pînă atunci refuzase decis ori de cîte ori Fane Strătulă îl rugase, motivînd că s-ar compromite organul comunal al puterii de stat. Cum sunară primele acorduri, pe neaşteptate, studentul începu să se bîţîie de parcă ar fi fost conectat la priză, în timp se Anicuţa, după un moment de ezitare, în care căutase să vadă ce paşi face partenerul, începu să ridice gînditoare, cînd un picior, cînd celălalt. Nu mai dansa nimeni, toţi şedeau şi priveau, doar într-un colţ al sălii, prin dreptul găurii lăsate în tavan pentru horn, doi tineri învăţători, proaspăt căsătoriţi, care dansaseră într-una de la începutul balului, fără să ţină cont de pauze, o dădură pe vals. Într-un grup de vecine, ţaţa Ilinca o mînca din ochi pe Anicuţa, zîmbind misterios ori de cîte ori femeile o înghionteau zicîndu-i că trebuie să se pregătească de nuntă. Pe laviţa de lîngă sobă, tînărul profesor de română, student la fără frecvenţă, explica bibliotecarei Constanţa Caranfil, ce lucru glosolan a shake-ul. Bibliotecara asculta emoţionată, surîzînd într-una, întrebîndu-se înconjurată dacă, în cazul că s-ar ridica, i s-ar vedea furoul, pe care şi-l trăgea din cînd în cînd cu mişcări furişate. Cu o oră înainte de bal, invitată de un grup de studente cărora le ghicea în cafea, îşi pusese o rochie elegantă, de mătase naturală, care-i lăsa umerii goi, purtată numai la ocazii deosebite, fără să-şi dea seama însă că ultima dată intrase la apă. Abia în timpul balului observă, galbenă la faţă, că i se vedea furoul şi, deci, se consacră cu totul contracarării acestei evidenţe zdrobitoare. Fu nenorocită toată seara, pe care şi-o petrecu numai pe lîngă pereţi, prin locuri mai puţin luminate, palidă de încordare şi surîzînd prosteşte tuturor. Cam pe la sfîrşitul shake-ului, la îndemnul unei fete ambiţioase, cîţiva membri ai formaţiei de dansuri populare a căminului, care umblau numai în grup, ţinîndu-se deoparte de ceilalţi, ca nişte artişti ce erau, se prinseră ostentativ într-o sîrbă.

Deci Vasile Şotrolea nimeri cît se poate de prost. Supărat şi hotărît să-i spună Anicuţei că se compromite, la al doilea shake, cerut de toată sala, invită la dans o studentă urîtă şi slabă, cu ochelari, care şedea deoparte şi citea sfidătoare, un cărţoi cu scoarţe tari şi cenuşii. Aruncîndu-i o privire nimicitoare, studenta se ridică şi începu să plimbe picioarele dintr-o parte într-alta, străduindu-se să arate cît mai convingător că o plictiseşte să danseze. Tot zbenguindu-se în jurul ei, Vasile Şotrolea care juca ceva între o sîrbă şi o barcarolă, o călcă pe picior. Fata îi aruncă din nou o privire ucigătoare, dar nu-i spuse nimic, păstrîndu-se mai departe în dispreţul ei total. La sfîrşitul dansului, se întoarse demnă la locul ei şi se cufundă în lectură, fără să tresară măcar, ca şi cum Vasile Şotrolea nici n-ar fi existat. Amărît şi singuratec, acesta merse la bufet, unde vreo cîţiva băieţandri, care nu ştiau să danseze, jucau poker pe beţe de chibrit. Într-un colţ al bufetului, un student a cărui logodnică făcea practica în celălalt colţ al ţării şedea de unul singur în faţa unui pahar, copleşit de bucurie la gîndul că e trist pentru că iubita lui se află atît de departe. La o altă masă, în faţa a cincizeci de sticle de bere goale, drepte şi rezemate, ca nişte prizonieri, cei doi pădurari ai satului se contraziceau zbierînd unul la altul, pe chestiunea dacă puşca de 70 de milimetri e de folos sau nu într-un atac la baionetă.

Cotropit de nostalgie, Vasile Şotrolea hotărî să se îmbete. Se şi vedea dînd peste cap pahar după pahar, cu o încruntare rea pe faţă, în timp ce prin tot balul, printre băieţi şi fete, alerga şoapta că se întîmplă ceva cu Vasile Şotrolea; stă la bufet şi bea într-una, de te înspăimîntă. Din nefericire, bufetul nu mai avea vin şi el nu se atingea de băturile tari. Afară, în faţa căminului un grup de flăcăi plănuiau să-i facă de petrecanie unei coafeze din Sîrbi, venită singură la bal, cu pantofi roşii de lac şi o minijupă de muşama. Vasile Şotrolea se învîrti un timp în jurul lor, ba chiar îşi dădu cu părerea, şi, la un moment dat, lăsă impresia că participă şi el la acţiune. În orice caz, el se vîrî imediat în discuţie propunînd ca soluţie, cea mai bună soluţie, fireşte, ca ei s-o aştepte, cînd iese, după colţul morii, oferindu-se chiar să meargă în sală şi să-i anunţe printr-un fluierat scurt cînd fata se va pregăti de plecare. Dar ceilalţi nu spuseră nimic, tăceau mai departe îngînduraţi, fiecare meditînd la ce spusese mai înainte unul dintre ei şi anume că pentru viol se ia cel puţin zece ani. Pe Vasile Şotrolea îl încercă nesiguranţa. Erau sau nu de acord cu propunerea lui ? Cînd băieţii se mutară mai încolo, stingheriţi de cei din jur (se făcuse o mică pauză în bal, să se odihnească orchestra şi mulţi ieşiseră afară să se răcorească), rămase pe loc dinadins, aşteptînd să fie invitat. Nu-l invită nimeni. Atunci, el făcu de cîteva ori ocolul căminului, vîrî capul pe uşa bufetului, privi cîtva timp, gînditor, la scurgerea poetică a gîrlei, pentru ca, în sfîrşit, să ajungă, ca din nebăgare de seamă, din nou lîngă băieţi. Stătu acolo, lîngă ei, pînă cînd grupul se destrămă, renunţînd la violul plănuit, lăsînd tot timpul impresia că e şi el din grup, adică rîzînd cînd rîdeau ceilalţi, întrebînd ameninţător, da de ce ?, cînd întrebau şi ceilalţi. Rămas singur, Vasile Şotrolea, se apropie de nişte liceeni din sat, care ascultau, pe o bancă din piaţă, un tranzistor bolmojit cu cîrpe, fumînd pe ascuns. Fără să zică nimic, se trînti pe bancă provocator, împingîndu-i cu putere într-o parte. Apoi îşi aprinse o ţigară puturoasă, printre fumurile trase zdravăn, cît mai puternic, să-i facă să tuşească, fluierînd o melodie. Bineînţeles, tranzistorul, dat încet de către liceeni, ca să fie o atmosferă melancolică, nu se mai auzea de loc. Cătînd sfidător în jur, Vasile Şotrolea abia aştepta să se lanseze într-un lungă şi plină de agresivitate controversă pe tema: că doar n-o fi parcul vostru, ce, te pomeneşti că nici să fumez n-am voie ? Dar băieţii nu-i reproşară nimic. Tăcuţi îşi luară tranzistorul şi se mutară pe o altă bancă. Laşilor, le strigă Vasile Şotrolea, apoi încercă să se convingă ce bine se simţea acum, cînd avea la dispoziţie toată banca. Putea să se întindă dacă voia, să se descalţe şi să se culce, şi chiar se întinse, cu faţa în sus, risipindu-şi scrumul pe cămaşă, şi începu să contemple fericit bolta înstelată. Mulţumirea asta dură cîteva clipe numai, după care sentimentul singurătăţii izbucni cu o intensitate ascuţită, gata să-l doboare. Era atît de singur, că-i venea să plîngă. Se ridică în capul oaselor şi se aşeză pe bancă, gîrbovit de tristeţe. Cum şedea aşa cocîrjat, cîteva clipe înainte de a se gîndi, trebuie să merg acasă, n-am încotro, de a se ridica de pe bancă şi cu paşi tîrşiţi, să se îndrepte spre maşină, se apropiară de el doi studenţi cu un chestionar. Erau dintre cei hotărîţi cu orice preţ să depună muncă ştiinţifică în această vară, văzută de toţi ca o posibilitate de a face plajă pe banii statului, plictisindu-i pe ceilalţi cu rîvna lor, aducînd cu ei interesul ştiinţific în orice moment şi în orice loc, uneori tocmai cînd te aşteptai mai puţin, cum era, de exemplu, în timp ce mîncau la cantina I.A.S., cînd ei întrebau, notîndu-şi în carnete, ce compoziţie are ciorba de lobodă, sau la ce temperatură dă laptele în foc în comuna Corbasca. Acum, cînd ceialalţi trudeau din greu în shake-ul de la căminul cultural, ei umblau prin sat cu chestionarul în mînă, ca liliecii. Cîţiva se duseseră la film, să mai facă, în pauzele cînd se rupea pelicula, vreo cîteva chestionare, un altul, merse în celălalt capăt al satului, la bătrînul Pavel Berceanu, care lipsise de acasă pînă atunci, fusese la Galaţi, la fată, să-şi schimbe dinţii. Convins că din tot balul îl aleseseră tocmai pe el pentru că nu era ca ceilalţi, derbedeu, Vasile Şotrolea se strădui să răspundă cît mai convingător la toate întrebările, deşi unele, trebuia s-o recunoască, erau foarte grele. O întrebare, de exemplu, suna aşa : Credeţi în cel nepătruns ? Dacă da, în ce sens ? şi aici, oricît de binevoitor voia să fie Vasile Şotrolea, nu reuşi altceva decît să desfacă larg braţele şi să rămînă cîteva clipe cu gura căscată. Imediat cei doi notară în dreptul întrebării : Refuz să mă pronunţ. Ori de cîte ori ei scriau de zor, Vasile Şotrolea, se întreba, oare ce-oi fi spunînd eu atît de interesant ?, cu o nedumerire ce nu trăda a fi îngîmfare pentru că gîndul n-avea răgaz să se limpezească, trebuia să răspundă la o nouă întrebare. Cînd cei doi nu-şi mai însemnau, urmărindu-l atenţi, cu stiloul în gură, simţea că vorbele lui merg în gol, fără rost, dar nu se oprea, răspundea mai departe, trudindu-se să treacă de la un cuvînt la altul, deseori abia reuşind, pentru că, deseori, între cuvinte, se întindea un imens deşert. Din nou cei doi scriau şi din nou el se însufleţea. De entuziasm, la un moment dat, îi servi cu ţigări. Deşi nu fumau, cei doi luară, mulţumindu-i frumos, şi cum n-aveau ce să facă cu ţigările, şi le puseră la ureche, aşa cum îşi pun creionul tîmplarii. Gestul lui îi încîtă şi mai mult. — Te-ai şmecherit, tipule, îşi zise, privindu-se de sus, cu un zîmbet amical în colţul gurii, serveşti lumea cu ţigări, ce mai încolo şi încoace, băiat subţire ! Ei, nu-i chiar aşa, roşi el de plăcere şi modestie, ce mare lucru am făcut ? La despărţire, le întinse mîna şi cei doi, luaţi prin surprindere, i-o întinseră pripiţi.

De pe băncile părculeţului în care se afla veneau pînă la el, ca printr-o depărtare îngînîndă rîsete mici, potolite, de oameni care şedeau în noaptea de vară ca într-o casă. Cineva dădu tare un tranzistor, melodia izbucni înalt şi surprinzător, ca o flacără, cei ce ascultau protestară înveseliţi şi melodia coborî imediat, potolită şi tînguitoare. Prin tăcerea ce se lăsa în răstimpi se auzeau departe, în celălalt capăt al satului, pline de ele, sfidătoare, chiuiturile unei petreceri. Sus, pe cer, urca o lună indiferentă şi plină de coşuri.

Disperat de atîta singurătate, Vasile Şotrolea îşi scoase cureaua, făcu din ea o legătură se căţără pe stîlpul din mojlocul parcului, şi începu să stingă şi să aprindă lumina din cămin. Şi, în timp ce din cămin ajungeau pînă la el înjurături şi ameninţări şi, bă, care-i tîmpitul ăla, că praf îl fac şi, bă, astîmpără-te că te ia dracul, şi şeful de post se îndrepta deja spre el, Vasile Şotrolea simţea, plîngînd aproape, că golul din el nu se umplea, oricît ar fi înteţit el ritmul întreruperii curentului. Dacă totuşi continuă să stingă şi să aprindă lumina, pînă cînd îl dădură jos şi-l legară cu nişte curele, o făcu din simlpă inerţie pentru că, acum, îi era indiferent totul.

invocaţie

Tată al micilor şi tată al marilor lucruri
tată ce hohoteşti sub pămînt şi tată ce rîzi în ceruri
tată de pretutindeni şi tată de nicăieri
tată al focului şi tată al apei
tată de desubt şi tată de deasupra
tată al nimicului şi tată al totului...
Singuri în faţa nopţii
cumplit de singuri
nici nu ne naştem, nici nu murim !

Nichita DANILOV



nina cassian — sau sărbătoarea verbului

1. În ce imagine aș putea „închide", prin „absență" sentimentală, prezența poetei dragi al cărei verb ia în derîdere: snobismul, inocența consemnului „civilizat" și alienarea ironiei? Cu toate scările de incendiu dublate „ludic", în geometria lucidității, metafora mi-ar părea tot un mi de sus din pistiluri de crin obosit. Căci ce este o imagine? decît un complex de ordin intelectual și emoțional, cum zice, în „Poezia e un centaur", Pound. Iar în lupta cu verbul trebuie să ai spadă, lance, scut, pavăză, cămașă de zale și pinteni.

2. Verbul Ninei Cassian mi s-a părut, dintotdeauna, o cosmogonie a translației umane. Totul e scris sub presiune. Desperarea devine transparentă, dramatismul e un ecou plural a ceea ce sustrage ființa valorii sale de eternitate. Memoria se eliberează de frica morții prin alchimia verbului, — el însuși fiindu-și păgîn și jongleur într-o magie revelată. Suflul poetic străbate trei cercuri: al cărnii, al sufletului și al spiritului; carnea e un azil al țipătului, sufletul — psyché, întemeiere în Eros — o spirală sechestrată, spiritul — phoenix, lentă nuntă într-o ardentă captivitate. Iată o „variantă" a „mioriței", a cărei aură e transferată în spaima biografiei: „— Tînăr păcurar / cu ochiul amar, / pecus unde este / decît în poveste? // — A trecut prin vad, / nu s-a adăpat / și nici n-a păscut, / doar s-a așternut / pe-o palmă de lut / Nu era mioară, / ci, de bătrîioară, / s-a culcat să moară / ca să dea de veste / că și în poveste / se îmbătrînește".

„Ceea ce am văzut — zice Saint-Paul în revelațiile sale — este în corpul meu". Iar o poetă de pe alt meridian, în ale cărei versuri descoperim aceeași „sanctificare", exilă, la fel, emoția elementară: „toute la race du sang devenue plancton de mots — et la / plus haute mémoire devenue cécité vague". Pîlpîie senectutea semnelor măsurîndu-și asfințitul. Căci, „ar trebui carnea și sîngele / prin care *Yahweh* să prindă rădăcină pentru sfinții săi". Zădărnicia se petrece în libertatea regăsită ca spațiu utopic: „verb sechestrat în limpezime", formă a jocurilor lumii, nu obscură angoasă, ci insomnia umorului în eșecul dragostei de sine învingînd haosul.

3. Va fi existînd și o ierarhie interioară a verbului? Cum să-l scoți din acel „mister" de sarcofag? Te așezi în el, ca într-un „templu coruptibil", carnea și sîngele se amestecă cu ale sale și devii instrumentul său „translucid" în pacea posesivă. Inițierea constituind, în același timp, o asceză. Dar pentru aceasta trebuie să trimiți la „ocnă": facilitatea, grandilocvența, abuzul antitezei, ipocrizia adjectivală fotogenica „solemnitate", diluția nevrozată.

4. Imaginați-vă un ulm în vîlvori penitente, într-un asfințit de toamnă laică. Din frunzele tăiate de foarfecele moirei suprarealiste aș recompune un chip în devenirea căruia intră: strălucirea neceremonioasă, surîsul corosiv, frenezia afectivă, solidaritatea cu emoția ce nu inhibă, refuzul solitudinii și flama generozității ritmînd: „ești încă logodnica mea". Aceasta ar fi imaginea mea în care aș putea „închide", prin o voită absență sentimentală, prezența poetei la o sărbătoare. Dar liniile clamate se aseamănă cu niște „improvizații" la clavecin: „arta dansului în armură".

5. Testamentul Văcărescului sună atît de înalt transpus în noua gamă, ca un arc voltaic „gingaș și serafic" și i-l rostesc cu retina dilatată de dragostea mărturisită: „Chiar de voi fi îngropată / într-o străină țărînă / tot învia-voi odată / în limba română".

Poezia Ninei Cassian este un laser ce taie fortărețele dintre verbe și spațiul cucerit redevine timp!

H. Z.

iluzia nopții

Dar iată ultima floare dispare
Și iată, că sîntem mereu mai ciudați
Fotografiile noastre au gusturi amare
Și dirijorii de ceață sînt mereu amînați.
Și totuși aleargă spre noi un incendiu
Și totuși spre noi aleargă un zvon
Vom fi arhiducii acelui compendiu
Ce cîntă-n biserici ciudat și aton.
La muzica asta lipsește orchestra
Cu care un vals se dansează ușor
Cînd despre iluzia nopții campestra
Tăcere, încheagă un suflet în fiecare nor.

cărări

Cu rouă să mă-îmbraci cu ape line
Să trec peste flori cu-nserări
Prin liniști cînd se-aude cum primăvara vine
Cu stelele pe lacuri tăindu-și cărări.
Cu-nalturi să mă limpezești de ceți
Prin păr să-mi anini o floare de lună
Să bîntuie pădurea, copacii să-mi pună
Pe umeri de toamnă și aur peceți.
Cu iarba să mă treci în tainice lumine
Iubirea în izvoare să mi-o suni
Pune-mi în suflet zboruri de lăstuni
Și-adăpostește-ți cîntecele-n mine.

amurg

Nu-ți risipi în suflet pietrele mării sărate
În care noaptea lovește statui albe de spume
Vom apleca peste lumi, sarcofage înrourate
Ca și cum am vîna o poveste anume.

Și dacă-n corăbiile noastre au stins
Cuvinte și alge și poate ecouri
Amurguri vinete le-au nins
Topind în noi vistatele tablouri.

Și poate-acest pescăruș pe umărul tău
Va pune-n seară mărturii ciudate
De nu cumva această pasăre sînt eu
Vînînd tărîmuri de singurătate.

respirări

Copacii m-au strigat,
Ierburile cîmpiei m-au șoptit
Umbrele frunzelor m-au desfrunzit
Pietrele albastre m-au întristat
Cerurile m-au părăsit,
Scrisorile n-au mai ajuns
Paserile m-au zburat,
Temătoare, țipînd pe ascuns.
Rîuri m-au curs înstelată
Ceţuri m-au mîngîiat de amurg
Toate-au trecut cumva pentru mine
Toate prin mine respiră,
Trăiesc și se scurg.

Antoaneta APOSTOL

poeme de ion miloș



un poet al limbii române

În viața mea pe Ion Miloș l-am întîlnit rareori. De origine română, născut în Iugoslavia, a optat pentru zăpezile Suediei. Scriitor de o rafinată vocație intelectuală, nostalgia sudului european i-a marcat existența poetică. Scrie versuri în limba strămoșilor lui și ai noștri, cei din România, traducîndu-le apoi în limbile altor neamuri pentru frumusețea lor, pentru mesajul lor de dragoste și pace.

Bun venit în graiul străbunilor, Ion Miloș!

Corneliu STURZU

pe apă

Ori de cîte ori întîlnesc o femeie frumoasă
Îmi lasă gura apă.
Mă arunc ca o torpilă în apele ei teritoriale
Și nu mă las pînă nu-i cuceresc toate malurile
O îmbăt repede cu apă rece
Și ne scăldăm
Ne scăldăm
Ne scăldăm
Pînă cînd în apele somnului
Atunci mă bagă ca pe mine la apă
Și mă ține
Mă ține
Mă ține

Pînă nu mi se înmoaie toate mădularele
Apoi mă azvîrle ca pe o piatră seacă
În apele Sîmbetei
Ce vine pe apă pe apă se duce
Zice
Și dispare rîzînd în larg.

sînt oameni și filozofii

Și filozofii sînt oameni
Mănîncă, beau și dorm în pat.
Primum vivere deinde philosophari
Casa se face cu parale
Nu cu idei și silogisme
Mintea-mi arde sec și steril
E folosită acum în loc de bujie
La motorul cu explozie
Trupul l-am dat pe o floare de plastic
Gîndurile pe niște farfurii
Lucrurile mi-au scos inima afară
Sufletul se-nvîrte ca o morișcă pe acoperiș.
Am devenit o păpușă blîndă și cuminte.

doină, dor și omenie

Frunză verde veșnicie
Doină, Dor și Omenie
Trei cuvinte românești
În alte limbi nu găsești
Doina nu e numai cîntec
Doina este un descîntec
Frumusețe și speranță
Dragostea ce ne înalță
Dorul este o trăire
Un fior de nemurire
Între Cosmos și Ființă
Între Om și suferință
A fi Om de Omenie
Este jertfă și frăție
Legătură de iubire
Între ins și omenire
Frunză verde poezie
Doină, Dor și Omenie
Laolaltă-alcătuiesc
Omul veșnic românesc.

noi

Noi sîntem un cuplu fericit
Trăim într-o țară frumoasă ca o grădină
Toate lucrurile stau cuminți la locul lor
Aerul miroase a bani și-a libertate
Amîndoi avem salarii mari și fixe
Am construit trei case împreună
Pe noi nu ne sufocă dragostea
Noi ne iubim sîmbătă noaptea
Și sîntem fericiți.



ştefan tcaciuc

insula tahiti

Tahiti. Soarele. Azur aprins. Și Paul Gauguin.
Și Roata Vremii se învîrte nebunește.
Și piramida unui gînd de geniu fulgerat
Pe-un șevalet ultramarin se prăbușește.

Scandalul cosmic s-a produs. Și Paul Gauguin
De toată tevatura ăsta-i cel mai mare vinovat.
Penelul zice: — „Tot ce ochii minții tale au văzut
Și mintea ochilor tăi fascinați la rece-a judecat

Voi preschimba-n culori, lumini și umbre
Din care exotismul va irumpe-n fel și chip
Și demonstra-voi lumii-ntregi că Veșnicia
Clădită poate fi și pe o mare de nisip".

Tahiti. Soare 'nalt. Azur aprins. Și-un palmier bătrîn.
Și un penel orfan. Și-un șevalet răsplîns. Și-o mare de culori.
Și-un cîntec de iubire de wahine pînă-n ceruri auzit.
Și Paul Gauguin — o umbră înflorită printre flori.

enigma vieții lui hemingway

Hemingway o viață-ntreagă-n fel de fel de ape a pescuit.
Hemingway o viață-ntreagă-n fel de fel de jungle a vînat.
Și cu fiecare pește prins în nopți de-a rîndul a băut și a glumit.
Și cu fiecare leu rănit el multe zile Oda libertății a cîntat.

Într-o zi lui Hemigway o mare i-a prezis:
— „Tu, Pescarule, de-un pește-ferestrău vei fi ucis!"

Într-o zi lui Hemingway o junglă-n palmă i-a ghicit:
— „Tu, Vînătorule, de-un leu vei fi mortal rănit!"

Toate apele cu pești și toate junglele cu lei
Tot întreabă-n dreapta și în stînga ne-ncetat:
— Spune, vreme, unde pescuiește sau vînează Hemingway?
Spune, soartă, de ce Hemingway de-o vreme nici un semn nu ne-a dat?

Totul știe despre Hemingway o pușcă... Doar o pușcă!
Dar la nimeni nici o vorbă blestemată n-a suflat...
Numai după ce Bătrînu-n ultima lui crîșmă va mai da pe gît o dușcă
Și va aduna în juru-i tot ce-a pescuit și a vînat
Povesti-va cum plecase el de-acasă hăt departe
Într-o noapte calmă, ca o sfîntă-n fața morții, înstelată,
Și cum moartea, ce de el habar n-avea, o! creatura ceea
A pus un leu și-un pește-ferestrău să-i tragă
Clopotele care-au mai bătut cuiva, odată...

zahei

Sînt Zahei. Și toată lumea-mi zice Orbul...
Și deloc nu-mi cade bine vorba asta,
Căci la naștere aupră-mi, precum corbul,
Mi s-a năpustit într-un vîrtej năpasta.

Drumul vieții mele-i drumul spre golgota,
Ceasul rău la fiecare colț m-așteaptă,
Soarta-mi ia din orice bucurie cota,
Timpul mă taxează pentru orice faptă.

Totuși nu mă plîng. Și pe nimeni nu dau vina.
Și că m-am născut pe lume rău nu-mi pare,
Chiar de nu știu cum arată nici lumina
Și-ntunericul ce dimensiuni mai are.

Lumea-n ochii mei nu s-a mutat vreodată
Și nici frumusețea-i încă n-am zărit-o,
Totuși, ea-i și-a mea. Ea mi-i mamă și mi-i tată
Și-o iubesc cum încă nimeni n-a iubit-o.

Sînt Zahei. Și Orbul toată lumea-mi spune.
Plîng în pumni și rîd în văzul tuturora,
Cînd răsare luna, soarele apune,
Cînd răsare clipa și apune ora...

inscripții

grădina botanică

— Cum struna mută deconspiră-o liră / Multicoloră floră deconspiră / Misteriosoasa faună ascunsă / Sub fiecare ramură și frunză... scanda Marele Melancolic, oprindu-se și admirînd o pinacee (abies concolor) californiană pe al cărei fond verde-argintiu pîlpîiau zeci de lumînărele cenușii-roșcate. Vii des pe aici? își începu prietenul obișnuitul său rechizitor.

— Aproape zilnic, mărturisii plin de trufie, bombîndu-mi pieptul.

— Nu te împăuna prea repede, mi-o tăie scurt Marele Melancolic.

— Și de ce nu? Sînt unul din puținii muritori de rînd îndrăgostit — pînă la desperare de autodafé — de culori, miresme și forme inimaginabile. Călătorind prin acest paradis policrom, străbat în cîteva minute întreaga planetă.

Zece pași de la flora pustiurilor mexicane și iată-mă în aroma de rășină a Carpaților, alți cîțiva pași și iată-mă în desimea de brazi caucazieni... Drămuiesc secundele și am ajuns în norul violaceu, în sudul exuberant, în apusul de cătină roșie, în extremul orient în plin farmecul ineditului...

— Oprește-te, îmi porunci Marele Melancolic.

— Nu mă pot opri. Iată, trec pe lîngă mine creatorii acestui eden, îmbrăcați în halate albe, oficiind parcă un ritual al frumosului, îmbiindu-mă să mă contopesc cu natura și să-mi înțeleg astfel rostul în lume. Cum să mă opresc, cînd totul este miscare, grație și beatitudine? Crezi că o floare e sedentară? Ea călătorește mereu prin sufletele noastre și uneori e mai vie decît noi. Eu presimt pașii florilor, le aud șoaptele, le văd chipurile vesele sau îngrijorate. Nu crezi că petalele acestei majestuoase crizanteme plîng? Auzi-le suspinul și înțelege-le...

— Să mai adaog, se îmblînzi Marele Melancolic, că plantele au o imensă capacitate de adaptare și de umplere a tuturor spațiilor ecologice...

— Și a spațiilor afective, adăugai eu timid.

— ... din arctica și antarctica pînă la înaltele podișuri, de la apa de răcire a reactoarelor pînă la izvoarele termale, de la frămîntările oceanelor la calmul aparent al Saharei. Și mai este ceva: planta reacționează nu numai la evenimentele din mediul ambiant, dar și...

... la emoțiile unui om sau la un fel de „emisie" printr-un canal de comunicare nedescoperit încă, atunci cînd în apropierea ei suferă sau moare, să zicem, un lăstun ori o altă făptură vegetală sau animală, mă fălii eu.

— Fălește-te, pentru că ai dreptate. Eu mi-am și recunoscut chipul într-o plantă. Știi ce-i „Pendula"?

— Nu, recunoscui mîhnit.

— Vezi că nu știi? tună Marele Melancolic. Unele plante iau formele închise între linii și curbe ale caracterului și temperamentului unui om, unuia ca mine, de pildă. Portretul meu în plantă este următorul (dacă mă vor ajuta cuvintele): „Ramurile îi năzuiau spre-un înalt tot mai pur. / Primordiala sevă îl sfătuise. / Pe umerii lui cerul rotund, fără vise / E-o piatră grea de moară din plumb și din azur. / Brațele i se lasă în jos / Răsucite umil a iertare / Rîuri de lacrimi înlemnite duios / Pe tulpina atotștiutoare. / O, clipa mea, sumbra, demonica! / Privește, pentru numele lui dumnezeu: / Sophora japonica / E portretul în plantă-al destinului meu!

— Pendulez, după cum văd, între infinit și vecie, între aici și acum...

— Plimbîndu-mă prin vijelia îmbătătoare a culorilor, miresmelor și sunetelor, pendulez mereu între a fi și a nu fi, între structura mea albuminică, coloidală și carbonică și între întregul univers. Chapeau bas în fața creatorilor și veghetorilor acestui rai terestru! Am zis!

Nicoleta ȚAȚOMIR

sonete de ion chiriac



plopi fără soț

Ce-nalți sînt astăzi plopii fără soț
Se-aud parcă și-n stele răsunînd
Și-s reci și ne-au crescut în piept la toți
Și tremură de vînt și fără vînt

Se vede viața singură trecînd
Pe lîngă ei, adesea, tot mai des
Și tot fereastra morții, luminînd
Rămîne, iarăși, singuru-nțeles

Cum vise s-au născut și s-au ucis !...
Cum a murit cuvînt după cuvînt !...
Pășesc pe cer cu sufletul închis.

Se-aud afară lumile trecînd
Iubirea mea, slăvitul meu abis.
La tine-n geam nici plopii nu mai sînt.

dor

La țară, într-un fel de-autogară
Unde autobuzele sosesc cînd vor
Ne așteaptam să nu mai fie seară,
Să curgă toată ploaia dintr-un nor.

Doream să prelungim o zi de dor
Peste un sat și peste-o zi de vară,
Te beam cu ochii, te sorbeam prin pori
Încît se lumina mereu afară

Mi-era atît de frică să nu mori
Că lutul înmuiat de pe picioare
L-aș fi spălat cu lacrimă de flori.

Țin minte că-aveai pleoapa ca agata ;
Ți-am scos pantofii uzi cu-nfrigurare,
Te-am încălțat cu palmele și... gata.

dar de rodii

Să nu-mi primești în toamnă dar de rodii,
Să te-nspăimînți un măr dacă-ți ofer,
Sîngele meu în pietrele golgotei
Pe care urc s-a prefăcut în cer

Am totuși umerii ospitalieri
Și-ți duc și crucea ta ce se-ngreoaie
Adesea sufocat de-un fel de ger
Și-adesea răstignit de-un fel de ploaie

E prăbușire orice întîlnire
Și-a fi-mpreună-i imposibil șanț...
Trimite-mi un călău să mă admire

Și să-mi mîngîie mîinile c-un lanț
Ori dă-mi din luturi mîna ta subțire
Și, printre morți, invită-mă la danț.

în timp

Vino în timp ca să trăim cu toamnă.
E o minune totuși cînd te bucuri,
Cînd știi și suferința ce înseamnă
Și îți miroase sufletul a struguri

Nu-ți pierde-n grabă viața printre lucruri
Știu oameni care-au devenit obiecte,
Știu suflete care mai trag la juguri
Purtînd căruța unor vreri abjecte

Hai deci să fim un singur om de viță
Cerească, dintr-un cer îndepărtat !...
M-amenință un dor de-a nu mai fi, domniță,

Mă pomenește-o stea care sughiță
Dorind în roata vieții altă spiță :
O singură femeie și-un bărbat.

marină

Secunda mea cu trup de om fierbinte,
Femeie cît sămînța unui mac,
Încearcă să-nflorești și ia aminte
Cînd mor, ca om, în zeu eu mă prefac

Și cît în valurile mării zac
Rămîn cu ceruri valurile gravide
Și curg și nasc pe țărmuri care tac ;
Spre alte mări pămîntul se deschide

Iubita mea, fă-mă să mor de tot,
Să zac în apa mării nu mai pot,
Trimite-un val să-mi taie mîini și gît,

Să curgă-amurg în apele cu sare
Sîngele meu, care de dor mă doare,
Să mă mănînce peștii și-atît.

fugind pe mare

Va mirosi în lună a căpșuni
Sufletul tău dormind va fi în stare
Acum cînd e duminică spre luni
Și cînd miroase-a lună teii-n floare.

Aș vrea să fie-așa, să te răzbuni
Și-n ceruri cu o astfel de-nălțare
Să simtă piatra lunii suflet bun
Și mie să nu-mi pară noaptea mare

Copilul meu cu sufletul în floare,
Am nostalgia unei nopți pe mare ;
Să alergăm pe valuri, uluiți

Că nu se sparge apa sub picioare
Și că în urma noastră-n valuri valuri clare
Rămîn pînă și peștii-ndrăgostiți —

marcel vârlan

seceta

— Val !
— ...
— Val !
El opri caii și se șterse de sudoare. Privi în urmă și o văzu pe Dana, mergînd pe marginea drumului, ferindu-se de praful ridicat în urma căruței.
— Val, zise ea apropiindu-se, încotro, Val ?
— La cîmp, vezi bine că la cîmp.
— Pe o nenorocire ca asta ? Tu nu vezi ce iad e ? Ai să mori de sete acolo.
El nu răspunse, și atunci ea puse un picior pe o spiță a roții și-și făcu vînt în căruță.
— Val, nu e așa că mă iei și pe mine la cîmp ?
În loc de răspuns, el dădu bice cailor, care o porniră în trap ușor.
— Am să-ți țin de urît, continuă ea, văzînd că el nu răspunde. Înapoia lor se ridica o dîră albicioasă de praf.
— Iată urma noastră, zise ea mîndră.
Val aruncă o privire peste umăr, dar, dîndu-și seama despre ce este vorba, se întoarse și privi înainte, posomorît.
— Val, început fata iarăși, cînd eram așa de unspe, doispe ani, și mergeam cu tine în căruță — îți amintești ? — îmi puneai mîna pe genunchi. Asta mă înfiora foarte și-ți spuneam de un asemenea lucru nu-i nevoie pentru a conduce căruța. Și tu rîdeai.
Val rîse și acum și scuipă în lături. Dar nu mai puse mîna pe genunchiul fetei, acum cu vreo zece ani mai mare. Îi privi o clipă din curiozitate genunchii, dar continuă apoi să vadă netulburat de cai.
— Pe atunci era așa frumos, continuă ea. Asta nu e cer. E o sălbăticie. Și s-au mai schimbat și altele.
Apoi nu mai vorbiră nimic. Trecură dealul agale pe lîngă o livadă de pruni, încremenită. Coborîră stîrnind tot praful. Nicăieri nu era țipenie de om. Cînd ajunseră pe șes, el opri caii,
— Am ajuns.
— Unde ?
— Aici. Tata m-a trimis să văd ce-i cu oile care s-au rătăcit ieri de turmă. Erau ale mele Da' mie niște copii mi-au spus că nu s-au rătăcit.
— Și atunci ?
— Au murit pur și simplu. De sete, de foame.
El stătu o clipă cu mîinile în șolduri, cum obișnuia cînd era posomorît.
Ea se apropie de el și-l privi cu tristețe.
— Spune-mi Val, dacă ar fi plouat măcar o zi, ți-ai fi salvat oile ?
El înghiți în sec, după care răspunse tremurat :
— Da, le-aș fi salvat.
Fata se mai gîndi o clipă și se mai apropie un pas.
— Dar dacă, Val, ar ploua o jumătate de zi, ce s-ar alege de porumbul tău ?
— L-aș salva, răspunse el.
— Dar dacă, zise ea apropiindu-se și mai mult și mîngîindu-i părul prăfuit, dar dacă ar ploua cîteva ore, ce s-ar alege de noi ?
— Nu știu ce s-ar alege, zise el răsucindu-se.
Se duse la căruță, de unde scoase un hîrleț. Se apucă să caute pe cîmp. Ea îl privi în timp ce se îndepărta, dar nu îndrăzni să-l urmeze. Val umbla de colo colo, uitîndu-se în toate părțile și micșorîndu-se tot mai mult. Într-un tîrziu se opri locului. Părea că găsise ceea ce căuta. Se așeză acolo, în iarba arsă, și stătu vreme de jumătate de ceas, nemișcat, fără să-i pese de văpaie soarelui. Cînd în sfîrșit se ridică, pe locul unde stătuse începu să sape. Săpa încet, fără grabă, fără pauze, uniform, cu aceleași mișcări, copiate. Arunca pămîntul alături, și se adîncea în groapă, în timp ce mormanul de pămînt creștea pe mal. Părea nepăsător la ceea ce făcea și nu-și ridica privirea. Cînd, în sfîrșit, termină, sări afară și trase cu aceeași răbdare cele trei oi rătăcite, pierdute și moarte. Apoi se apucă să arunce pămînt peste ele. Părea din ce în ce mai fără vlagă și treaba se prelungi pînă cînd soarele trecu de toacă.
Cînd se întoarse, ducînd mai mult de-a tîra hîrlețul, părea și mai posomorît decît atunci cînd plecase. Era prăfuit și scoase din căruță un bidon de tablă în care apa era caldă de mult, și ea îi turnă de se spălă pe față, pe gît și pe brațe. Apoi stătu să se usuce, și cînd își aruncă privirea împrejur, o văzu parcă pentru prima oară ; culcată, întinsă în iarba arsă, părea mai mult o pasăre căzută-n moarte decît o femeie vie, fermecătoare.
— Val, zise ea, gîtuită, în timp ce umbra lui o acoperea, de ani de zile aștept să te mai uiți la genunchii mei, dar tu nu mai vii niciodată să mă iei cu căruța. Și au fost zile, Val, atîtea zile și nopți cu iarbă verde și grasă, Val, și eu te-am așteptat în capătul grădinii. Și n-ai venit. Și m-am culcat de atîtea ori plînsă în iarbă. Știi tu ce înseamnă căldura pulpelor mele ? Știi, Val ? Nu ai de unde să știi.
Bărbatul șezu lîngă ea.
— Iubește-mă, Val, în vara asta tristă. Fii al meu. Mă auzi, Val ?
El îi privi obrazul palid, ochii ei, chipul sărac în frumusețe.
„Ești mai săracă decît această vară", suspină el. „De ce să mă aștepți ?".
El se ridică și se întoarse cu fața spre zare. Ea îi întinse mîna, dar și-o retrase repede. Se ridică repede și fugi spre pîrîu. Apa era caldă, bîhlită și mîloasă. Își afundă picioarele în mîl. Un mîl subțire i se prelingea printre degete. Da, august secase aproape în întregime apele. Nici un nor nu voia să-și arate fața. Neștiind ce vrea să facă, bărbatul o urmase pînă aproape.
— Val, șopti ea.
El nu-i răspunse.
— Val, reluă ea, dă-mi o sută de lei.
— Ce ?
— Dă-mi o sută de lei.
— De ce să-ți dau eu ție o sută de lei ?
— Val, vreau să plec. Vreau să nu mă mai vadă nimeni, să nu mă mai văd pe aici.
— Și de ce-mi ceri mie bani ? De unde să-ți dau eu ție bani ?
— Val, am să ți-i înapoiez cîndva, nu știu cînd. dar am să ți-i dau. Nu pot cere de la tata, că mă omoară dacă află că vreau să plec.
El rînji și se întoarse la căruță.
Fata simți cum o mare apăsare îi strivește ființa.
— Val, strigă, prinzîndu-se cu mîinile de mal, Val, ia-mă și pe mine.
Bărbatul mînă caii și întoarse căruța.
— Cînd o să plouă, să...
Nechezatul unui cal îi acoperi vocea.
— Să ce ? țipă fata.
— Acu e uscat, dar cînd o să plouă să veniți să vă înecați. Și tu și taică-tu.
Caii o porniră la trap, și în cîteva clipe nu se mai văzu decît un nor de praf. O sete cumplită îi usca gîtul. Ea se lăsă în genunchi și, de pe fundul albiei, în căușul palmelor, bău apa murdară a verii. Nu mai era nicăieri un strop de apă limpede.

arpegii

doină a iancului

Nu mai am nici o putere
Sînt numai venin și fiere ;
Nu mai pot să tac din gură,
Toată gura-i o arsură ;

Am băut tot focul humii,
De-acum de nimica nu mi-i
Brazii toți îi am în sînge,
Holda depărtării-mi plînge

pietrifică statui de veghe
cu graiul din latin vestmînt
istoria legendei nu-i doar o legendă,
ci sacrul nostru legămînt

ce-l consemnăm pe soarele Unirii
spre a-l feri pe veci de oxidări ;
o inimă în chip de țară
cu tricolorul înălțat în zări !

Victor MITOCARU

*
* *

Pe vremuri cînd din frunze creșteau
copaci lunari,
Noi eram însăși țara cu codri seculari
Și numai amintirea ce-o răscolești din
vremuri
Te face să te tulburi de taină și să tremuri,
Parcă-ar veni din trunchiuri de tei aromă
rară,
Burînd pe depărtarea și zările de țară.

*
* *

Prin forfota de vreme, nu pot veni
de-oriunde,
Cu gînduri de-nnoire aprinse și rotunde,
Cu strălucirea apei de mare și ochi suri,
Cu freamătul de ramuri și cîntul de păduri.
Peste cetăți și lanuri, sub tremurări de
astre
Duc cîntecele țării, rotunde și albastre...

Prin freamătul de iarbă, de maci și de
secară,
Prin fumuriul stepei dansînd în foc și pară ;
Prin toate-aceste lanuri de spații și miraje,
Trec eu purtînd pe umeri amonte și baraje,
Crainic și zeu al faptei, făptură temerară,
Cu ploile pe umăr și snopul de secară...

Ion Alex. ANGHELUȘ

istorie în lumină

Ți-ai semănat în brazdă anii și eroii,
și luminez curat de chipul tău,
îmi pare că din veac străbunii
își trec în noi proverbele mereu.

Doar în istorie filă cu filă
s-adun ca-n reliefuri frații ;
și voievozi și neștiuți la număr
pe umeri sprijinind Carpații,

cei fără moarte

Cei fără moarte n-a fost chip să moară
Oricîte valuri le-a fost dat să-nfrunte.
Și astăzi, ca în vremi de-odinioară,
Asupra lor stă marea cît un munte...

Din cînd în cînd se mai hurducă norii,
Din cînd în cînd dau lupii către stînă...
Ne-am învățat demult de pețitorii,
O patrie, o patrie română !

Cei fără moarte cum puteau să moară ?
Zamolxe stă în munții săi de veghe...
Și astăzi, ca în vremi de-odinioară,
Purtăm semeți a nemuririi zeghe.

Bogdan SIRETEANU

*
* *

iată
semn de sfîrșit
implacabil
ochii unui copil
care a scăpat înghețata

*
* *

privește s-a ridicat
între taberele dușmane
o păpădie

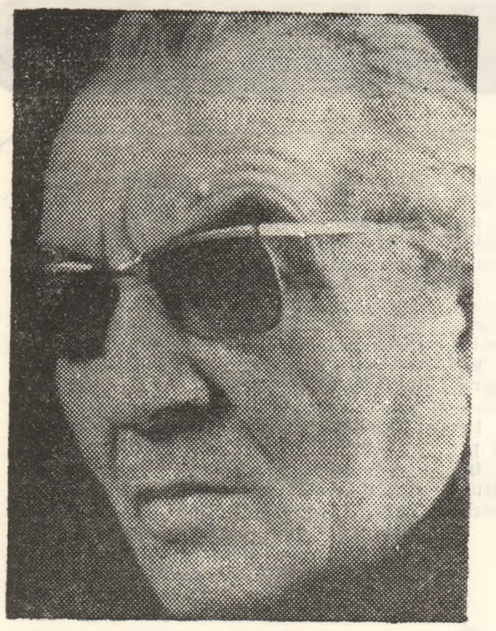
*
* *

Pasărea priponită a mai ciugulit o dată cerul
apoi s-a transformat într-un ram de măslin.

Cu lumina lipită pe tălpi
zburătoarele se înalță acum spre afund.

Pe deasupra noilor cuiburi „trec în formă
lejeră"
primele stoluri de colivii călătoare.

Ioan BETINSCHI



in memoriam

laurenţiu fulga

elegie pentru laurenţiu fulga

**Tu, iluminatul ecou al straniului paradis
din privirea şi zîmbetele noastre pururi izvoditoare
de iubire, aici
la ţărmul de vis al pămîntului !...**

**Cu lacrimi în pleoape ne-ai întîmpinat, ne-ai iubit
asemeni şoaptelor ierbii şi stelelor,
asemeni cugetului ce-şi simte prea grea
carcasa de pămînt în care tot plînge, din veac.**

**Dar iată, lacrima ta cea curată şi tainică
a îngheţat acum, la cumpănă de noiembrie,
iar lacrimile ochilor noştri, oricît de fierbinţi
în zadar se luptă cu Gerul nemernic.**

**Cel mai uşor e să spui „aşa a fost să fie !“,
aplecîndu-ţi fruntea spre pămîntul nepăsător.
Dar unde e răzvrătirea din ochii enigmatici ai celui
ce încă de la naştere s-a tot certat cu neantul ?**

**Şi unde privirile, întomnatele
de-acel straniu şi unic paradis numai al tău ?
O ! De ştiam că „Doamna străină“ iar te-ameninţă,
poate-ţi strigam, disperaţi (ca pe front) : „la pămînt !“**

**E noapte şi e tare frig în tainiţa inimii noastre
şi-a tristului Univers în care cu iubire ai cuvîntat
asemeni unei ancestrale oraţii de nuntă
şi-asemeni unui bocet de tot înţelept, —
tu, dionisiacul şi totuşi mereu întristatul
poet al iubirii şi morţii.**

Haralambie ŢUGUI

despărţirea înfrigurată

1.
Domnul Fulga, îndrăgostitul întru **speranţa** fără istov ca fiinţă poate fi salvată de la degradare prin **scris**, nu mai este în viaţă ! Stilistica sa sufletească reflecta mesajul semantic al unei energii manifestate în libertatea splendorii.
Nu-l voi mai întîlni, ascultîndu-i înţelepciunea ce-mi educa sensibilitatea. Nu-i voi mai respira ritmul bunătăţii, — o bunătate ca o carte rară.
2.
Şi dacă „fiecare om poartă în sine forma întreagă a condiţiei umane“, domnul Fulga era în durata interioară un **solitar** ; decanta esenţial prieteniile, dar, **în lume**, iradia patetismul, forţa euforică.
3.
O jumătate de veac, domnul Fulga a întreţinut focul unui uriaş athanor, veghind semnele, îndreptînd litera după poziţia aştrilor. Vîlvătăile scrisului lăsau pe faţa încordată acea respirare lentă a rozei dornică de intrare într-un blazon princiar. Dar domnul Fulga a cunoscut şi **ierni** adjectivate de alte „incendii“, în care streina — doamnă — în negru şi-l alegea mire, mult prea devreme nuntindu-l. Domnul Fulga chema într-o mitologie orală existenţe culpabile şi le scufunda în **apa-grea** a obsesiei morale. Astfel, fugind de ridicol şi de luxul îngrozitor al gîndului strîmb, îşi prelungea o tinereţe invulnerabilă. Eşecul şi succesul îi erau o stranie balanţă, niciodată cu talgerele odihnind în drepta cumpănire. Cîte şi-a refuzat în zbuciumata existenţă s-ar putea constitui într-o dublă viaţă de excepţie.
4.
Cărţile lăsate de domnul Fulga limbii române sînt fragmente dintr-un fascinant proiect, de-o insolită viziune orfică asupra lumii. Cine va şti vreodată secretul etapelor de elaborare pînă la fluxul narativ, „savant şi frumos“, — cum şi-l dorea, cu milenii în urmă, în ale sale „Lucrări şi zile“, Hesiod ? Cît timp va fi asediat verbul, pînă la dezlegarea de deşărtăciune, temperîndu-i, apoi, sever, exaltarea ? Programatica aventură a textului evolua în spaţiul geometric al „straniului paradis“.
5.
Domnul Fulga a „trecut“ dintr-un muzeu pînă la locul de veci, fără fast baladesc, într-un timp nici cît respiraţia unui sonet; parcă, nedepăşind cu mult un vinovat catren. Domnul Fulga este acum lacrima sufletului. Ochiul meu îşi are pleoapele înlăuntru. Tristeţea haotică îi necuprinde dialogul cu lucrarea de sare a lacrimii. Pînă devine un organ ameninţător, trezindu-i răsturnata somnolenţă a lui „nu se poate !“. Şi înfrigurat, ia forma unui ţurţure plîngînd sub streaşina lumii...
Domnul Fulga rămîne un basm cu triumful binelui şi frumuseţii de neatins, de neatins, de neatins.

Horia ZILIERU

o lacrimă de cuvinte

Am ajuns să vorbim la trecut şi despre Laurenţiu Fulga, după ce abia ne obişnuiserăm a nu mai folosi prezentul în legătură cu Marin Preda, Nichita Stănescu, Horia Lovinescu, Virgil Mazilescu... Ne mor unii după alţii scriitorii şi literatura română îşi îmbracă iarăşi hainele de doliu. Stăpînă a celor vremelnice, moartea este, cînd loveşte în artişti, un atentat la adresa eternităţii. Pentru că scriitorul e unic, adică de neînlocuit. Tocul său nu poate fi purtat de alte mîini, fraza lui, rămasă neterminată, n-o poate duce nimeni la capăt. Oricît de mult şi de bine ar scrie ceilalţi, nu compensează dispariţia unui confrate. E greu de precizat, acum, cînd ţărîna mormîntului e încă proaspătă şi ochiul ni se abureşte de aşa de omenească durere, ce loc ocupă proza lui Laurenţiu Fulga în evoluţia postbelică a genului. Să spunem, totuşi, că ultimele romane **(Fascinaţia, Salvaţi sufletele noastre, E noapte şi e frig, seniori)**, dezbateri ale conştiinţei morale, chinuitoare, patetice căutări ale adevărului lăuntric, capătă, prin poziţia ce o ocupă în cronologia operei, regimul testamentelor umane şi artistice, aruncînd o altă lumină asupra devenirii sale literare, pe care posteritatea, iată-ne şi posteritate !, va şti să o cîntărească atent, cu dreaptă măsură. Cărţile lui Laurenţiu Fulga stau cuminţi în raft aşteptînd răbdătoare judecata critică. Dar omul ? Sîntem datori faţă de noi înşine a-i aduce, aici un tîrziu omagiu pentru tot ce a făcut pentru obştea scriitorească, pentru energia cheltuită în zilnica rezolvare a celor mai diverse probleme, pentru afectuoasa solicitudine cu care te întîmpina, făcîndu-şi timp pentru fiecare, găsind soluţii celor mai extravagante cereri. Drumurile la Uniunea Scriitorilor treceau invariabil prin biroul lui Laurenţiu Fulga, unde găseai un prieten mai mare şi o mînă de ajutor. Rareori mi-a fost dat să cunosc un om atît de înţelegător şi un scriitor mai puţin dispus să-şi asigure, prin funcţia deţinută, o poziţie literară privilegiată. Asta şi explică de ce s-a scris despre el doar cînd îi apărea cîte un roman, de ce nu şi-a comandat o publicitate zgomotoasă. Fără a fi modest, Laurenţiu Fulga avea rara însuşire a bunului simţ şi ea l-a ferit de excesele oarecum fatale în posturile de răspundere. Prim-vicepreşedinte al uniunii noastre, şi-a păstrat conduita de om şi scriitor, cîştigînd îmi place să cred că unanima iubire a confraţilor. Şi să convenim că un scriitor iubit de colegi e o raritate.

O lacrimă de cuvinte e nepermis de puţin pentru cel care a fost Laurenţiu Fulga. Totuşi, e singura floare ce i-o putem aşeza pe mormînt.

Al. DOBRESCU

centenar v. voiculescu



1. NIHIL HUMANO ALIENUM..

Cu atît mai mult cu cît Vasile Voiculescu a fost şi medic, şi nu un medic oarecare, ci chiar doctorul „de casă“ al unor mari scriitori, e de la sine înţeles că poetului, prozatorului, dramaturgului, omului de litere cu un destin social aparte (şi la propriu, şi la figurat) i s-a hărăzit un destin literar anume : a fost iubit şi glorificat cînd nu era decît „un nume adunat pe-o carte“ (şi mult mai multe) ; a fost să fie să moară cum a murit, a fost să fie mare după moarte, glorificat la centenar (unii poeţi considerînd că ar fi fost chiar momentul să primească „Premiul Nobel“).

A mă întreba eu, acum, ce este şi ce nu este V. Voiculescu, ar fi un non sens. V. Voiculescu este ceea ce este, adică un mare poet (şi în versuri, şi în proză, şi, chiar în teatru, şi în toată activitatea şi corespondenţa, nu puţină, purtată cu mai toţi confraţii), adică ceea ce este prin Opera sa, prin toată opera sa, de la debut pînă, mai cu osebire, după moarte. Pentru că Voiculescu a avut un destin aparte şi după moarte... Cert este că, medic fiind de profesie, n-a lăsat să-i scape nimic din tot ce înseamnă viaţa (şi a omului şi a scriitorului): viaţa, moartea, pescuitul, iubirea, compasiunea, lumea periferică, lumea de „perne“ sau de „puf“ etc., etc...

2. NATURALIA NON SUNT TURPIA

„Principiu al şcolii cinice“, după cum spun dicţionarele, acest „principiu“ pare că a marcat destinul de scriitor al doctorului V. Voiculescu. **El, doctorul**, pare a fi scris despre cazuri aberante : iubiri interzise, imposibile, la vîrste imposibile (gen **Divertisment african)**, figuri aparte (gen **Pescarul, Amin, Gujălie)**, întîmplări hazoase (gen **Chef la Mînăstire, Ispitele părintelui Iftichie)**, pasiuni pentru probleme periferice (gen romanul **Zahei orbul**, nuvela **Perna de puf)** etc. Şi totuşi, el, doctorul, scria cu toată seriozitatea profesiei sale despre aceste aberaţii ale conduitei (şi moralei), ale condiţiei umane. Cert, şi esenţial, este faptul că autorul **Poemelor cu îngeri** a trecut, benefic, prin nenumărate metamorfoze şi că, pas cu pas, a înţeles şi a încercat să lepede haina de împrumut (editorial ?, redacţional ?) şi, în ciuda adversităţilor vieţii, a ştiut să fie şi să devină, iarăşi, parcă, pas cu pas, un tot mai personal scriitor, un tot mai mare poet — şi în versuri, şi în proză.

3. NON OMNIS MORIAR

Cunoscuta formulă horaţiană a elixirului supra-vieţuirii are, în cazul lui Vasile Voiculescu, un sens aparte. Nu e vorba, numai de încrederea poetului în creaţiile lui; e vorba, în special, de destinul postum al operei sale. Care operă, graţie energiei interioare, puterii de a rezista şi forţei sale (imanente ? iminente ?) de creaţie, a devenit, suprinzîndu-i pe mulţi contemporani „de-ai săi“ o Operă de majoră referinţă. **Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare** în traducere imaginară şi cele două volume de „povestiri fantastice“ — publicate postum — l-au proiectat pe autor în primul plan al literaturii contemporane. Şi, pe bună dreptate. Magician, mai ales, al verbului, Vasile Voiculescu, medicul poet, nu putea să nu ajungă la astfel de decantări şi stilizări emblematice, chiar dacă opera sa este impregnată de tot felul de experienţe (socio — cultural — medical — estetice). Nu mă opresc la faptul că „bătrînul“ de 70 de ani visa un „divertisment african“, ca la 25—35 de ani, nici la experienţele cinegetice ale unui scriitor, fie el şi la vîrsta maximei potenţe, nici la alte curiozităţi ale vieţii de medic, esenţială rămîne meditaţia sa artistică **à la manière** de Shakespeare sau — de ce nu ? — Rabelais.

Dacă aceste experienţe au fost sau nu ale unui medic — fie el şi de geniul lui Rabelais ori Paracelsus — nu mai are, în ordinea ireversibilă a absolutului — absolut înscris acum în lista de aniversări U.N.E.S.C.O. —, nici o importanţă. Important este ceea ce rămîne. Şi, de la V. Voiculescu au rămas cîteva Opere. Mai cu — şi de — seamă postume. Înscrise adesea în zodia realismului magic al unor Odobescu, Sadoveanu, Bănulescu ori — de ce nu ? — Màrquez.

Ce să-i faci cînd e să fie cum a fost ? ! Verbul „a fi“ are în destinul său multe conotaţii.

Fănuş BĂILEŞTEANU



vasile rebreanu: maturitatea poetului

Prozator de recunoscută valoare (volum de debut : **În plină zi** — 1959) şi dramaturg ce nu pare intimidat de rigorile genului, Vasile Rebreanu este, înainte de toate, în ambele ipostaze, mai ales un **poet**.

Ca ardelean (n. la Floreşti — Năsăud, la 11 noiembrie 1934) Vasile Rebreanu nu uită, însă, nici lecţia marilor înaintaşi de aici : Slavici şi Liviu Rebreanu. Romanul **Casa** din 1962, pentru care i s-a decernat şi premiul pe anul respectiv al Uniunii Scriitorilor, se înscria modalităţii obiective de tratare. Isaia Ioţa, protagonistul naraţiunii, devenea, în scurt timp, un personaj discutat cu insistenţă, prezent în numeroase comentarii de sinteză critică. Dotaţia, ca şi preferinţele atitudinii sale lirice în faţa existenţei noastre ca entitate comunitară străveche, naţională şi morală, îl conduc, totuşi, pe autor, cu precădere, spre proza poetică. **Călăul cel bun**, roman apărut în 1965, este, într-adevăr, un basm nou, unde alegoria preia dezinvolt repere ale surselor populare, româneşti, ale genului, cu personaje-arhetipuri sugerînd căutarea inocenţei originare, a unei copilării perpetui ce poate fi grăuntele necesar din care să crească mereu binele, frumosul, adevărul — valori potenţate de literatura folclorică. Omul cu fes alb, personaj pornit în căutarea cailor copilăriei simbolizează tocmai această vîrstă a inocenţei necesare echilibrului vieţii, armoniei pierdute. Asemenea lui Făt-Frumos care trece prin încercări şi primejdii, şi Omul cu fes alb trece prin locuri şi situaţii diferite, descurcîndu-se cu uşurinţă, datorită unor împrejurări ce parodiază, cu bun gust, miraculosul cunoscut al lumii basmului. **Călăul cel bun** finalizează, într-o compoziţie rotundă, atmosfera poematică a unor proze scurte anterioare care tind să surprindă momentele-cheie ale naşterii, creşterii, maturizării.

Unele selecţii retrospective ale autorului, ca şi volumele de povestiri ce apar în continuare, par să opereze o delimitare între relatarea directă şi proza alegoric-fantastică, în teritoriul căreia prezenţa scriitorului însemna încă, în anii şasezeci, o temeritate. Să amintim că proza fantastică a lui V. Voiculescu nu fusese încă revelată, că Fănuş Neagu se afla înainte de **Îngerul a strigat**, iar D. R. Popescu, în 1966, înregistra încă reproşuri „critice“ pentru nuvela **Leul albastru** în care polemiza, într-o manieră caracterizată drept hiperrealistă, cu un întreg sistem al poncifelor literare. Faţă de aceştia din urmă şi faţă de Ştefan Bănulescu, prozator ce avea să cultive de asemenea fantasticul poematic **(Iarna bărbaţilor**, 1965). Vasile Rebreanu se distinge prin inconfundabila tensiune etică (nu şi eticistă) dedusă din nostalgia purităţii. Sufletul unui **poet** învăluie şi ordonează proza lirică şi alegorică a autorului. Liric şi alegoric ne apare, mai tîrziu, în pofida aspectului de colaj, în care intră note de drum, jurnal, reportaj, teatru şi proză — romanul **Un caz de iubire la Hollywood** (Ed. Dacia, 1978) poate cel mai ingenios şi mai profund examen spiritual al realităţii din marele continent al tuturor posibilităţilor, cum se spune, dar şi al tuturor contrarietăţilor.

Exprimînd o distinctă personalitate scriitoricească — este şi creaţia dramatică a lui Vasile Rebreanu, care nu este deloc ocazională, izvorîtă din vreun capriciu ori din disponibilitate pentru un „violon d'Ingres“. Ea decurge firesc — am zice — din aceeaşi apetenţă a autorului pentru dezvăluirea omenescului care tinde a fi năpădit în toate planurile : estetic, etic, existenţial, lingvistic, psihologic etc. de uscăciunea convenţiei din viaţă şi de toate alterările rutinei.

Trei lucrări dramatice scrise în colaborare cu Mircea Zaciu : **Pe-o gură de rai, Singurătatea trăgătorului la ţintă** şi **Sechestrul** sînt datate în volumul apărut sub titlul ultimei din cele trei piese (ed. „Dacia“ 1972) ca aparţinînd anilor 1963, respectiv — 1964, marcînd timpuriul interes manifestat de ambii autori pentru dramaturgie.

Rămas de unul singur, ca dramaturg, Vasile Rebreanu practică, o compoziţie „ne-formală“, autorul imaginîndu-se drept organizator unic al virtualelor reprezentaţii, — nu numai „scenarist“, dar şi regizor şi scenograf, comentator (în didascalii introductive, adevărate poeme în proză), actor chiar. Volumul **Teatru** (ed. „Eminescu“, 1972) cuprinde piese de dimensiuni obişnuite, alături de texte mult mai mici, unele doar de cîteva pagini. Zborul fanteziei alternează cu trimiterile în concret, cu faptele care se încarcă de semnificaţii arhetipale, totuşi dialogul poetic nu e stînjenit de insolitul relaţiilor ce se stabilesc între personajele-alegorii. **Asasinatul de pe plaja pustie**, piesă cu sîmbure poliţist, instalează o atmosferă misterios-apăsătoare, dincolo de logica obişnuită, în care orice element contradictoriu devine admisibil, în sensul enunţului ideatic. Altă piesă, **Securi pentru funii** reprezintă un adevărat poem dedicat armoniei eterne între bărbat şi femeie, ax al umanităţii din oameni. În **Fîntîna cu patru adevăruri** asistăm la o ingenioasă confruntare de sine a eroului, Cristian Druţă, acesta ajungînd, din raţiuni ori predilecţie estetică la eliminarea unui personaj, alter-ego al său, reprezentînd, la o altă vîrstă, ideea degradării, a urîtului, — ipoteză pentru o patetică dezbatere interioară. Vasile Rebreanu este înzestrat cu această uimitoare baghetă de magician care reuşeşte să **figureze idei, concepte** şi să le dea „carnaţie“ umană.

Dramaturgul a configurat, însă, în mai toate piesele, partituri ce pot constitui puncte de strălucire în palmaresul unor actori în stare să depăşească graniţele convenţionalei afectivităţi, înscriindu-se cerinţelor elevate ale meditaţiei intelectuale. Visul fantezist, pe temeiul unei largi cuprinderi a valorilor existenţei, este apt de inepuizabile şi neaşteptate izvodiri, în scrisul acestui **poet** al teatrului care nu se repetă, nu se autopastişează, tot aşa cum, ca **poet** al prozei, acelaşi a descoperit un teritoriu al adevărurilor care nu pot fi spuse doar prin schemele uzate ale locului comun.

Punctul de convergenţă al întregii sale creaţii, mereu variată şi mereu surprinzătoare prin ipostazele abordate, rămîne aceeaşi nostalgie a purităţii, transformată în **atitudine** de viaţă, în tensiune morală **activă**, menită a apropia oazele de ideal care înfrumuseţează existenţa.

N. BARBU



M. CAMĂRUŢ : „Iarnă“

panoramic editorial

ANA BLANDIANA :
„coridoare de oglinzi"

Cartea cea mai recentă a Anei Blandiana, **Coridioare de oglinzi** (Cartea Românească, 1984), întrunește în peste 400 de pagini, printr-o selecție generoasă, tablete, fragmente, maxime, note, dialoguri, multe din ele apărute în ultimul timp în „România literară".

Cartea stufoasă, bogată, refuză la prima vedere un criteriu de ordonare și e greu de spus ce anume a decis așezarea într-o ordine și nu alta a celor cîteva sute de tablete între prima frază, începînd emblematic și programatic (cartea este un „anti-jurnal") : „Nu mai țin minte cînd și cum..." și ultima terminîndu-se, deschis și neliniștitor, cu cuvintele „chinuitoarea iluzie". Succesiunea greu descifrabilă a fragmentelor arată un drum complicat al sufletului, semnifică poate dezgolirea nemiloasă a eului întru cunoaștere ; și nu e vorba de eul „glorios", cum îl numea Alain Girard, ci de eul „suferind", umil, expus.

Dacă vrem totuși să căutăm „tema" cărții, aceasta ar fi senzația, sentimentul față de călătorie (găsim aici, la modul discontinuu, și un „anti-jurnal' al călătoriei în Grecia, Italia, S.U.A., Egipt etc.), scris, citit, literatură, privit, trăit, cele patru anotimpuri, copilărie, moarte. Ana Blandiana caută, cum o și mărturisește, nu ideile care „nu sînt noi sub soare", ci nuanțele, iar acestea nu pot fi cumințite concis și simplu, ci apar și reapar luminîndu-se, lămurindu-se unele pe altele, avînd nevoie de un larg spațiu de desfășurare. Titlul, **Coridoare de oglinzi,** trimite de altfel la această proliferare deformatoare a imaginii, a senzației, a sentimentului.

Opțiunea între a trăi și a scrie, a citi și a trăi, „amintiri de gradul trei" (izvorîte din literatură), masculinul și femininul corespunzînd ironic criticii și literaturii, lectura ca o „blîndă feminitate" sau dimpotrivă ca vînător căutîndu-și prada, sînt cîteva secvențe alese la întîmplare, neprivilegiate de autoare care nu acordă priorități, punîndu-le alături de senzații, sentimente prilejuite de octombrie, de cele două pietre de pe masa de lucru sau de miracolul unei flori, al unei case etc.

Cartea este captivantă : nuanțele se multiplică se îmbogățesc, se întregesc, cartea în prea plinul ei refuză disciplina, rigoarea ,tonul este acela al interogației, al amintirii, al meditației de scurtă respirație, și, mai puțin inspirat, al dialogului a două voci. Ana Blandiana cunoaște și își asumă riscul unui astfel de volum : cititorul, de la Gide încoace, caută și savurează în egală măsură sau, poate chiar mai mult, „brouillon-ul" decît opera, „metaliteratura" decît literatura, el caută cu indiscreție aceste „nuanțe" care preced și urmează opera, care pot lumina oarecum facerea și sensul ei, iar de la „reîntoarcerea autorului" încoace, ca dintotdeauna de altfel, cititorul vrea, dorește aceste nuante care arată omul. Știind, afirmînd că singura imagine credincioasă omului este opera și nu „amintirile" sau „impresiile" despre el, care sînt niște deformatoare „coridoare de oglinzi", Ana Blandiana a vrut să riște scriind o carte care este implicit operă, dar care este totodată, declarat, „coridoare de oglinzi", revenindu-i cititorului să nu disloace cele două părți și nici să se lase dislocat de ele.

Muguraș BRÎNZEI

VLAD SORIANU :
„timpul dezmoșteniților"

Intr-un moment cînd abundă experimentele în care „vocea auctorială" tinde să devină personajul principal și narcisic al prozei (de la schiță la roman), Vlad Sorianu are curajul să propună o carte scrisă după o tehnică binecunoscută — acea a romanului realist de tip zolist. Scriitorul refuză subiectivitatea de parcă mai ieri s-ar fi lăsat convins de critica lui Auguste Compte la adresa introspecției : totul este observat și prezentat „din afară". „Dezmoșteniții" sînt „oamenii adîncurilor" — minerii din Palaos, colonie administrată de Direcția Generală a Minelor de la Petroșani, în timpul celui de al doilea război mondial. Ocolirea introspecției nu înseamnă și fuga de tezism, cartea poartă subtilul „roman pentru tineret", și este concepută ca „îndemn de a gîndi despre trecut și a simți întru viitor". Cîteva pagini lirice introductive îl fac pe cititor să bănuiască unele implicații autobiografice și trădează intenția de a sublinia veridicitatea celor relatate.

Cum nici la Balzac realismul nu se sfiește a-și mărturisi, cînd și cînd, situația de a prelungi romantismul în anumite zone ale oniricului sau miticului, Vlad Sorianu amintește în cîteva locuri de existența unei legende — aceea țesută în jurul unui personaj fabulos „Barbură, duhul minelor" pe care „nu-l poți vedea fără să plătești cu viața. Se șoptea că cei demult pieriți dăduseră mai întîi ochii cu Barbură și se duseseră la moarte ca fermecați". O galerie părăsită, în minele de la Palos, este un „loc uitat, zămislitor de legende și basme, arareori întemeiate pe cîte un sîmbure de adevăr". În fapt, legenda aceasta nu trimite nici un ecou în acțiunile personajelor, care se înfruntă dur, fără menajamente și fără iluzii, împărțite cum sînt în două tabere : pe de o parte minerii deciși să lupte pentru drepturile lor și îndrumați de un grup de comuniști, combatanți activi, pe de altă parte reprezentanții Centralei minelor, în care s-au infiltrat elemente retrograde de „dreapta" care încearcă un sabotaj și închiderea unei mine folosind elemente șovăielnice ca inginerul Avrigaru ori indivizi decăzuți și lesne coruptibili cum ar fi artificierii Antoniu și Furdui. Fiind război, oprirea exploatării unei mine era „o treabă al dracului de grea", dar politicienii reacționari vor să risipească grupul puternic al minerilor comuniști din Palos. Un argument convingător ar fi fost acela că mina se năruie și în consecință trebuie provocată o catastrofă care să lase impresia de calamitate naturală. Sabotajul odios pus la cale de indivizi netrebnici ca Bazgan și Negoiță va fi însă descoperit de oameni destoinici, comuniști încercați cum ar fi Crîsnic-baci, Lövy, Zaharia Severin. Sînt scene puternice cele ce se petrec în mină, cînd oamenii se înfruntă violent. Descrise zolist momentele, atmosfera din capitolele cum ar fi „Printre jivine" (cu atacul șobolanilor și cutremurul în întuneric); „Artificierii morți" (explozia și bătălia dintre mineri) sînt memorabile și reprezentative pentru talentul autorului.

Acest „roman pentru tineret" își atinge menirea prin evocarea realistă a lumii aspre a minerilor, a îndîrjirii revoluționare și prin optimismul ei politic.

Adriana ILIESCU

ANGELA TRAIAN :
„colindul boabelor de rouă"

Volumul de debut al Angelei Traian seamănă cu o pagină din caietul de notițe al unei persoane cu un temperament foarte labil : întîlnești aici și cuvinte caligrafiate cu mare grijă, și unele scrise în fugă, neglijent, unele înclinate spre dreapta, altele spre stînga etc. Vreau să spun că poemele, reprezentînd mai multe vîrste poetice, sînt foarte inegale sub raport valoric, deși toate poartă însemnele sensibilității. Există în volum cîteva poeme de o frumusețe deosebită și care dovedesc o mînă așa de sigură încît cu greu pot suporta vecinătatea altora. Astfel : **Stampă, Cîntec pe malul Rîului, La a treia strigare, Peisaj cu crengi de brad, Memorie I, II, Lecția de istorie, Cîntec în lumină, Jocul, Cuvinte** sînt suficiente pentru a contura universul în care s-ar mișca cel mai la îndemîna sa eul poetic : ardența, dorința de-a trăi intens viața, de-a simți întotdeauna cum „viu violent sîngele meu / străbate valurile în întîmpinarea / luminii". Poezia **Stampă** are directețea, forța unei pete de acid coroziv : „noapte încremenită ! / pe crengile tale / bătute cu rouă / privighetorile sîngelui meu / cîntă / într-o groaznică spaimă / de moarte. / / largile văi ale cerului / cîntă și ele / ademenindu-le". **Cîntec pe malul Rîului** (Rîul e un simbol al timpului, mult folosit de poetă) impresionează prin aceeași acuratețe a trăirii epurate de pandantele traducerii ei într-un limbaj metaforic. Registrul grav sau sentimental al majorității poemelor primește cînd și cînd picătura turbulentă a ironiei unui poem ca **Peisaj cu crengi de brad** : „o, crengile de brad mirosind a petrecere / înfipte cu gust în cadavrul acestei zile / și împrospătînd cerul / de atîtea ori consumat ! / / pe cărările tropicale ale gîndului / iubirea e supusă distilării / sub presiunea unor clipe lungi / de adorare / și inima, sălbatic animal / al cărui suflet / s-a reîncarnat / începe să se rostogolească orbește /.../ desigur, desigur, atîta glorie deșartă / trebuie plătită cît de cît : / iată, mă las în genunchi / cu creștetul plecat / peste care torn cenușa / tuturor clipelor netrăite în iubire...". Vreau să citez și din **Lecția de istorie,** mostră de veritabilă poezie patriotică, lăsînd cu mult în urmă, prin simplitatea ei, alte poeme de același gen, înecate în mîlul călduț și roz al metaforelor consacrate : „despre patrie să nu rostiți / niciodată / vreun gînd / dacă rostirea fiecărui cuvînt / nu o simțiți / ca pe o pierdere de sînge...".

Lîngă aceste, cred, eu, certe reușite, unele poeme fac figură tristă, fie de sentimentalism exagerat, fie de forțare a imaginii, ca de pildă : „trecem pe lîngă monștri care / nu pot muri / pe lîngă carnea statuilor / grosolan viciată de lacrimi / care mă va dori" etc. **(Cîntec),** sau : „gongul fiecărei clipe / lovește osul lunii / cu o pudoare epidermică / fardată pentru singurătate / ea își linge rănile reci" etc. **(Revedere).** Cu mai multă intransigență, Angela Traian ar putea evita, cu mult profit, pe viitor, astfel de nedorită mixtură.

Mariana CODRUȚ

N. MIHĂESCU :
„aspecte ale limbii române contemporane"

Cartea lui N. Mihăescu (doctor în filologie, cum priincios informează pagina de titlu), nu demult apărută la editura „Albatros" sub titlul **Aspecte ale limbii române contemporane,** oferă multe observații lexicale, sintactice, morfologice, stilistice corecte. Ceea ce însă surprinde neplăcut la un atît de fervent „cenzor" gramatical al „mînuitorilor condeiului literar și ai celui publicistic" (p. V) este — în ciuda „speranței că nu a greșit prea mult și prea des" pe care autorul o exprimă la finele prefeței sale — tocmai numărul mare al erorilor sau neglijențelor prezente în text. Îngăduindu-ne doar o aluzie la proverbul cu pai și bîrnă, le semnalăm lui N. Mihăescu spre a le elimina la o viitoare ediție: PAG. X.I : „Grave abateri de ordin gramatical sînt săvîrșite de comportarea necorespunzătoare a articolului posesiv..." E o gravă eroare de stil de aici : abaterile sunt săvîrșite de **cineva,** nu de **comportarea** cuiva. PAG. XIII : „Traducerea... nu poate fi alta decît aceasta". Exprimare pleonastică. Corect: **nu poate fi decît** aceasta. PAG. 4 : N. M. consideră că „edit" provine din „inedit" după modelul „fast-nefast", cînd e evident că modelul real se află în perechi de tipul **incolor-color.** PAG. 7 : N. M. crede că sensul peiorativ al adjectivului „pedestru" a luat naștere prin „asocierea" cu expresia „scris cu picioarele". Nu este deloc așa. Sensul lui „pedestru" derivă din ideea de **terre à terre,** de incapacitate de a te ridica („heureux celui qui peut d'une aile vigoureuse") de la viziunea măruntă, îngustă, plată, la una mai amplă, mai nuanțată, mai vibrantă. Ce are a face epitetul savant „pedestru" cu expresia școlărească „scris cu picioarele" ? ! Opinia e cel puțin bizară. PAG. 8 : „Ignorarea sensului just al cuvintelor poate să ducă... la formulări greșite și chiar echivoce". E cum am spune : mîncarea e fierbinte și chiar caldă. PAG. 11 : „Ca reporter profund participativ..." scrie un autor, și N. M. explică : „altfel spus : **cu participarea".** Cuvîntul dn text înseamnă **atașat, implicat afectiv** — și nicidecum ce spune N. M. PAG. 11 : „Mai trebuie să spunem că și inovațiile... nu se pot produce și utiliza oricum ?". Corect este : **nici** inovațiile nu etc. PAG. 16 : „...textele... **atestîndu-și** frecvent prezența termenului dat etc.". Incorect. Nu textele **își** atestă prezența termenului, ci prezența termenului **este atestată** în texte. PAG. 27 : Un cronicar plastic folosește trimiterea „amintiri suprematiste" și N. M. este, prompt, foarte ironic : „Ce sînt **amintirile** — înțelegem, dar ce sînt «amintirile suprematiste» — știe numai autorul pasajului — dacă și el știe...". Nu-i adevărat. Știe absolut oricine deschide **Dicționarul de neologisme** — că de aceea există — la pagina 1045 și află : „SUPREMATISM s.n. grupare abstracționistă în pictura rusă a celui de-al doilea deceniu al sec. XX..." etc., etc.

Menționăm că astfel de exemple, și de alte feluri, pot fi găsite și la pp. XII, XIII, 6, 14, 31, 34, 37, 38, 60, 63, 68, 75, 76, 79, 82 și numai zgîrcenia în quadrați a recenziei ne împiedică să le analizăm deficențele. În rest, cu afirmații cum e cea de la p. 37, că „în românește, ca, de altfel, în oricare limbă, verbele nu se construiesc oricum", suntem perfect de acord

PAUL EVERAC :
„martor cu păreri proprii"

Hotărît, traversăm un moment al erorilor de exprimare. Dacă și un autor de intelectualitatea lui Paul Everac poate scăpa atîtea, nu mai știi ce să crezi. La p. 41 el scrie „je prend mon bien ou je le trouve" cînd bine este „je prends mon bien où etc." ; la p. 32 scrie „terre-à-terre" iar la pp. 68, 85, 154 „parti-pris", linioarele fiind, în toate cele 4 cazuri, contribuție neavenită la ortografia franceză ; la p. 30 inventează un titlu **Chanteclair** și-l pune pe seama lui Rostand, dar acela scrisese **Chantecler,** după cum la p. 150 Everac ia titlul lui Machiavelli și i-l atribuie lui E. Barbu ; la p. 45 nu vede că „mișcarea **beat** și **hippy... pot** fi atașate etc." e un dezacord, ca și cel de la p. 66 : „respectul unor belferi nemți bucheri și **a** unor rațiocinatori etc." ; la p. 99 așterne : „ca prezență în **mijloacele mass-media-ei,** V. Silvestru etc.", nebăgînd de seamă că, unu, mass-media e un plural și deci nu putem acorda „mass-media-**ei**" și, doi, că **media** înseamnă **mijloace,** de unde rezultă un pleonasm cras ; la p. 28 lasă un **de** cu totul parazitar în fraza „legenda portează... **de** cîte implicații dorim" ; la p. 104 scrie, nu odată, „Dostoievsky", de parcă Feodor Mihailovici ar fi fost scoțian, după cum la p. 131 scrie, tot de vreo 3—4 ori, „Băeșu", ca și cum Băieșu e ceva de prin secolul 13 și sunt ezitări asupra numelui (pseudonumelui) real. Dar numai Bă(i)eșu ? Panait Istrati e rebotezat Istrate (p. 33), Jan Kott devine Ian (p. 80), Sartre pierde ceea ce cîștigase **parti-pris** și rămîne Jean Paul în loc de Jean-Paul (p. 109), Fortinbras al lui Shakespeare e autohtonizat (p. 35, 68) Fortimbras, Aristizza Romanescu e, și ea, simplificată Aristița (p. 153). Paul Everac nu se hotărăște dacă să prefere Sofocle (p. 65) sau Sophocle (p. 68), Theodor Mazilu (p. 4) sau Teodor (p. 117). **Commedia dell'arte** e scrisă greșit **dell' Arte** (p. 70), la fel : **D-ale Carnavalului** (în loc de carnavalului). Iar cu numele piesei lui Büchner **Woyzeck,** e o comedie — trei variante, niciuna corectă : **Woyzech** (p. 86), **Woyczech** (p. 105), **Woyczek** (p. 108). Bănuim că tensiunea la care e scrisă cartea poartă vina. Și tot din ea provin meritele volumului. Asistăm la spectacolul unui spirit tăios și precis, desfășurîndu-și sever — într-o retorică vehementă, de bară, ce parcurge toate gamele dintre invocația solemnă și zeflemeaua miticească, dintre stilul arhi-radical (apendicular, decocțiune, acutrament) și cel ultraliber (coarda razachie, anasîna, hocus-pocus) — nemulțumirile provocate de neconcordanța dintre realități și ideile sale. După cîteva, foarte judicioase, rosturi și sensuri ale culturii, expuse în partea a I-a, P. E. atacă (rezumăm) proliferarea abuzivă în teatrul de azi a parabolei în detrimentul realismului. „Nu-i **(sic, G. P.),** doare pe nimeni sufletul sau capul că l-a ucis Cain pe Abel (. . .) Însă dacă Druscă al meu spune despre sat lucruri mai puțin roze..." (p. 32). P.E. e supărat și de excesele personaliste ale regiei moderne care, „umblînd la clasici" (cum zice d-sa), îi „gerovitalizează" (idem) garnisindu-i cu „fete cu picioare lungi..., voie bună, gimnastică, Nicu Alifantis" etc. (p. 65). Dar regizorii nu se opresc aici. Ei „umblă" și la moderni (P. Everac ș.a.), tăind (replici, scene, personaje) și spînzurînd (decoruri inexistente în text, cortinete etc.). P. E. acuză și prea multa parodie, „șmecherie" (p. 79), deznobilare din teatrul nostru, în dauna grandorii umane autentice. Autorul e nemulțumit și de preferința largă acordată colajelor dramatice sau dramatizărilor după romane — cînd există atîtea piese nejucate. În fine, un lung capitol, ceva mai puțin clar, este o trecere în revistă a plutonului criticii dramatice, cu evidențierea fruntașilor (V. Silvestru, R. Popescu) și mustrarea celor care supralicitează sau nu pricep. Bilele albe și roșii sunt totuși cam derutant împărțite iar a polemiza cu „prof. M. Z.", fără nume, nu-i fair-play. Indiferent însă — oricum, nu-ntr-o recenzie o vom decide — unde are P. Everac dreptate și unde nu, problemele pe care le ridică sunt reale, și o face într-un mod incitant.

George PRUTEANU

ION LILĂ :
„lumea, de la început"

Lumea, de la început (Ed. „Eminescu", 1984) este cel de-al patrulea roman al lui Ion Lilă, un prozator care, deși a debutat în 1978 (cu volumul de povestiri **(Ploaie amară),** adică odată cu primii scriitori ai promoției '80, păstrează însă în textele sale o linie de mijloc între „noutățile" ultimului val (anexarea realului, „literaturizarea" cotidianului, părăsirea marilor teme epice ale promoțiilor precedente etc), și linia tradițională a romanului cu problematică socială; Ion Lilă vizează în toate cărțile sale **structuri** și **tipuri** umane caracteristice, arătînd reale aptitudini pentru explorarea în adîncime a unui complex de relații acționate de vectorii din spațiul social. În acest din urmă roman, tipul caracteristic este ales dintre cei ce par a fi reușit pe deplin, Anton, director într-un minister, fiind un exemplu de „ardere" a etapelor din ierarhia socială, ajutîndu-se de „instrumentarul" adecvat și, dealtfel, binecunoscut al arivistului de totdeauna. Ceea ce individualizează însă „destinul de parventism" (cum ar scrie Hortensia Papadat-Bengescu) al personajului lui Ion Lilă este marea cantitate de omenesc pe care o conține textura interioară a unui tip despre care ne-am obișnuit să scriem (și să citim) numai lucruri rele ; Anton, absolvent al unei facultăți de mecanică, repede proiectat în „înalta societate" prin căsătoria cu fiica unui ministru, este, de fapt, un om însingurat care, mințindu-se „că totul este în regulă cu viața lui" și lăsîndu-se atras de mirajul luxului, calmului și voluptății pe care i le promite existența alături de Violeta, Horia și Tania, ajunge la conștiința propriei ratări după ce căutase în fiecare gest o opțiune pentru ceea ce a numit mereu „realizarea mea" : pentru aceasta, orbit parcă de ținta a cărei invocare repetată prea des a născut „obsesia" și „abstracțiunea" existenței sale, protagonistul renunță la **adevărul** relației cu Mura pentru **„masca"** mariajului profitabil cu Violeta, căutînd și găsind imediat „argumente" pentru conștiința „atît de pusă la încercare" : în chip să-i spun paradoxal, pe Anton îl salvează firea romanțioasă, naivitatea sa. Nu romanul lui Ion Lilă este„ naiv" — cum s-a observat —, ci acest personaj pe care ,în contextul dat, nu-l putea salva decît naivitatea ori lipsa de scrupule : Ion Lilă a ales prima alternativă pentru a rezolva ecuația destinului protagonistului său. Ceea ce aș reproșa însă cărții este generalizarea „regulii" Anton pentru toate personajele; astfel, dacă formula se dovedește fericită în cazul eroului romanului, nu același lucru se poate spune despre țăranul Nicolae care se rostește cam emfatic despre „măreția" naturii și „micimea" orașului ; la fel, Mura ilustrează categoria personajului feminin de „melodramă". Dincolo de aceste scăderi, **Lumea, de la început** este una din cărțile notabile ale unui prozator aflat în evident progres.

Ioan HOLBAN

contexte

călătorii interioare

Cine spunea că într-o călătorie descoperim numai ceea ce ducem cu noi ? Avea dreptate ! Și totuși rămîne destul loc pentru multe revelații. Tărîmurile exotice, de felul fabuloasei Siberii, în care spectacolul naturii ori cel al creației omului, de pildă, acele bijuterii care sînt casele din lemn și care proiectează în Cosmos peisajul aspru siberian, legendele vechi și noi ivite de-a lungul timpului se întrec în a te tulbura, deși pot fi „anticipate" în bibliotecă, acasă, într-un oraș eminamente european, de unde universul se vede într-o anume cromatică, definitorie pînă la urmă pentru ființa și caracterul fiecăruia dintre noi, cu greu ți le poți reprezenta la dimensiunile reale. Trebuie să le cunoști la ele acasă, să le calci pămîntul, să le respiri aerul, să le contempli cerul, să trăiești, măcar o înserare și un răsărit de soare, conectat la respirația copleșitoare a taigalei, a stepei. În ce mă privește, sînt dator să mărturisesc însă că fără lectura romanelor lui Valentin Rasputin și Ginghis Aitmatov, cele cîteva zile de ședere în Siberia ar fi fost, dacă nu infructuoasă, oricum, lipsite de acea stare specială de trăire și de tensiune a spiritului, în afara căreia orice călătorie e pînă la urmă o simplă și obositoare deplasare în spațiu.

Da, am căutat timp de patru zile pe malurile celui mai limpede și mai orgolios rîu pe care l-am văzut vreodată — Angara —, un rîu monumental, lumea creată de autorul **Despărțirii de Matiora.** Am găsit-o întreagă, cu însemnele unei istorii străvechi, unice, inconfundabile, inclusiv în giganticele construcții ale ultimelor decenii, între care hidrocentrala de la Bratsk este, așa cum scrie un cunoscut savant american, o mărturie a nivelului atins de tehnologia epocii noastre. Dar dincolo de prezența minții iscoditoare, mereu neliniștite a omului, aici planeta mai păstrează încă ceva din puritatea ei primordială. Nu întîmplător, Baikalul a rămas cel mai limpede și cel mai mare rezervor de apă potabilă de pe pămînt (10% din apa potabilă a Terrei). Numai în întinsa lui plasă albastră de răcoare își putea găsi sălaș peștele Omul. Și într-adevăr, numai în apele lui trăiește această specie numită cu numele nostru.

Frumoasa Angara, zice legenda, l-a părăsit pentru totdeauna pe în veci neconsolatul și furiosul ei tată, rămas doar cu cei 336 de băieți (rîurile ce se varsă în Baikal), și, ademenită pentru eternitate, de mîndrul, irezistibilul, fermecătorul Enisei, curge grăbită, învolburată, adesea dezlănțuită, prin taigaua plină de taine. Printre cătunele pe care le întîlnește în drumul ei șerpuit, înfruntînd capcane și singurătăți, se află și satul unde s-a născut autorul **Sorocului cel de pe urmă** : Ust-Uda, denumire care evocă parcă în strania ei sonoritate începuturile lumii. Cătunul își trăiește viața sa anonimă la vreo 300 de kilometri de Irkutsk. O asemenea distanță este cu totul neglijabilă în Siberia.

Zburînd, într-o după-amiază senină de vară, cu un avion de capacitate mică, de la Irkutsk la Bratsk, pe firul Angarei, mă străduiam să identific în marea verde a taigalei acea minusculă respirație umană, satul care pentru mine, ca și, probabil, pentru alți cititori ai cărților celui ce s-a născut în el, valorează, în geografia literară, cît o metropolă. Nu l-am putut „decupa" cu privirea. Nu e prima oară, de altfel, cînd trebuie să constat că, văzute de sus, fie și de la o înălțime mai mică, lucrurile cu adevărat importante își pierd oarecum dimensiunile și contururile reale... Sigur, e vorba poate de un simplu capriciu. Căci nu aveam nevoie numaidecît să-l văd. Imi era de-ajuns să știu că el există acolo, pe malul Angarei, pierdut în taigaua care îl „înghite" și-l protejează. Străbătusem chiar în prima jumătate a acelei zile prin nemărginita taiga mai bine de 200 de km, dintre care aproape jumătate, cu un vaporaș, pe magistrala albastră care este Angara, odinioară o cale a forestierilor, astăzi înnobilată de construcții impresionante, de la Baikal pînă la Irkutsk. Am putut reauzi înfiorat urletul de lup al lui Andrei Guskov, punctul culminant al tragicei înstrăinări de sine și de ceilalți, pe care resorturi neștiute și omenește greu de stăpînit o împing, ca în tragediile antice, pînă la ultima consecință. Dar pentru mine destinul Angarei este sigilat pentru totdeauna de destinul mult mai tragic, înnobilat de iubire și credință, al Nastionei. Îmi amintesc acum de prima lectură a romanului **Trăiește și ia aminte** (în paranteză fie spus, cel mai bine tradus în românește dintre toate scrierile lui Valentin Rasputin apărute în editurile noastre). În fiecare dintre noi acționează o secretă atracție către melodramă. Cui e frică de melodramă ? Numai proștilor le e rușine de o lacrimă. Uitasem pentru moment lecția dură despre destin a anticilor, logica sa implacabilă, și speram cu lacrimi în ochi, precum un vițel, vorba lui Radu Cosașu, ca Nastiona să învingă ceea ce de fapt nu mai putea fi biruit, să supraviețuiască. Merita oare ? Nu știu. Știu doar că literatura nu e o instanță în care viața este chemată la bară. Numai viața poate judeca orice, inclusiv literatura și pe marii ei eroi. Și mai știu cît de confortabile în aparență și cît de obositoare în fond sînt happy-end-urile ! ...Uitasem pînă și de Șolohov, de experiența extraordinară a **Donului liniștit,** unde, așa cum a mărturisit marele scriitor, încercase să-l tragă pe Grigori Melehov pe un drum luminos, al salvării, al unei anumite salvări, dar acesta nu voise să vină. Glasul destinului și adevărul artei s-au dovedit mult mai puternice. În artă, ca și în viață, pe nimeni nu-l poți face fericit contra firii și cu sila, deși, cum scrie un important romancier român de azi, toți vrem să facem lumea mai bună, iar unii cu orice preț... Mi s-au povestit, acolo, în inima nesfîrșitei Siberii, într-o vară frumoasă, cîteva legende și întîmplări teribile de demult, dintre cele pe care nu le uiți toată viața. Dar nici una nu egalează, nu poate egala, în sufletul meu povestea cutremurătoare a Nastionei...

Constantin COROIU

225 de ani de la naştere

„clasicul“ schiller

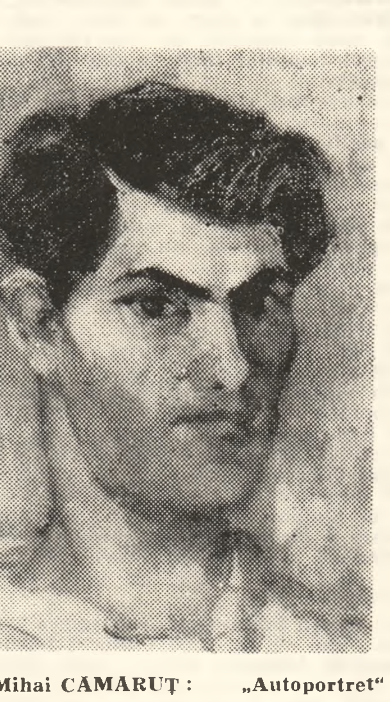
Cînd, în noaptea de 22 spre 23 septembrie 1782, tînărul medic al regimentului de grenadieri din garda ducelui de Württemberg părăsea pe ascuns orașul de reședință Stuttgart pentru ca, dincolo de hotarele micului stat din Suabia, sa-și înceapă o nouă existență, alegerea sa era deja făcută ; Friedrich Schiller, pe atunci în vîrstă de douăzecișitrei de ani și devenit cu doar puțin înainte celebru în toată Germania după ce, la Teatrul din Mannheim, piesa sa de debut, **Hoții**, repurtase un răsunător succes, a înțeles că destinul său de scriitor nu-și putea afla împlinirea decît în libertatea de a scrie despre singura temă ce i se părea demnă de o asemenea chemare : libertatea. Căci nici o altă interdicție, din toate cîte îi fuseseră impuse în forțata sa ucenicie de pe lîngă curtea despoticului suveran din Württemberg nu-l afectase mai mult decît laconicul ordin prin care însuși ducele ținuse a-l avertiza, sub amenințarea unor cumplite pedepse, că „de-acum înainte nu veți mai mîzgăli la comedii !“. Nu putea fi vreo îndoială că ceea ce plăcuse prea puțin la Stuttgart, ca și în celelalte capitale ale principilor vremii, era curajoasa tiradă a haiducului Karl Moor împotriva tiraniei; incapabili a înțelege sensul implacabil al istoriei, pe care, iată, literatura îl intuia odată mai mult cu o extraordinară forță, mărunții feudali germani încă mai credeau că, întemnițîdu-i pe scriitori și cenzurindu-le operele, vor supraviețui marelui val revoluționar ce se apropia.

Anul 1789 îl va găsi pe Schiller la Jena, de curînd numit profesor de istorie universală la universitatea micului ducat de Saxa-Weimar; ministrul ce-l recomandase aici nu era altul decît Johann Wolfgang von Goethe. Între timp, la Paris, mulțimea îl obligase pe monarhul pînă atunci absolut Ludovic al XVI-lea să accepte o Adunare Constituantă și o Declarație a drepturilor omului și cetățeanului — doar cu doi ani mai înainte, pe scena din Hamburg, răsunase pentru întîia dată celebra replică prin care un personaj schillerian, marchizul de Posa, pretindea unui alt monarh absolut de tristă amintire, Filip al II-lea al Spaniei, „libertatea gîndirii“, „cînd omul sie însuși o să fie / Redat și va ști iar cît prețuiește / și va-nflori pe lume libertatea“. Utopicul marchiz din **Don Carlos** era făurit pe măsura acelui generos program tinzînd a transforma teatrul într-o „instanță morală“, într-o călăuză a conștiințelor și, implicit, într-un for deschis celor mai progresiste idei ale epocii. Discipol al lui Rousseau, Schiller credea cu nestrămutare în „suveranitatea“ poporului și în „fraterna“ egalitate a tuturor cetățenilor, idealuri ale căror proiecții le studiase cu atenție într-o seamă de scrieri teoretice, ca și într-o operă ce-i va aduce consacrarea ca istoric, operă dedicată răscoalei Țărilor de Jos împotriva jugului spaniol. Dar, înfățișate pe scenă, aceleași idealuri deveneau vii, accesibile, dobîndeau o forță în fața căreia Vechiul Regim se înfățișa în toată putreziciunea tarelor sale ereditare. Topit în **Intrigă și iubire** și, respectiv, în **Don Carlos**, exemplul revoluțiilor din America de Nord și Olanda, cu trimitere directă la realitățile contemporane din Germania, își întemeia validitatea estetică pe cealaltă idee scumpă lui Schiller : corelația indestructibilă dintre Adevăr, Bine și Frumos, axiomă prin care ardenta dorință de libertate, de emancipare de sub vetustele rînduieli feudale, putea fi împlinită doar sub zodia armonică a încrederii în umanitate. Că revoluționarii francezi au înțeles în dimensiunea sa reală contribuția lui Schiller la asaltul spiritual asupra Bastiliei absolutismului o dovedește și faptul că, la 26 august 1792, imediat după proclamarea Republicii, autorul lui **Don Carlos** devenea, prin lege, alături de un George Washington și un Tadeusz Kosciuszko, „cetățean de onoare“ al Franței.

O nuvelă de tinerețe a lui Thomas Mann încearcă să reînvie unul din momentele de cumpănă ale scriitorului Schiller, în plină confruntare cu dificila „materie“ din care, după ani de muncă încordată, s-a întrupat trilogia **Wallenstein.** Pe tot parcursul textului, numele nu-i este însă niciodată pomenit ; chipul său, bîntuit de febra chinuitoare a creației, devine sinonim cu cel al Artistului din totdeauna, aflat mereu la marginea dintre îndoială și certitudine, dintre puterea și neputința de a stăpîni cuvîntul. În contrast cu olimpianismul aparent imperturbabil al prietenului său Goethe, imaginea schilleriană omologată de posteritate a păstrat peste veac ceva din zbaterea și avîntul ce i-au însoțit clipă de clipă destinul. Într-un eseu din 1955, același Thomas Mann îi invoca natura generoasă, înflăcărată, zburînd mereu pe înălțimile spiritului, îmbătată de cosmicitate, umanist-pedagogică, bărbătească, într-un cuvînt, dar în același timp naiv-jucăușă, aproape copilărească — paradoxul genialității. Schiller însuși l-a conștientizat în faimoasa disociere dintre Poetul „naiv“ și cel „sentimental“, dintre creația aflată în armonie cu Natura și cea care, marcată de insolubila contradicție a „înstrăinării“ dintre realitate și ideal, privește concomitent spre modelul absolutei autenticității, dar și spre viitor, terenul nesfîrșit al regăsirii și desăvîrșirii acelei magice puteri de a cuprinde în operă totalitatea lumii, de a subordona individualul generalului. Socotit de unii drept adevăratul precursor al romanticilor, prin acea „dualitate“ conținînd în același timp un „suflet rațional“ și altul „irațional“, în sensul în care l-au consacrat „visătorii“ Novalis, Tieck, Brentano, autorul lui **Wallenstein,** — eroul problematic, sfîșiat el însuși de individualismul, fie și eroic, ce-i va grăbi pieirea, — rămîne, după ce-și va fi înfruntat el însuși înclinațiile „demonice“, un optimist, un „clasic“. Eroii săi, construiți în aceeași paradigmă, parcurg de fapt treptele devenirii scriitorului : de la Karl Moor și marchizul de Posa pînă la Ioana d'Arc și Wilhelm Tell, ei tind fără încetare spre o desăvîrșire interioară culminînd, la cel din urmă, în senina dăruire pe altarul Binelui comun, tot astfel cum Faustul goethean sfîrșește în apoteoza „prea-frumoasei“ clipe a împlinirii sale ca Om : „De libertate și viață-i vrednic / Doar cel ce zilnic și le-a cucerit“. Clasicismul german se nutrește din această credință utopică într-un „liber plai cu-un liber neam“, credință pe care Friedrich Schiller a slujit-o, ca Poet, pînă la a o identifica întru totul cu propria-i existență.

Andrei CORBEA

în atelierul meșterului



Mihai CĂMARUȚ : „Autoportret“

Uriașul cu palmele lui de Sfarmă Piatră, palmele ce știau însă a întinde culoarea cu gingașa atingere a celei ce toarce firul de borangic, sau celui ce smulge sunetul cu părelnica trecere a degetelor peste strunele viorii, și-a alcătuit cuibul viețuirii în așa fel încît să se simtă în largul lui, să-și poată dărui ființa întreagă trudei de artist-zugrav. Casa e ca de țară, ca din Litenii baștinei sale, aproape nu se vede din strada Hotinului, una din străzile Iașului. Urci spre ea pe o cărare ce duce parcă undeva spre izvoarele unei ape, sau spre cer. Încăperile amiros a lemn și pămînt și a eternitate, ca odăile cele mari, unde se păstrează zestrea în casele țărănești. Fiecare cui, fiecare bucată de lemn, fiecare cercevea a trecut prin mîinile sale. Ajuns la rafinamentul artei, el a rămas totodată legat de îndeletnicirile obîrșiei sale țărănești. În podul casei, acolo unde înaintașii săi așezau porumbul, făina și celelalte merinde, el și-a alcătuit atelierul. Lumina ajunge aici ca-ntr-o poiană din munte. Prin larga fereastră de la asfințit se cerne, plină de catifelări și reverberări, de o simți împăienjenindu-ți chipul cu subțirele pînzet. De aici se zăresc dealurile Țicăului, atingînd orizontul, închizînd o lume. Odihnitoare și stimulatoare priveliște. Meșterul așeza aici culorile sale păstoase, ca pămîntul, cînd lucra la uleiuri, ori fluide, diafane, cînd se îndeletnicea cu acuarela. Dacă ziua era frumoasă, cerul înalt, el ieșea pe acoperișul casei să cuprindă întreaga rotire a colinelor Iașului. Așa mergea meșterul Mihai Cămăruț la peisaj.

E liniște, o mult prea mare liniște în atelierului meșterului. În ulcele culoarea s-a uscat. Nu mai miroase a chimicale și vopseli. Cîteva pînze stau rînduite, așteptînd ca meșterul să-și mai treacă încă o dată privirea peste ele. Stive de lemne pentru rame, lemn crud, îmbătrînind cu pocnete abia deslușite. Într-o cutie colbuită vioara la care obișnuia să cînte el, fostul normalist. Oblonul din acoperiș are balamalele ruginite. Nu l-a mai deschis nimeni de atîta amar de vreme. De cînd ? De atunci, din seara cu vifornița, cînd trupul lui s-a prăbușit ca un copac. În ogradă, s-a frînt, în acea zi, și bradul, unul din cei doi brazi ce străjuiau de o parte și de alta cărarea ce ducea spre casa lui. Era bradul meșterului. Trunchiul retezat e încă în picioare. În odaia cea mare a casei — ultimul autoportret. Un chip diferit de toate cele de pînă atunci. Tristețea dinaintea ultimei călătorii, dar și mulțumirea pentru semnele trecerii sale prin lume. Bucuria muncii pentru a dărui frumusețe pămîntului din care s-a ivit. Uriașul cu palmele de Sfarmă Piatră era un om al candorilor și al generozității. Se risipea cu voluptate. Pentru semenii săi. Acesta era Mihai Cămăruț, în al cărui atelier am urcat în vară, descoperind într-o lumină neștiută dealurile Iașului, din pămîntul cărora el parcă își scotea culorile.

Grigore ILISEI

personalitatea și dialectica unui stil

O adevărată pleiadă de artiști moldoveni, formați în sfera învățămîntului academic ieșean, se va afirma după anii treizeci drept continuatoarea unui neoimpresionism caracterizat prin opere clasice dominate de infinita frumusețe a peisajului patriei și a „oamenilor pămîntului“. Este generația lui Mihai Cămăruț, Nicolae Popa, Victor Mihăilescu-Craiu, Călin Alupi care se revendică, mai ales, drept discipolii maeștrilor de la Academia Octav Băncilă, Ștefan Dimitrescu și Nicolae Tonitza. Asocierile nu au menirea decît să creeze imaginea dialectică a unității în diversitatea reprezentată obiectiv de creația fiecăruia, de activitatea și locul în viața spirituală a cetății.

Viața și opera maestrului Mihai Cămăruț (de la a cărui naștere s-au împlinit 80 de ani) cuprinde în sine o exegeză biografică impresionantă între două evenimente semnificative, prima personală din 1933, orînduită într-un spațiu de pe strada Lăpușneanu și expoziția retrospectivă de pictură în ulei și acuarelă organizată în vara lui '83 la Palatul Culturii din Iași — restituire muzeografică omagială postumă — se configurează personalitatea unui artist — cetățean așezat în timp între reprezentanții de seamă ai picturii românești contemporane.

Octav Băncilă, primul său mentor la Școala de arte frumoase din Iași, remarca încă în 1933 : „Cămăruț (este) un pictor cu vădit temperament artistic, utilizînd bine culoarea ; el o așterne în armonii vibrante și transparente ce farmecă privirea“ („Opinia“, 16 aprilie 1933). Se anticipa, prin intuiție, că, Mihai Cămăruț va plasticiza prin transfigurare folosind mai ales forța emoțională a culorii.

Expoziția de la Palatul Culturii din Iași — 180 de lucrări din patrimoniul muzeului ieșean, de la Muzeul orașului Fălticeni și din numeroase colecții particulare a readus într-un spațiu de „forum publicum“ opera lui Mihai Cămăruț — prilej de meditație și de obiectivare axiologică a personalității creatorului.

Artistul a pictat cu deosebire un medium ieșean. Vara sau toamna aerul pe colinele ieșene capătă fluturarea unui voal uriaș. De aici o variantă în pictură a specificului într-un „sfumato“ monumental și romantic. Să evocăm doar peisajele „Iașii cu Golia“, „Amintiri din satul natal“, „Toamna la Bucium“.

Existențialul artistic are în fond semnificații mult mai profunde decît vizibilul pictural. Doar aparent intuitive, tablourile sale cu subiecte simple : flori, naturi statice cu fructe, scene de muncă, peisaje devin prin transfigurare adevărate „metafore epistemologice“ de autoportret. Arhitect al formelor sublimate în armonizări de factură clasică — aceasta și în spiritul profesiunii sale de mentor a numeroase generații de studenți — Mihai Cămăruț s-a ținut departe de evazionismul pretinșilor moderni. Pictura sa este ca ramura viguroasă plină de sevă vie și permanent modernă a tradiției artistice românești.

Imaginea sa se obiectivează în memoria noastră ca a unui truditor permanent înzestrat cu darurile unui poet al penelului și cu un exemplar cult al muncii de meșter. Deși nu a avut ambiția marilor compoziții a așezat în marea carte a picturii românești lucrări de o vigoare și originalitate care au o semnificație, credem noi, mai presus de un timp istoric căruia i-a aparținut.

Stelian JUNCU

statutul acuarelei la mihai cămăruț

Dacă Mihai Cămăruț ne-ar fi lăsat, prin absurd, numai pictură în ulei, am fi moștenit, firește, un patrimoniu de valori certe reprezentînd o structură artistică viguroasă, solidă, un urmaș „stilat“ al lui Băncilă, continuator clasic al picturii ieșene interbelice. Cum nu s-a întîmplat astfel, beneficiem astăzi și de tezaurul artistic pe care îl formează lucrările în acuarelă ale pictorului.

În 1957, Petru Comarnescu afirma în „Contemporanul“ că, „minunatele priveliști ale Iașului sînt mai grăitoare la Cămăruț, în acuarelă decît în ulei“. Să exemplificăm : în 1956 realizează, în acuarelă, „Iașul Cultural“, iar un an mai tîrziu, în ulei, „Iașii cu Golia“ ; subiecte identice, scheme compoziționale asemănătoare, scriitură plastică diferită. **Uleiul este grafic — acuarela este picturală,** fluidă, cu toate că exigențele de ordin documentar istoric au impus artistului o fidelitate ritmică și volumetrică față de motiv.

Acuarela nu este pentru Cămăruț numai un instrument comod de notații lirice. Ea servește, pe deplin, **compoziția** și nu doar cu rol preparativ, ci cu titlu de lucrare definitivă. „Cuptorul Plitz“ realizat în 1958, are tot atîtea calități plastice ca și „Metalurgiștii la Zlatna“ (ulei), realizat în 1961, în plus, culoarea de apă este mai sensibilă la regia de lumină pe care artistul o impune.

În ultimii ani ai vieții Cămăruț se grăbește parcă să „prindă“ clipa și locul, se întoarce cu nostalgie la „frumoasa natură, cel mai bun profesor pe care-l putem avea“. (Otto Briese, 1934). Și, mai mult, uneori motivul poate fi indiferent, creindu-i doar pretextul pentru experimente cromatice („Compoziție în roșuri“).

Răsfoind catalogul expoziției „Mihai Cămăruț“, organizată de Muzeul de artă din Iași, în 1933, constatăm că numărul acuarelelor este mai mare decît acela al picturilor în ulei. Nu întîmplător Cămăruț a avut puterea să ne convingă că acuarela depășește statutul de „Cenușăreasă“ a picturii, că ea poate susține, la fel de bine ca și pictura, motivul și, că, în fine, ea reprezintă o altă fațetă, la fel de importantă, a unui temperament artistic.

Doina MUNTEANU



Mihai CĂMARUȚ : „Flori“

brize

valsul

Întrebasem : mai putem invita pe cineva ? Sigur, a spus înviorată, pe oricine. După ce le-am dat telefon, propunîndu-le să vină (erau într-un bloc foarte apropiat), am aprins bradul și sfeșnicele din colțuri și am deschis casetofonul. Masa joasă, plină cu de toate, era o superbă și îmbietoare fotografie de reclamă. Cele două pînze celebre păreau străine în lumina gălbuie, venită de jos. Pînă la miezul nopții să mai fi rămas, poate, o oră. Am început să dansăm, privindu-ne liniștit, superficial și liniștit, ca într-o așteptare obișnuită. Au sunat și ne-am dus amîndoi să le deschidem. Totul s-a petrecut fulgerător, fără să ne fi putut spune ceva, un la mulți ani, cît de cît... Artur a luat-o de mînă pe Zica, a trecut printre noi și, ajungînd în cameră, ca pe un nemilos ring de dans, a prins-o de mijloc, ea s-a arcuit sub fandarea lui violentă și s-au prăbușit odată pe mochetă, într-un sărut sălbatic. Am încercat, mai întîi, s-o liniștesc pe Olimpia.

— Uite, draga mea, ei sînt „Scott și Zelda“, cunoște-i, ăștia sînt !

Se sărutau în continuare ca doi nebuni. Olimpia stătea înmărmurită în hol, urmărindu-i cu ochii ei imenși.

— Eee, voi de colo, și-l atinsei pe Artur cu pantoful nou nouț, ridicați-vă, să vă prezint pe Olimpia.

S-au ridicat ca din așternuturi otrăvite și ne-am îmbrățișat cu toții. După ce Olimpia și-a revenit din stupoare, am băut pe rînd din sticla de Martini și am început să dansăm normal, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Nici nu știu cînd s-a scurs ultima oră. Între melodii, orașul vuia tot mai tare, se auzeau rîsete și bubuituri, cerul se lumina în răstimpuri, cineva, de-asupra, cînta la acordeon. La 12, au turnat șampanie și am băut zăpăciți, încurcîndu-ne în toasturi, sărutîndu-ne dezordonat. La ora 12 și 10 a sunat cineva la ușă. M-am dus să văd cine-i, bănuiam că-s urători. Nu. Un ins în canadiană albastră, umflată ca o parașută, a cerut, nu fără politețe, s-o vadă pe Zica. M-am întors și le-am spus. Zica s-a desprins din brațele lui Artur și a ieșit pe culoar, lipind ușa. Am așteptat cîteva minute, l-am întrebat pe Artur dacă nu e cazul să vedem ce se întîmplă dincolo, pe sală, el a dat din mîna lui mare în semn de liniște, rugîndu-mă să închid ușa de la intrare.

— Închide ușa, a zis, și hai să mîncăm ceva. Nu ?

A dat pe gît cîteva pahare de vin, după care și-a luat friptură de pe platou și a început să mănînce cu poftă. L-am urmat. Pînă pe la 5, am mîncat și am băut cam tot ce pregătise Olimpia pe masa-reclamă. Am dansat în trei și am rîs din te miri ce. La 5, în timp ce ne odihneam un pic în fotolii, s-a auzit o bătaie ușoară în fereastra balconului. Am vrut să mă ridic, dar Artur m-a împins la loc, în fotoliu.

— V-am spus că se-ntoarce.

Nu ne spusese nimic în sensul ăsta, nu mai adusese vorba de plecarea ei. S-a apropiat de ușa balconului, a deschis-o și a făcut o reverență, parcă ar fi invitat pe cineva la dans. Zica s-a ivit din întunericul care începea să se coloreze palid cu albastru, zîmbindu-ne fiecăruia, în parte, și lăsîndu-se condusă de Artur. Era îmbrăcată în alb (așa venise și înainte de 12 ?), un alb de mireasă, iar în mîna stîngă ținea tandru un coșuleț de culoare mov, plin cu mandarine mici și luminiscente. S-a mai uitat o dată în urmă, prin ușa balconului, deschisă încă, ne-am uitat și noi acolo, ar fi fost imposibil să nu ne uităm, am văzut brațul luminat al macaralei, în mișcare, apoi amîndoi au pășit imperial pe lîngă noi și au început să danseze vals. După o muzică numai de ei auzită.

Cît să fi durat valsul acela ?

Val GHEORGHIU

introducere în simbolismul românesc

Începînd cu anii '70 ai secolului trecut, se constituie într-un plan general, fenomenul evident, complex, tenace și adesea contradictoriu, nu mai puțin fascinant, al **artei moderne**, o dată cu impresionismul în pictură, care propune o viziune nouă asupra realului însoțită de modalități și mijloace noi de expresie. Conceptul artistotelian al **mimesis**-ului, de îndelungată tradiție, este abolit. Eliberate de tirania „subiectului", lumina, culoarea devin valori absolute și purtătoare ale sensului artistic. „Pentru Renoir, pentru Cézanne, un măr verde pe un covor roșu nu e decît un raport colorat între un verde și un roșu" — scrie Fernand Léger, pictor de avangardă, atribuind acestui fapt, aparent banal, semnificația unei „revoluții", cu prelungiri în întreaga mișcare artistică novatoare a secolului XX. Sîntem în punctul inițial al unei **ordini poetice noi**. Emanciparea de realitate, împlinită la modul primăvăratec și sărbătoresc, de **impresionism**, sau la acela, opus, grav, neliniștit-interogativ, problematizant, fabulos-tragic, de muzica lui **Wagner**, apoi, pornind de la ele, în maniera ostentativ-rafinată, subtilă, dezabuzată și energică totodată, iconoclastă și constructivă, a **simbolismului**, va continua, chiar la începutul noului secol, prin alte moduri specifice: demonstrativ-rudimentar, agresiv: **fovismul**; impasibil-sintetizant, tehnic, arhitectural: **cubismul**; apăsat, neguros, cosmic-încrîncenat: **expresionismul**; negativist-impertinent, dezarticulat, absurd: **dadaismul**; naiv-optimist, dinamic, triumfalist: **futurismul**...

În ceea ce privește literatura română, înscrierea ei într-o fază nouă coincide în linii mari, cu intrarea în secolul XX. Se conturează acum nu o epocă de tranziție, lipsită de culoare și de relief pronunțat, ci, într-un climat de mare efervescență ideologică, o primă **etapă** a unui proces, inclus în rîndu-i într-un program general de modernizare a vieții noastre politice, sociale, economice și culturale, inaugurat cu cîteva decenii mai înainte, intensificat acum, o dată cu trecerea în noul veac. Din punct de vedere psihologic, această depășire a unui prag (anul 1900) își atașează conștiința unor prefaceri fundamentale, al căror sens cred că-l stăpînesc, deopotrivă, tradiționaliștii și moderniștii. Despre **poezia viitorului, literatura de mîine** scriu și Macedonski și Chendi. Calificativul **de nou** și-l atribuie, cu argumente proprii, de pe pozițiile estetismului, un Șt. Petică, în „Literatorul" din 1899: **Noul Corrent literar**, dar și un H. Sanielevici, care înființează în 1905, la Galați, ca avanpost al poporanismului, „Curentul nou", un simbolist precum Ov. Densusianu, scoțînd, în același an, „Vieața nouă", dar și un N. Iorga, militînd, în numele sămănătorismului, pentru o „dogmă nouă" și pentru **o nouă epocă de cultură**.

Desigur, atributele de nou, revoluționar, modern se aplică, cu sporit temei, simbolismului. Ultimul termen capătă, de altfel, în istoria literară, o valoare relativă. Depășind o contradicție, dintre titlul tratatului din 1944: **Istoria literaturii române moderne** (1830—1900) și cel al capitolului final: **Primii poeți moderni** (simboliștii), Tudor Vianu, unul dintre co-autori, disociază între accepția generală, istorică, a cuvîntului și particularizarea sa strict estetică. Reluînd disocierea, într-un eseu din 1969, **Modern, modernitate, modernism**, Adrian Marino leagă ultima semnificație a termenului de apariția conștiinței de sine a poeziei.

Această fază este, evident, a simbolismului, care înfăptuiește o cvadruplă revoluție: **principială** (instituirea unui program estetic coerent și cuprinzător), **substanțială** (purificarea lirismului, pînă la „schimbul reciproc" cu muzica), **formală** (emanciparea prozodiei: verslibrismul), în fine **atitudinală** (manifestarea „à rebours", inocularea „avangardismului cronic" în poezie). Acestea în planul estetic. Rolul și importanța simbolismului, în întreaga evoluție a poeziei moderne, sînt considerabile. Dincolo de „decadetismul" atribuit și, adesea, asumat, din spirit de frondă, el este — demonstrează convingător Zina Molcuț în **Simbolismul european**, 1983 — un curent „prin excelență afirmativ și creator". Sintetizînd, iată planurile în care se exercită funcțiile profund novatoare ale simbolismului: **axiologic**: reabilitarea valorilor pur spirituale într-o epocă dominată de tehnicism, pozitivism, utilitarism burghez; conferirea de sens pozitiv, dinamic, constructiv, unor categorii precum „urîtul", „angoasa", „tragicul"...; **epistemologic**; convertirea poeziei în materie de cunoaștere, alături de, sau, uneori, chiar suplinind știința, în momentele ei de criză; **ontologic**: îmbogățirea omului cu noi și nebănuite orizonturi, cu noi disponibilități afective, cu noi posibilități de expresie, instituirea unei conștiințe demiurgice, orgolioase și temerare, a artistului, despre care vorbesc ultimele pagini ale **Anotimpului în infern** rimbaldian: „Am creat toate serbările, toate biruințele, toate dramele. Am încercat să invent flori noi, astre noi, cărni noi, limbi noi. Am crezut că dobîndesc puteri suprafirești".

Specifică întregului curent simbolist și, după el, tuturor mișcărilor poetice insurgente ale noului veac este neobișnuita fervoare teoretică. Dobîndind, în rîndu-i o acută conștiință de sine, simbolismul românesc nu face excepție de la regulă. În critica simbolistică, practicată mai ales de poeți — ce se inaugurează la noi critica declarat partizană, doctrinară sau aplicată — putem distinge cu ușurință patru momente, tot atîtea trepte în răspîndirea, receptarea și impunerea curentului în conștiința publică românească: 1. **critica de inițiere**, susținută de Al. Macedonski și de comilitanții săi de la „Literatorul", 2. **critica de afirmare și consolidare**, întreprinsă de un poet desprins din școala „Literatorului", precum Șt. Petică, 3. **critica de disociere și respingere**, angajată de revista „Vieața nouă" și, în primul rînd, de Ov. Densusianu, într-o perioadă de resurecție a tradiționalismului, prin semănătorism și poporanism, 4. **critica de adîncire și de expansiune**, al cărei campion e, fără îndoială, N. Davidescu, cel ce extinde granițele curentului pînă la poeții generațiilor mai noi: M. Săulescu, I. M. Rașcu, A. Maniu, I. Pillat, Al. Philippide, E. Isac, L. Blaga, A. Cotruș..., descoperindu-i, în același timp, rădăcini în solul autohton, în creația lui M. Eminescu, din care face, nu chiar, fără temei, un „precursor", calitate pe care, însă, i-o refuză lui Macedonski. Desigur, greșește.

Încadrarea lui Macedonski într-o școală sau chiar epocă literară i-a pus, uneori, în dificultate pe istoricii literari. Contemporan, prin naștere (1854) cu Mihai Eminescu, el îi este prin anumite afinități cu romantismul pașoptist, anterior, însă o mai mare receptivitate față de fenomenul artistic modern îl situează pe autorul volumelor **Poezii, Excelsior, Flori sacre, Poema rondelurilor** în „poezia nouă", posteminesciană. Urmîndu-l pe „nemuritorul Eliade", pentru care are un adevărat cult, dar și în consens cu noile arte poetice europene, Macedonski face în **Hinov** gestul, revoluționar pentru poezia anului 1880, al renunțării la majusculă și al eliberării de „ritm sau de cadență", versurile poemului devenind astfel „primele versuri libere românești, ele putînd aspira chiar la un loc de evidență în cronologia europeană" (Vl. Streinu). Meritele de pionier în poezia modernă, revendicate cu temei de Al. Macedonski, sînt justificate și de colaborarea sa, în 1886, cu patru poeme, **Suggestion, Hystérie, Haine, Guitare**, alături de un Maeterlinck, Rodenbach sau Verhaeren, la revista din Liege a lui Albert Mockel, „La Walonie", adevărat avanpost al simbolismului mondial, dar, mai ales, de vehicularea primelor teorii simboliste în literatura română (v. art. **Despre logica poeziei, Poezia viitorului, Simbolismul, În pragul secolului**, scrise între 1880—1989). **În cursul de analiză critică** deschis în „Literatorul" din anul apariției sale, 1880, pe lîngă ideea, dezbătută pe larg și cu numeroase exemple, că „divinul zbor al poeziei" nu poate fi judecat după criteriii strict logice, căci aceasta este „nelogică... din punct de vedere al prozei", însă „nelogică într-un mod sublim", punctul de rezistență îl constituie discuția în jurul „armoniei", rezultată din „întocmirea literelor în cuvinte și... între ciocnirea acelor litere și cuvinte între ele", de unde, apoi, afirmația, care i-ar fi încîntat pe Verlaine sau Mallarmé, că „scara alfabetică constituie o adevărată scară muzicală și Arta versurilor nu este nici mai mult nici mai puțin decît arta muzicii".

Spirit neliniștit, faustian, opus ordinii instituite și dogmelor de orice fel, prefigurînd zgomotoasa atitudine negatoare avangardistă (el este antijunimist, antisemănătorist, antipoporanist) Al. Macedonski a acceptat și respins, pe rînd, romantismul, parnasianismul, naturalismul, în sfîrșit, simbolismul, curente cu ecouri lesne detectabile în operă, pe care, însă, n-o subordonează, căci, prea mare conștiință de sine exclude tutela străină, pastișa, autorul **Nopților** fiind, în cele din urmă, cel ce „macedonskienizează" totul.

Multe din dezideratele teoretice ale simboliștilor vor fi împlinite în opera unui poet ilustrînd, prin tragismul existenței, categoria verlainiană a **poeților blestemați**: Ștefan Petică. Așa cum, fulgerîndu-l la 27 de ani, destinul a fost inclement cu omul, superior, de o mare frumusețe și puritate morală, de o inteligență sclipitoare și cu un orizont filosofic, cultural și artistic uimitor de bogat pentru vremea sa, posteritatea a fost nedreaptă cu opera. Risipite prin reviste, nu toate dintre cele mai răspîndite („Lumea nouă", „Capitala", „Literatorul", „România jună", „Literatura și arta română", „România ilustrată"...), adunate, o parte, în ediții restrînse, din care numai una, din 1902, a apărut sub îngrijirea autorului, versurile și poemele în proză ale lui Ștefan Petică n-au putut răzbate pînă la publicul larg, care, de altfel, în acel început de secol XX, dominat de semănătorism, nici nu era pregătit să le înțeleagă. Sfidînd o prejudecată comună în epocă, Petică își asumă cu orgoliu, calificativul de decadent, căruia îi atribuie un sens, pozitiv, constructiv: „Dacă însă se înțelege prin aceasta o cugetare mai subtilă, o psihologie mai adecvată, o formă mai corectă, atunci astfel de decadent am fost întotdeauna". Nota dominantă a poeziilor lui Ștefan Petică este majoră, gravă. Erotica sa pare o ilustrare a conceptului de „dragoste curtenească", cîntată de trubadurii secolului XII, care vedeau în ea „o sursă de progres interior, de îmbogățire și de perfecțiune morală" (H. I. Marrou).

Boala, presentimentul morții întunecă însă imaginea luminoasă a **fecioarei în alb**. Cel ce va scrie **Cîntecul toamnei, Moartea visurilor, Serenadele demonice** devine, poate, primul dintre artistii secolului XX care adaugă unei existențe tragice **o conștiință tragică adîncită** apoi, la un Bacovia, un Arghezi, în teatrul lui Blaga ori în romanele lui Camil Petrescu. Din această perspectivă, visul, cunoscutul vehicol de evaziune romantică, e alterat, aici, permanent, de prezența realului, de unde resimțirea sa ca povară, ca-n această încercare de autodefinire: „Căci viersul meu e viersul pierdut al unor psalmi / cîntat sub grea povară din lumile de vise...", sau ca-ntr-o elegie din ciclul **fecioarei în alb**, construită pe o sugestie de basm, în care Făt-Frumos e convertit în erou tragic, rudă cu emirul macedonskian și cu Don Quijote.

O conștiință poetică mai echilibrată și mai senină, deși, traversată în final de puternice seisme interioare, aduce în simbolism Dimitrie Anghel. Cele 20 de „pasteluri" ale volumului din 1905, **In grădină** (care n-are ținuta „boierească" reproșată de Iorga) conțin recuzita și figurația familiare „Sămănătorului", unde, multe, au și apărut, dar atmosfera care se degajă din ele este evoluată, rafinată, modernă, de sugestie, vag și mister. Senzații subtile, corespondențe-sinestezii, simboluri concură la crearea unui halou de vrajă și vis. Grădina lui Anghel e o „altă lume", protecție „corestată" a celei reale, rod al efortului dirijat creator. Unul din punctele-cheie ale esteticii implicite angheliene este **fantazia**, către care ne trimit titlul unei poezii din primul volum și cel al întregului volum următor: **Fantazii** (1909). Temele și motivele sînt, acum, diversificate, viziunea caleidoscopică, universul poetic îmbogățit printr-o mai substanțială dimensiune interioară. În ultimele poezii, rămase în volume, accentele grave se înmulțesc, visul se transformă în coșmar, viziunile în **halucinații** — acesta e titlul unei bucăți „expresioniste" din 1912, model de sublimare artistică a dramei sale familiale.

După etapele teoretice și experimentale, ilustrate de poeții amintiți, la care se adaugă alții: Iuliu Cezar Săvescu, Elena Farago, Ervin și colaboratorii de la „Vieața nouă", simbolismul intră într-o fază de adîncire în sine și de autoperfecționare prin Ion Minulescu și G. Bacovia. Prin ei simbolismul se „manierizează", în sensul folosirii evidente, conștiente, intenționate, ostentative chiar, a procedeelor sale formale, a temelor și motivelor dominante, a atitudinilor specifice. Poezia e autoscopie și detașare de sine în același timp. Drumul către noi experimente și formule artistice e deschis. Cu privire la Bacovia, mai ales, s-au indicat puncte de contact cu expresionismul, existențialismul, absurdul și chiar... suprarealismul. În felul acesta, în chiar momentul său culminant, simbolismul se dizolvă, vărsîndu-se în albia largă a liricii moderne interbelice.

Doru SCARLATESCU

de gustibus

plimbare amînată

Peste liniștea aurită de apusul filtrat prin dantela perdelei năvăli sunetul telefonului.

— Dar greu mai răspunzi, dragă! S-a întîmplat ceva! — Nu. Pur și simplu sînt ocupată. Muncesc. — Poftim?! Continui sortatul gogoșarilor la domiciliu? Hai, echiparea, peste o jumătate de oră te aștept în fața parcului. **Abia acum fata cu plete de miere se așeză în fotoliu, semn de convorbire prelungită.** — Știi doar cîte probleme ne-a dat la geometrie... Așa că lasă-mă să le termin. Nu rîde, eu muncesc acum, nu mă joc de-a școala ca alții.— De unde tonul ăsta moralizator pentru niște amărîte de probleme? Ce asta-i muncă? Să fim serioși. Dacă te-ai fi întors cu mine de pe șantierul Poarta Albă — Midia — Năvodari, într-o albastră uniformă de brigadier și cu mîinile înflorite de trainice bătături, atunci plecăciune, dar așa? Și, în definitiv, pauză nu faci? — Nu. Îți amintești de bătrînul întîlnit în excursie, la o margine de cătun care meșterea niște caiele pentru caii lui nefamiliarizați cu scuzele, plan, angajament și alte cauze obiective? Chiar tu l-ai întrebat: „Bine, bade, nici duminică nu ai tihnă?" Ți-a răspuns antonpannesc cu „Nu sta ca un nemernic, / Cînd te cunoști vrednic", adică din moment ce avea atunci nevoie de acele obiecte și el era capabil să le făptuiască, nimic nu l-a putut împiedica. Și, amintește-ți, am discutat asta mai tîrziu, mîndria degajată de toată ființa lui. Vedea în munca sa, vorba Poetului un privilegiu, se considera un ales care exista, nu vegeta la ușa Bufetului, **alături de ceilalți** c[illegible]teni. De acord, am transpirat la ceapă, la gogoșari, la mere. Însă zbaterea gîndului întru aflarea soluției optime ce-i? Odihnă? Nu învățătura ne definește în primul rînd statutul de elevi? Nu sîntem elevi? Hai, scumpe Pierde-Vreme, nu mai insista. Sună-mă pe la zece și-ți dau rezultatele.— Nu te mai deranja, le aflu și singur. Greutățile depășite, experiența inedită trăită printre cei peste 1000 de elevi alături de care mi-am dat seama pentru prima oară cît de util pot fi celorlalți cîtă neștiută noblețe conferă efortul cotidian, m-ar îndreptăți să-ți citesc din cugetările proprii, însemnate sub clar de lună în fierbintea vacanță mare. Prefer însă, pentru replică, să apelez la pildele amicului nostru comun, filozoful, care-i sfătuia pe oameni nu numai să-și afle fericirea cultivîndu-și propria grădină așa cum faci tu acum, ci le enumera și trei mari rele de care-i scapă munca: atît cea fizică cît și cea intelectuală. Urîtul în primul rînd. Să admitem nu că am asociat zvelta învolburare policromă de frunze cu tine, ci că mă plictiseam și te-am invitat la plimbare. Urmîndu-ți exemplul, mă voi așeza în fața caietului și voi încerca să explicitez relația dintre vectorii nenuli a și b în cazul în care etc. etc., aparentul spleen dispărînd. În al doilea rînd îmi voi trata lenea, maladie cronică probabil, tata neconsiderîndu-mă încă vindecat. Și în al treilea rînd scap de o nevoie, adică îmi anunț bătrînii că renunț la meditații, ceea ce va echivala cu o revenire a bugetului familial la dimensiuni normale. Mulțumită? Ei, cîțiva pași împreună totuși... Pe altă dată! **Rîs curat, și liniște aurită, liniște harnică.**

Virginia FABIAN

prezențe la junimea

manuela horopciuc

* * *

La debarcader, pe marele pachete de furtuni,
Bărbați de la carierele de corali.
Petece de iarnă la coatele mării
Peste lungile mîneci ale după-amiezii
Și degetele mării vinete încălzindu-se la pipa portului
La colțul dughenei negustorului de amulete
Buruienile amurgului încearcă gustul umezelii
Și culorile mătăsurilor orientale.
La sărbătoarea echinoxului,
Cu gulerele ridicate peste beție,
Bancuri de marinari vîslesc pe lungile coridoare
Ale anotimpului,
Aducînd logodnicelor puldul punților umede
și tremurul catargelor de culoarea speranței...

amintiri marine

Nu, nu învățasem să plîng.
Tîrziu,
Cînd se adună dintre furtuni pescarii,
Să-și usuce durerile la foc,
Cînd pun la masă lîngă ei firele de nisip
Incadescente,
Îndemnîndu-le să guste din amfore vinuri
Și-apoi plîng,
Cu coatele pe creștetele piraților.
Neîncrezători în seceta destinului.
Nu, nu învățasem să plîng
Într-o aromă crepusculară,
Învinețită de vîsle,
Cînd pescarii doinesc din coastele vînturilor
Dinspre miazănoapte;
Cînd răstoarnă pe țărm nimfe,
Din năvoadele însetate,
Domesticindu-le printre celelalte viețăți ale singurătății lor
Și apoi plîng,
Cu ancorele prăbușite în ei,
Într-o aromă crepusculară
De briză tîrzie.
Nu, nu învățasem să plîng
Lîngă țărm,
Cu coatele pe clepsidrele cetăților scufundate...

școala singurătății

„Sufletul e un țărm"
Cuvintele profesorului de geografie
Se tîrîră spre noi umede
Cu fîșiitul solzilor pe coatele tăcerii.
„Copii, nu credeți în singurătate,
Nu există ȚARM fără APE,
Nu există ȚARM fără NAUFRAGII,
Nu există ȚARM fără SCOICI,
Copii, învățați să închideți PORȚILE SINGURATĂȚII
Cu umbrele scoicilor vinete
Mai lungi ca refluxurile ce înstrăinează chemările!"
Se și înserase, și urmau orele de literatură și istorie,
Orele de singurătate și toamnă
Și-am plecat bătrîni cu ghiozdanele pline de sfaturi
Să spunem părinților
Cît de mult seamănă fruntea profesorului de geografie cu recifele;

Că profesorul de istorie poartă sandale romane,
Că profesorul de literatură a mai scris o dedicație eopacilor.

Și e anotimpul în care, în port
Se vînd cele mai multe scoici...

convorbiri — 1884

Bartalis, Seivert, Engel, Guthire, Fontenios, Ureche, Costin, Cantemir, Strykowsky, Seulescu, Scriban, Bolliac, Șincai, Amfilosie (Hotinul), Asachi, Kogălniceanu, Schmideg, Wolf ș.a. sînt autorii pe care-i invocă Papadopol-Calimah într-o primă încercare monografică asupra curții domnești din Iași (ultima monografie, scrisă de Nicolae Grigoraș, a fost recenzată de noi în această revistă), insistînd asupra ipoteticei existențe aici, la 140 e.n., sub Antonius Pius, a unui Clodius sextus Praefectus Municipii Dacorum Iassiorum, fără probe de argumentări suplimentare cum i-i obiceiul cînd abordează chestiuni controversate ori insuficient lămurite. Descrie însă adecvat „pozițiunea" Curții pe care numai vizitatorii actuali ai „strandului" o pot reconstitui între cadrele cunoscutei stampe de mai tîrziu. O „privire critică" aruncată de Kogălniceanu asupra Iașului medieval, cu relicvele-i abandonate, îi oferă pretextul unor lungi și captivante „reașezări" arheologice nu numai în perimetrul cetății propriu-zise, cu nostalgiile și protestele de rigoare, ceea ce a fost pasiunea devenită legendară a localnicilor dintotdeauna. Ne ispitește pe noi, cei de azi, să ne imaginăm cum arătau, de pildă, cele trei porți, domnească, a drăganilor și a seimenilor, impozante turnuri de pază și de... teamă unde „de multe ori închideau Domnii pe boieri cînd îi urgisea". Căci „urgia luptelor civile (apoi incendiile, cuceririle devastatoare) au distrus și o mare parte a bogăției naționale, artistică și istorică, adică tablourile de pe pereții Curții, despre care ne vorbește un martor ocular, Sommer" (cancelarul, rectorul Academiei de la Cotnari și biograful lui Despot-vodă a cărui activitate a comentat-o judicios într-un studiu de dată mai recentă regretatul N. C. Enescu). Actorul **Amintirilor despre curtea domnească din Iași** este cît se poate de fericit cînd poate reproduce pe larg multele mărturii ale vizitatorilor străini, cum este Kemeni Ianos, trimisul lui Gheroghe I Racozzi, la nunta domniței Ana, fiica lui Vasile Lupu, cu Ianuș Radzivill, palatinul Lituaniei: „...aveam mai bine de o sută de călăreți în excorta mea, toți îmbrăcați în piei de lup. Nunta s-a ținut cu mare pompă... Dar spunînd adevărul, față de solii Craiului și ai altor Domni, pe curtenii lui Vasile Lupu nu-i întrecea nimeni cu frumusețea și scumpetea veșmintelor; căci hainele lor cele căptușite cu soboli, cu samuri și cu rîsuri; cele de urșinic și de mătase erau numai de rînd; mai înainte de a ședea la masă, vreo 50 sau 60 de perechi de cucoane singure, prinzîndu-se de mînă, acuși rotogol, acuși de-a lungul, au întins hora românească, la care numai s-au uitat bărbații, că nu s-au amestecat între ele, doar înanitea lor un oarecare stolnic bătrîn, cu comănac pe cap și cu baston în mînă, sărea cît putea. Ospățul femeilor încă a fost într-altă casă. În tot ospățul nu s-au prea îmbătat cineva...". Altfel avea să decurgă nunta celeilalte domnițe, Ruxandra, la 2 iunie 1652 cu Timuș Hmielnițki, care pentru a fi acceptat ginere a dat mai întîi foc Iașilor și curții domnești, cum domol și înțălept povestește și Mihail Sadoveanu într-un cunoscut roman. Totuși, în ciuda unor repetate pîrzoluri, la 1671, scrie Daniil Filipide, „Curtea Domnească din Iași era zidirea cea mai însemnată pentru mărimea, frumusețea și bogăția ei".

Un portretist cu mînă sigură, inclusiv în domeniul pretențios al subtilităților dublei ironii, se dovedește poetul N. Volenti scriind schița **O idilă**, iar D. R. Rosetti împreună cu N. Ureche alcătuiesc un spumos spectacol de revistă, în 4 tablouri **(Șahăr-Mahăr)**. În linia mediocrității poeziile lui Th. Șerbănescu („Veneam la tine, scumpa mea, / Veneam de dor mînat... / Ah! numai trestia-mi lipsea / Să jur că-s fărmăcat!"). Din **Corespondență**: „D-lui C. D.— Poate da... poate nu!".

Lucian DUMBRAVĂ

brînduşa sumănaru

proză cu delfini

În dimineaţa de după furtună plaja era bordisită cu alge. Verzi, satinate, strălucind ca o spinare de şarpe. Maronii, uscate, ţepi ce ţi se prindeau de piele la cea mai mică atingere. Culegătorii de scoici, în special neamul acela gras, care pierduse o zi scriind cu sidef şi pietricele numele oraşului pe nisip, se puteau considera norocoşi : la fiecare doi paşi furtuna aruncase ghioace cu melcul încă mişcînd înăuntru, uşor de extirpat, cu o sîrmă sucită. Apoi cochiliile se uscau la soare în lăcaşuri sculptate de apa capricioasă în peretele abrupt.

Înspre capătul îngust al micii noastre plaje apa aruncase un delfin. Mort. N-am reuşit să-l văd. Înainte de amiază a dispărut, luat de vreun val mai puternic, de vreun alt animal sau, cine ştie, de tomberoanele curăţeniei generale. Pielea trebuie să-i fi fost cenuşie, ochiul stins, aripioarele flaşte atîrnîndu-i printre alge şi scoici, pe nisip. Capul lui de animal deştept şi cuminte mai păstra, poate, urma vreunei lovituri de stîncile de la dig şi carnea lui ruptă mărturisea, cine ştie, cît se luptase cu valul care n-a vrut să-l cruţe. Oricît de mult aş fi vrut să-l văd, delfinul dispăruse.

Restul zilei s-a petrecut lin, aşa cum îi şade bine ultimei zile la mare. Bălăceală multă, lipsă totală de succes la un fel de popice pe nisip, înfiinţat ad-hoc (cerculeţe de plastic aruncate înspre gîtul unor sticle de bere) şi, pentru seară, o invitaţie insistentă la terasa unde unul din partenerii de popice cînta de cîtva timp.

Bela şi oamenii lui fac un rock dur şi se numesc „Capitol". În fiecare seară terasa lor e invadată de adolescenţi, care vin aici doar să danseze, şi nu rareori invitaţi personali ai capitaliştilor. Ca acum. Bela mă zăreşte şi-mi face semn cu mîna. E tot numai ritm şi broboane de sudoare.

„Îmi pare bine că ai venit", îmi spune în pauză, cînd sînt înlocuiţi de un magnetofon, „cu atît mai mult cu cît nu credeam să dai curs invitaţiei. Acum, ca să sărbătorim venirea ta, radem cîte-un... Radeberger ?" Sticlele apar imediat şi în repriza a doua, ca să putem dansa, Bela îşi găseşte un înlocuitor deşi, aveam să aflu mult mai tîrziu, cu greu poate fi înlocuit sau concurat cel mai bun baterist din ţară.

„Cînd te-am invitat nu păreai hotărîtă să vii, eu am aşteptat pe tine toată seara...".

„Te-am aşteptat, aşa se spune... Nu prea am fost în apele mele. Mi-am spălat costumul de baie, mi-am făcut bagajul, am plătit gazdei ultima zi... Am tren la patru dimineaţa...".

Ceva se schimbă pe faţa lui Bela. „Doar nu vrei să pleci peste patru ceasuri ! Şi eu cu cine mai joc popice pe plajă ? Pe cine mai învăţ să înoate ?". „Trişor sentimental, las' că te învăţ eu minte :

„Te duci în larg şi te întrece cu delfinii...".

Bela pierde vizibil ritmul de la „Can't Help Falling in Love with You" şi ochii lui verzi sau albaştri capătă o nuanţă de oţel. Îmi spune că nici măcar copiii nu şi-i va duce vreodată la un delfinariu, la un acvariu. Că dacă ar fi după el ar slobozi toate animalele din cuşti de sticlă sau fier. Că nu poate să uite întîmplarea din turneul lui cu DELPHIN SHOW DE PARIS şi că azi dimineaţă, după furtună, el a purtat trupul mort al delfinului de pe plajă, în larg.

„În vara '73 ne numeam tot **Capitol**, dar oamenii nu erau aceiaşi ca acum. (Eu sînt singurul rămas dintre toţi ceilalţi, împrăştiaţi cine ştie unde). Am avut atunci cel mai teribil contract din cîte se puteau avea. Tot show-ul stătea în spinarea delfinului. Era o femelă de vreo trei ani, isteaţă şi prietenoasă...".

„Cum o chema ?"

„Mopsy. Era transportată dintr-un oraş în altul într-un fel de leagăn din cînepă, cu orificii pentru aripioare. S-o fi văzut pe Mopsy cînd era slobozită în piscină, ioi, ce veselie pe capul ei, parcă era un căţeluş lăsat din lanţ... (Bela e gata să se ridice de la masă şi să mimeze, exaltat, delfinul). Sărea, făcea giumbuşlucuri, înota alături de noi, dădea bezele lui Nicole, dresoarea.

Am văzut în astea două luni măreţia şi decăderea unei firme. Delfinul ăsta de pe urma căruia mulţi mîncau o bucată de pîine s-a îmbolnăvit undeva, pe traseu. Nu ştiu dacă ştii, delfinii au pe spinare un orificiu prin care iese aerul din plămîni. În mod normal, în apă, îl ţin închis. Cînd Mopsy era lăsată din leagăn în bazin, o palmă uşoară pe spate o făcea să-şi închidă, reflex, supapa".

„Şi ?"

„Cineva a uitat o dată să-i închidă răsuflătoarea. I-a intrat apă în plămîni. Primele semne de boală le-a dată chiar la un număr de mare atracţie, cînd trebuia să se ridice toată peste suprafaţa apei şi să unduiască din şolduri ca o baiaderă. N-a mai reuşit să-şi facă dansul şi de atunci treburile au mers din ce în ce mai rău. Mopsy era tot mai abătută, răspundea greu la comenzi, era apatică.

În cele din urmă am ajuns şi în oraşul meu. Erau programate două spectacole în două zile consecutive, lume, mai ales copii, buluc. Pe la şapte dimineaţa primesc un telefon. Vino repede la piscină, monsieur Paul are nevoie de tine. Iau repede au taxi, ajung. Prima o văd pe Nicole, plîngînd lîngă bazin. De obicei, dimineaţa, o chema pe Mopsy cu un ţignal pe care-l purta la gît. În dimineaţa aceea Nicole a sunat degeaba. Delfinul n-a mai urcat la suprafaţă".

(„ochiul stins, aripioarele flaşte atîrnîndu-i...")

„Am intrat în apă. Mopsy zăcea pe fundul bazinului, moartă. Am scos-o la suprafaţă împreună cu alţi angajaţi. Plămînii, cînd au tăiat-o s-a văzut, erau plini de puroi, musteau ca o mlaştină. Nimeni nu ştiuse ce are şi au tratat-o de o crăpătură în piele, pe cînd ea făcuse pneumonie. Din momentul acela DELPHIN SHOW DE PARIS şi-a încheiat existenţa".

Miezul nopţii trecuse de mult şi colegii lui Bela împachetau cu grijă instrumentele. Naveta de Radeberger fusese... rasă de mult, chelnerii căscau pe la colţuri şi se apărau cu şervetele de ţînţari. Cîţiva dansatori pasionaţi nu înţelegeau să părăsească pista de dans.

Drumul spre gară a fost lung şi cu opriri multe. Mirosea a nămol lîngă ghiol şi ghiceai ici-colo, pe suprafaţa apei, mici gogoloaşe albe — pescăruşi căutîndu-şi hrana. Roiuri haotice de ţînţari mişunau în jurul neoanelor puternice de pe peron. Trei adolescenţi blonzi îşi făceau somnul în saci de dormit jerpeliţi, puşi direct pe dalele de gresie. Un ceferist, cu ţigara stinsă-n gură mătura pe sub bănci scoţînd, spre mirarea noastră, grămezi de musculiţe mişunînd unele peste altele, în mormanul de gunoi.

Efemeride, am zis. Nasc dimineaţa pe la ora opt, să zicem. Pruncesc şi cresc pînă la amiază. Spre orele două-trei nuntesc şi se-nmulţesc în aerul subţire mirosind a peşte fript şi piersici stricate. Apoi îmbătrînesc de-atîta hîrjoneală, se retrag în cotloane — cred ele — neumblate, pe sub bănci, prin burlane, să mai tragă în plămînii lor fără măsură, dacă-i au, aerul încărcat cu sare. În zorii zilei următoare vine un ceferist pe jumătate adormit şi le mătură frumos, la grămadă, milioane şi milioane de fiinţe agonizînd pe-un careu de gresie.

„Trenul accelerat 826 din direcţia Mangalia soseşte în staţie la linia doi...".

Se luminase de ziuă. Bela mi-a strîns tare încheietura mîinii stîngi şi i-am promis din nou că peste cîteva zile mă întorc la mare.

Dar cînd trenul a pornit, eu ştiam — dureros de limpede — că n-am să mă mai întorc niciodată acolo.

■ PREMIUL REVISTEI„ CONVORBIRI LITERARE" LA FESTIVALUL DE PROZĂ SCURTĂ „MARIN PREDA", ALEXANDRIA — 1984.

convorbiri literare prin corespondenţă

■ **Codruţa AIOANEI — Haţeg (Hunedoara).** Mai interesantă este **Ochii cuvintelor** ; iat-o, despodobită de ceea ce mi s-a părut a fi de prisos : „Căutam cu înfrigurare, căutam / ochii cuvintelor, / pitiţi prin lungi coridoare — /licurici / locul căutîndu-şi, / aşteaptă aripile sufletului / să le înalţe / umbrele tremurînde".

■ **David ALEXANDRU — Dumbrava Roşie (Neamţ).** Textele scurte sînt inteligente (catrenele) şi cu unele secvenţe de remarcabilă stilizare (celelalte). Poemul de largă respiraţie permite acumulări şi desfăşurări pe care le valorificaţi, într-un lirism mai consistent.

■ **D. Alexandru-SEUL — Izvoarele Sucevei (Suceava).** Încercaţi o selecţie mai atentă a ceea ce îmi trimiteţi, eventual ţinînd cont de răspunsurile mele anterioare.

■ **Aurel ALBU — Gălăteni (Teleorman).** Notaţia e, indiscutabil, modalitatea cea mai convenabilă : „Mi-a-n-mugurit inima ! / şi primăvara aceasta / nu-i o simplă metaforă / de prins în pieptul poeziei". E prea puţin, totuşi.

■ **Lia ANAMARIA — Iaşi.** **Ţiganca blondă** e reuşita maximă a grupajului, ceea ce mă face să cred că stilul colorat, pitoresc vă e cel mai convenabil. Poeziile nu sînt lucrate cît ar trebui. Se impune eliminarea cuvintelor **slabe**, nu mai puţin a asociaţiilor facile, de felul : „La geamurile mele / a răsărit lumina, / e luna sau e lumînarea / ce mă vesteşte într-una ?".

■ **Mihaela APOSTU — Bîrlad.** Sînt, printre multe ezitări, şi unele semne încurajatoare (în **Salcie**, de pildă). Revino cu un grupaj mai consistent şi mai atent lucrat.

■ **Sorin BRADEAN — Arad.** Jocul şi naivitatea simulată pretind, contrar aparenţelor, o construcţie impecabilă a textului, ceea ce nu se observă în cazul d-tale. **Fereastra** e dintre puţinele poezii care „merg" de la un capăt la altul, fără poticneli. Povestirea (şi nu nuvela !) indică o anume observaţie proaspătă şi o uşurinţă a transpunerii faptelor. Se vede că e vorba de relatarea unei întîmplări reale, lucru care nu aduce de la sine şi acea semnificaţie majoră pe care numai ficţiunea o poate institui. Ficţiunea nu înseamnă în primul rînd invenţie de fapte, ci atribuire de sensuri generalizatoare faptelor. Te mai poţi adresa la „Luceafărul", „Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului", „Ateneu" etc.

■ **Dan CHICET — Orşova.** Tăcerea mea are o singură motivaţie : nu mi-a parvenit plicul. Reveniţi.

■ **Daniel COLZARU — Piatra Neamţ.** Poezia nu se scrie cu inima, nici cu sufletul, ci cu cuvinte. Observaţia aceasta e deja un loc comun. În legătură cu ceea ce mi-ai trimis, în afară de o marcată influenţă bacoviană (îndeosebi în **„E toamnă şi poate chiar mîine")**, se observă acea lipsă de experienţă care te face să crezi că dacă ai inima mare şi sufletul în palmă poezia e gata. Nu e.

■ **D. COMAN — Iaşi.** Stilul discursiv ironic nu are, în cazul dv., virtuţi poetice.

■ **Simona CONDOR — Galaţi.** Bucuros de regăsire şi de ceea ce mi-aţi trimis. Pe unde aţi mai publicat ? O să încercăm la începutul anului viitor un grupaj. (Nu sînt poet).

■ **G. DAMIAN — Pechea (Galaţi).** Textele sînt nepublicabile.

■ **Alma DELAMOR — Constanţa.** Sigur că epicul „poate fi foarte.., liric". O poezie care povesteşte ceva (o baladă, bunăoară), n-o face decît pentru a organiza, a regiza într-un anume fel emoţia căreia îi serveşte drept pretext. Ceea ce nu e cazul în ce vă priveşte. În al doilea rînd, grandilocvenţa nu e o chestiune numai de ton, ci şi una de extensie nemăsurată, de diluare a expresiei. Grandilocvenţa e o stridenţă, o contradicţie dintre o perspectivă mult prea largă şi lucrurile puţine şi sărace pe care aceasta le reţine : „Soare din mîinile mele ! / Soare din clepsidra văzduhului, / Soare te cînt / cu inima, / cu necuprinsul şi cu cerul ! / Soare, eşti bun, / eşti mare, / eşti frumos, / eşti cel mai frumos. // Soare, vino în privirile mele / şi în visele mele !". În al treilea rînd, scuze pentru lecţiunea eronată. Descifrarea scrisului de mînă comportă şi asemenea riscuri.

■ **Daniela DORIN — Iaşi.** Clişee adolescentine („fîntînă de haos", „petale sub lumina de rouă"), dar şi poezie autentică, mai ales în **Mai spune-mi iubito că plouă !** sau **„Am încrustat pe frunza ta un nume..."**. Aştept veşti noi.

■ **Iosif B. FABRITIUS — Oradea.** Se vede „nervul" liric (ceea ce nu e puţin lucru), dar şi o anumită verbozitate (ceea ce, bineînţeles, e de prisos).

■ **Daniela JURAVLE — Rădăuţi.** E prea puţin.

■ **P. LAZĂR — Tulcea.** Concursul n-a avut încă loc. În poezii, asociaţiile mult prea mobile — interesante multe dintre ele — afectează unitatea textului devenit astfel excesiv mozaicat.

■ **G. M. — Prahova.** În **Nocturnă** spuneţi : „Sub alba lumină de nea", ceea ce e, din punctul de vedere al poeziei, un dublu pleonasm. Tot aici, în final apare o scînteie de lirism autentic : „Priveşte cum trece, străin cavaler, / Clipa ce se sparge de zid". Aşadar, cînd supravegheaţi expresia puteţi fi convingător. Poezia dv. trebuie să rămînă unicul subiect al dialogului nostru, dialog pe care dv. l-aţi provocat iar eu îl susţin cu absolută bună-credinţă. Părerile noastre în afara acestui subiect nu au nici un fel de importanţă.

■ **Cătălin MÎINESCU — Balş (Olt).** Cînd spui „apoi, am privit cerul. / Era albastru, / albastru senin / albastru frumos", nu faci decît să întăreşti o evidenţă. Poezia se află la antipodul acestui mod de a vedea lucrurile.

■ **I. MOCANU — Bucureşti.** Trimiteţi un grupaj mai consistent.

■ **Ana MUNTEANU** — Iaşi. Textul aparţine mai curînd genului memorialistic, decît ficţiunii. Realitatea faptului de viaţă nu capătă prestanţă artistică.

■ **Dorina NEGRU — Tîrgu Neamţ.** Nu mi-am putut face o părere. Să mai vedem.

■ **Simona NOAGHIUL — Suceava.** În final, **Caut sufletul** e involuntar comică. **Necesitate, Apropiere, Patria** sînt cele mai izbutite. În rest, naivităţile alternează cu prospeţimea unor asociaţii fericite. S-ar putea să ai mult talent care, deocamdată nu s-a „copt". Mai trimite-mi şi scrie-mi ceva despre tine.

■ **Marcus NONU — Cluj-Napoca.** Versurile nu m-au convins, cu toate astea, nu vă pot da răspunsul tranşant pe care mi-l cereţi. Nu recomand nimănui să nu scrie.

■ **Alexandru OLTEAN — Craiova.** Mă bucur că v-am însoţit „ieşirea în lume". În ultimul plic sînt lucruri bune, ameninţate însă ici şi colo de un insolit al combinaţiilor verbale, care îşi pierde din spontaneitate, apropiindu-se de ceea ce prin definiţie i se opune : artificiul.

■ **Aurel POP — Satu Mare.** Se reţine poezia expresiei detaşate şi ironice. Versul clasic vă obligă la clişee şi vorbe în plus. Să mai vedem.

■ **SAUVAGE — Iaşi.** Maniera colocvială nu e, în cazul d-tale, soluţia fericită. M-a convins mai mult primul catren din **Plouă şi nu plouă,** unde notaţia laconică dezvoltă un lirism disimulat. Ai tot timpul să-ţi găseşti vocea interioară şi să înveţi să „pliveşti" textul de elemente parazitare. Aştept.

■ **Ion I. SAVELCIUC — Bucureşti.** Cred că al doilea răspuns pe care l-aţi primit de la editură a fost cel corect. Scriind poezie, sînteţi inginer : „Poezie spaţiu verde tetradimensional, bîjbîială spumoasă [?] a unor antene defulate [?] etc.". Aşa cum am precizat în mai multe rînduri, nu răspundem prin poştă.

■ **Călin SORAN — Galaţi.** Realizarea cea mai de preţ în **Baladă** sînt personajele, chiar dacă uneori folosiţi procedee uzate şi ineficiente de portretizare. Astfel, în loc să le faceţi să se prezinte singure, prin gest, cuvînt etc., interveniţi dv. cu scurte fişe biografice. Ele vorbesc suficient de convingător şi epicul existenţei lor e, de asemenea, probant încît puteţi renunţa la acest tip inexpresiv de portretizare exterioară („...după o convorbire cu el rămîneai cu o învălmăşeală de impresii şi stări greu de cuprins în cuvinte: dominau însă uimirea şi bucuria descoperirii unui om unic, excepţional cu care ai comunicat într-adevăr"). Un alt cusur al textului este deznodămîntul previzibil, facila lui anticipare (visul). Cu toate aceste neîmpliniri povestirea merită atenţie prin atmosfera şi crochiurile tipologice. Reveniţi asupra ei. Poate ieşi ceva publicabil.

■ **Maria TIMUC — Galaţi.** Am citit cu interes poeziile. Dacă totul din scrisoare (vîrstă, experienţă în ale scrisului şi ale cititului) e adevărat (îndoiala e retorică !), merităm să stăm foarte serios de vorbă. Nu m-au convins textele lungi **(Regina şi Maria)** nici pastelul în manieră clasică **(Apusa pădure)** ; descriptivismul, se pare, nu te prinde. Finalurile de la **Aş vrea...** şi **Elegie VII,** sînt slabe, inconsistente. Stilul despodobit e, la d-ta, cel mai expresiv : „Aş vrea să fie / Mai simplu decît atît. // Murmur de linişte crudă / Găleţi tremurînd în fîntînă. // Aş vrea să strigi / Ca pasăre / Prin ascunsele aripi". Cîteva poezii emană o nelinişte stranie şi tocmai în mărturisirea acestei stări tulburi s-ar putea identifica tonul d-tale propriu (am în vedere **Umbra).** Ceea ce nu e bun se poate înlătura odată cu cîştigarea experienţei, ceea ce e bun trebuie urmărit cu aprigă perseverenţă. Fără a-ţi neglija alte treburi, citeşte cît poţi poezie. Pe cei mari, în primul rînd. Dintre poeţii importanţi de azi ţi i-aş recomanda pe lîngă cei pe care îi reţine manualul de şcoală, pe Leonid Dimov şi Cezar Ivănescu (cel din primele volume), pe care, am impresia, îi vei înţelege mai bine. Aştept cu interes plicul următor. Mai scrie-mi despre d-ta.

■ **I. T. — Tîrgu Mureş.** Cînd sînteţi serios (ca în **Eu, ele şi eu**) n-aveţi... haz. Celelalte două sînt mai aproape de gazetărie, decît de literatură.

■ **Sorin VIDAN — T. Severin.** Atenţie la neologismele rebarbative : „Trinitatea de simţ încolţit / Germinează / Proiectîndu-mi segmentele de trup". Nu sînt rele **Pseudocai** şi, din celălalt plic, **Ard,** chiar dacă nu lipsesc unele crispări. E bine să revedeţi textele cu îndoit spirit critic.

■ **Mariana VISTERNICU — Iaşi.** Se reţine penultimul text. Aştept şi altele.

■ **Mirela-Maria ZLEI — Dorohoi.** Cînd spui „Toamna a răsădit în mine / fructul melancoliei" te apropii de poezie. În rest, transcrii versificînd stări care nu ajung la cititor. Pune cuvintele la treabă, nu le risipi.

Daniel DIMITRIU

aşteptarea sau întoarcerea tatii din război

Mama îşi pieptăna
răbdarea plimbîndu-se
de colo-colo pe un peron,
loc de muncă a celor calificaţi
în aşteptare ;
ochii întinzîndu-i-se pe şinele
ce aduc ultimul tren
în care morţii mai ţopăie
la întîlnirea dintre mama şi tata
se sărută cuvintele
afişate pe frontispiciul gării :
„bine ai venit".

Aurel POP

poşta „argonaut"

■ **Radu Gârbacea — Sibiu.** Reţinem ceea ce ne-aţi trimis pentru numerele din anul viitor ale „Argonautului".

■ **I. Gradu — Galaţi.** Cînd veţi citi acest răspuns e probabil să fi apărut şi nr. 8.

■ **Mircea Nicolae — Bucureşti.** Pentru anul ce vine intenţionăm o diversificare a sumarului. Nu vă pot spune, fără texte, ce anume am putea reţine de la dv.

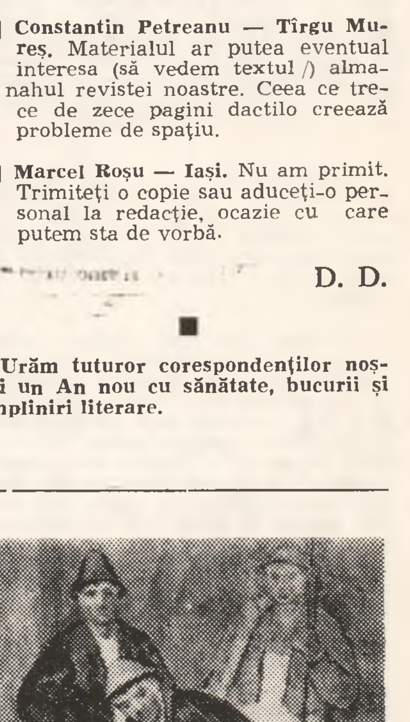
■ **Constantin Petreanu — Tîrgu Mureş.** Materialul ar putea eventual interesa (să vedem textul /) almanahul revistei noastre. Ceea ce trece de zece pagini dactilo creează probleme de spaţiu.

■ **Marcel Roşu — Iaşi.** Nu am primit. Trimiteţi o copie sau aduceţi-o personal la redacţie, ocazie cu care putem sta de vorbă.

D. D.

■

Urăm tuturor corespondenţilor noştri un An nou cu sănătate, bucurii şi împliniri literare.



Mihai CĂMĂRUŢ : „Compoziţie"



voltaire

a unsprezecea convorbire între a. b. c ● despre „dreptul" războiului

Adversar al tuturor prejudecăţilor din epocă, Voltaire a fost, prin geniul său, şi un inamic necruţător al războiului. Ideile sale au stîrnit, se ştie, nu numai zîmbetul amar al contemporanilor, ci şi reacţii violente din partea slujitorilor zeului Marte.

Apelul său la raţiune şi pace rămîne actual.

B

Am discutat despre lucruri care ne privesc pe toţi foarte îndeaproape; oamenii sînt lipsiţi de minte atunci cînd preferă să meargă la vînătoare sau să joace pichet în loc să se instruiască asupra unor subiecte atît de importante. Primul nostru ţel era să aprofundăm dreptul păcii şi al războiului; încă n-am vorbit despre ele.

A

Ce înţelegeţi prin dreptul războiului?

B

Mă puneţi în încurcătură; dar, în sfîrşit, Groot sau Grotius a scris despre el un amplu tratat în care citează mai mult de două sute de autori greci sau latini.

A

Credeţi, oare, că prinţul Eugen sau ducele de Marlborough l-au studiat, atunci cînd i-au alungat pe francezi de pe o sută de mile de pămînt? Dreptul păcii îl cunosc destul de bine: este acela de a-ţi ţine cuvîntul şi de a-i lăsa pe toţi oamenii să se bucure de drepturile naturale; dar dreptul războiului nu ştiu ce este. Codul uciderii oamenilor îmi pare a fi o fantezie ciudată. Sper că, în curînd, vom avea jurisprudenţa hoţilor de drumul mare.

C

Cum vom împăca această oroare atît de veche, atît de universală a războiului, cu ideile dreptăţii şi nedreptăţii, cu această bunăvoinţă pentru cei asemenea nouă, care pretindem că se naşte odată cu noi, cu frumosul şi cu cinstea?

B

S-o luăm mai uşor. Această crimă, care constă în a comite un mare număr de crime cu drapelul în frunte, nu este atît de universală precum spuneţi. Am remarcat deja că brahmanii şi primitivii numiţi **quakeri** nu s-au făcut niciodată vinovaţi de această grozăvie. Naţiunile care trăiesc dincolo de Gange varsă foarte rar sîngele altora. Şi n-am citit ca republica San-Marino să fi dorit vreodată război, deşi ea are cam tot atîta pămînt cît avea Romulus. Popoarele de pe Ind şi de pe Hydaspe au fost foarte surprinse văzîndu-i pe cei dintîi hoţi înarmaţi care veneau să pună stăpînire pe frumoasa lor ţară. Mai multe popoare ale Americii nu auziseră niciodată vorbindu-se despre acest păcat oribil, atunci cînd spaniolii le-au atacat cu Evanghelia în mînă.

Despre canaaneeni nu se spune că ar fi pornit vreodată război împotriva cuiva, pînă cînd o hoardă a apărut dintr-o dată, a dat foc satelor, a ucis femeile pe trupul bărbaţilor lor şi copiii pe pîntecele mamelor lor. Cum vom explica această furie în principiile noastre?

A

Aşa cum cei răi explică ciuma, vărsatul şi turbarea. Acestea sînt bolile legate de alcătuirea organelor noastre. Nu eşti mereu atacat de turbare sau de ciumă. Dar este suficient adeseori ca un ministru de stat turbat să-l muşte pe alt ministru, pentru ca turbarea să se transmită în trei luni la patru sau cinci sute de mii de oameni.

C

Dar, atunci cînd ai aceste boli, există unele leacuri. Cunoaşteţi aşa ceva împotriva războiului?

A

Nu cunosc decît două, pe care a pus stăpînire tragedia: teama şi mila. Teama ne obligă adeseori să încheiem pace; iar mila, pe care natura a pus-o în inimile noastre ca pe un antidot împotriva eroismului feroce, face ca învinşii să nu fie trataţi întotdeauna cu asprime. Chiar interesul nostru este de a le arăta îndurare, pentru a nu-şi sluji cu prea multă silă noii stăpîni: ştiu bine că au existat oameni brutali care au făcut ca naţiunile subjugate de ei să simtă greutatea lanţurilor. La asta n-am cum să răspund decît cu un vers dintr-o tragedie intitulată **Spartacus**, compusă de un francez care gîndeşte profund.

„Legea universului este: **nenorocire celor învinşi**".

Am domesticit un cal: dacă sînt înţelept, îl hrănesc, îl mîngîi şi îl încalec; dacă sînt un nebun furios, îl omor.

C

Acest lucru nu ne poate consola, căci, în fond, aproape toţi am fost subjugaţi. Voi, englezii, aţi fost subjugaţi de romani, de saxoni şi de danezi, iar apoi de un bastard din Normandia. Leagănul religiei noastre este în mîinile turcilor. Un pumn de francezi a supus Galia. Tirienii, cartaginezii, romanii, goţii, arabii au subjugat, pe rînd, Spania. În sfîrşit, din China pînă la Cadix, aproape întregul univers a aparţinut întotdeauna celui mai tare. Nu cunosc vreun cuceritor care să fi venit cu spada într-o mînă şi cu un cod în cealaltă. Ei n-au făcut legi decît după victorie, adică după jaf; iar aceste legi le-au făcut tocmai pentru a le sprijini tirania. Ce-aţi spune dacă vreun bastard din Normandia ar veni să pună stăpînire pe Anglia dumneavoatră pentru a vă impune legile lui?

A

N-aş spune nimic; aş încerca să-l ucid atunci cînd ar pune piciorul în patria mea. Dacă m-ar ucide, n-aş avea nimic de replicat; dacă m-ar subjuga, n-aş avea de ales decît între două posibilităţi: de a mă omorî sau de a-l sluji bine.

B

Iata două alternative triste. Cum?! Nu există o lege a războiului? Nu există un drept al ginţilor?

A

Îmi pare rău; însă nu există altul decît acela de a sta tot timpul la pîndă. Toţi regii, toţi miniştrii gîndesc asemenea nouă; iată pentru ce un milion două sute de mii de mercenari din întreaga Europă ies astăzi la paradă în fiecare zi în timp de pace.

Dacă un prinţ şi-ar concedia trupele, şi-ar lăsa fortificaţiile să cadă în ruină şi şi-ar petrece timpul citindu-l pe Grotius, veţi vedea că, într-un an sau doi, îşi va pierde regatul.

C

Va fi o mare nedreptate.

A

Într-adevăr.

B

Şi nu există nici un leac?

A

Nici unul, doar dacă eşti în stare să fii la fel de nedrept ca vecinii tăi. Atunci ambiţia este domolită de ambiţie; cîinii cu puteri egale îşi arată colţii şi nu se sfîşie decît atunci cînd au o pradă de împărţit.

C

Dar romanii, romanii, aceşti mari legislatori?

A

Ei făceau legi aşa cum algerienii îşi supuneau sclavii după regulă; însă atunci cînd luptau pentru a duce popoarele în sclavie, legea lor era sabia. Priviţi-l pe marele Cezar, soţul atîtor femei şi femeia atîtor bărbaţi; el răstigneşte două mii de oameni din ţinutul Vannes, pentru ca toţi ceilalţi să înveţe să fie mai ascultători; apoi, cînd întreaga naţiune este bine domesticită, vin legile şi frumoasele regulamente; se clădesc circuri, amfiteatre, se ridică apeducte, se construiesc băi publice, şi poporul subjugat dansează cu lanţurile la picioare.

B

Se spune, totuşi, că în război există legi care se respectă: de exemplu, se face o pauză de mai multe zile pentru a ne îngropa morţii; se stipulează că nu se vor purta lupte într-un anumit loc; se acordă o capitulare unui oraş asediat, se permite să-şi răscumpere clopotele atunci cînd se ia în stăpînire un oraş care s-a predat; nu sînt înjunghiate femeile însărcinate; un ofiţer rănit căzut prizonier este tratat cu politeţe; dacă moare, este îngropat.

A

Nu vă daţi seama că acestea sînt legi ale păcii, legi ale naturii, legi primitive, care se respectă reciproc? Nu războiul le-a dictat; ele se fac respectate în ciuda războiului; iar fără ele, trei sferturi din glob n-ar fi decît un deşert acoperit de oseminte.

Dacă doi împricinaţi înverşunaţi, pe punctul de a fi ruinaţi de procuror, fac între ei o înţelegere ce lasă fiecăruia o bucată de pîine, vei numi această înţelegere **o lege a baroului?** Dacă o hoardă de teologi, pregătindu-se să ardă într-o ceremonie pe cîţiva cugetători pe care-i numesc **eretici**, află că a doua zi partidul eretic îi va arde la rîndul său; dacă iartă pentru a primi iertarea, veţi spune că aceasta este o lege teologică? Veţi fi de acord că au urmat ceea ce le-a dictat natura şi interesul, în pofida teologiei. Acelaşi lucru se întîmplă în război. Răul pe care nu-l face e împiedicat de nevoi şi de interes. Războiul, repet, este o boală cumplită, care cuprinde naţiunile una după cealaltă şi pe care natura le vindecă în timp îndelungat...

C

Vă bateţi joc de noi. Doi prinţi îşi dispută o moştenire, dreptul lor este litigios, raţiunile lor sînt la fel de plauzibile; trebuie ca războiul să decidă: acest război va fi drept de amîndouă părţile.

A

Dumneavoastră vă bateţi joc. E cu neputinţă ca unul dintre ei să nu greşească, şi este absurd şi barbar ca nişte oameni să piară pentru că unul dintre aceşti doi prinţi a judecat prost. Să se bată în duel dacă vor; dar ca un popor întreg să fie nimicit pentru interesele lor — asta e o grozăvie. De exemplu, arhiducele Carol îşi dispută tronul Spaniei cu ducele de Anjou şi, înainte ca procesul să fie judecat, el costă viaţa a mai mult de patru sute de mii de oameni; vă întreb dacă acest lucru e drept.

B

Mărturisesc că nu. Ar fi trebuit găsită altă cale pentru a rezolva diferendul.

C

Calea era găsită; trebuiau să întrebe naţiunea asupra căreia voiau să domnească. Naţiunea spaniolă spunea: îl vrem pe ducele de Anjou; bunicul său, regele, l-a numit moştenitor prin testament; noi am subscris la aceasta; l-am recunoscut ca fiind regele nostru; l-am rugat să părăsească Franţa pentru a veni să ne conducă. Cine vrea să se opună legii celor vii şi celor morţi e în mod vizibil nedrept.

B

Foarte bine. Dar dacă naţiunea este împărţită?

A

Atunci, aşa cum vă spuneam, naţiunea şi cei care se amestecă în ceartă sînt molipsiţi de turbare. Îngrozitoarele simptome durează timp de doisprezece ani, pînă cînd cei turbaţi, epuizaţi, fără vlagă, sînt obligaţi să se înţeleagă. Întîmplarea, amestecul de succese şi insuccese, intrigile, oboseala au stins incendiul pe care alte întîmplări, alte intrigi, lăcomia, pizma, speranţa îl aprinseseră. Razboiul este asemenea muntelui Vezuviu; erupţiile sale înghit oraşele, iar focul se stinge. Există timpuri în care fiarele feroce, coborîte din munţi, devorează o parte din munca voastră, iar după asta se retrag în peşterile lor.

C

Nefastă condiţie — aceea de om!

A

Este şi mai rău să fii potîrniche: vulpile, păsările de pradă le devorează; vînătorii le omoară, bucătarii le frig; şi, totuşi, mai există potîrnichi. Natura conservă speciile şi puţin îi pasă de indivizi.

B

Sînteţi aspru, şi morala nu se împacă deloc cu aceste maxime.

A

Nu eu sînt aspru, ci soarta. Moraliştii voştri fac foarte bine atunci cînd strigă mereu: „Sărmani muritori, fiţi drepţi şi miloşi; cultivaţi pămîntul, şi nu-l însîngeraţi. Prinţi, nu prădaţi moştenirea altora, ca să nu fiţi ucişi în moştenirea voastră. Boiernaşi scăpătaţi, rămîneţi la voi acasă; reparaţi-vă maghernița, scoateţi din ceea ce aveţi de două ori mai mult decît ceea ce scoteaţi pînă acum; înconjuraţi-vă pămîntul cu garduri vii; plantaţi duzi; surorile voastre să vă împletească ciorapi de mătase; îmbunătăţiţi-vă viile; iar dacă vecinii vor să bea vinul fără voia voastră, apăraţi-vă cu curaj; dar nu vă vindeţi sîngele unor prinţi care nu vă cunosc, care nu vă vor arunca niciodată o privire şi care vă tratează ca pe nişte cîini de vînătoare asmuţiţi împotriva mistreţului, pe care-i lasă apoi să moară în cuşca lor"...

Cît despre ceilalţi moralişti cu simbrie, numiţi **predicatori**, nici măcar n-au îndrăznit vreodată să propovăduiască împotriva războiului. Ei declamă împotriva poftelor trupeşti, după ce au mîncat bine. Stigmatizează iubirea şi, coborînd de la amvonul în care au strigat, gesticulat şi asudat, se lasă şterşi de credincioasele lor. Îşi scuipă plămînii ca să dovedească nişte mistere despre care n-au nici cea mai mică idee; dar au grijă să nu defăime războiul, care reuneşte tot ceea ce perfidia are mai laş în manifestele lui, tot ceea ce înşelăciunea are mai josnic în furniturile către armată, tot ceea ce tîlhăria are mai groaznic în jaf, viol, hoţie, asasinat, devastare, distrugere. Dimpotrivă, aceşti buni preoţi binecuvîntează în ceremonii stindardele omorului, iar confraţii lor cîntă, pentru bani, atunci cînd pămîntul este inundat de sînge.

B

Nu-mi amintesc să fi citit în prolixul Bourdaloue, cel dintîi care a adus o aparenţă de raţiune în rugăciuni, nu-mi amintesc, spun, să fi citit vreo singură pagină împotriva războiului.

Elegantul şi blîndul Massillon, binecuvîntînd drapelele regimentului Catinat, face, într-adevăr, cîteva urări pentru pace; dar el îngăduie ambiţia. „Această dorinţă, spune el, de a vă vedea serviciile răsplătite, dacă este moderată..., dacă nu vă împinge să vă croiţi căi nedrepte pentru a vă ajunge scopurile..., nu are nimic care ar putea răni morala creştină". În sfîrşit, el se roagă la dumnezeu să trimită îngerul exterminator înaintea regimentului lui Catinat. „O, Doamne! Fă ca victoria şi moartea să-i preceadă întotdeauna; împrăştie asupra duşmanilor lor groaza şi buimăceala". Nu ştiu dacă victoria poate să preceadă unui regiment şi dacă dumnezeu răspîndeşte groaza, dar ştiu că predicatorii austrieci spuneau acelaşi lucru pentru soldaţii împăratului, iar îngerul exterminator nu mai ştia pe cine să asculte.

A

În orice parte v-aţi întoarce, veţi vedea că preoţii au propovăduit întotdeauna măcelul, de la Aaron, care se pretinde a fi fost pontiful unei hoarde de arabi, pînă la predicatorul Jurieu, profetul din Amsterdam. Negustorii din acest oraş, tot atît de deştepţi pe cît era el de nebun, îl lăsau să vorbească şi-şi vindeau mai departe mărfurile.

C

Ei bine, să nu facem război, să ne ucidem la întîmplare pentru bani. Să ne mulţumim a ne apăra împotriva hoţilor numiţi **cuceritori**.

Traducere
Doina FLOREA CIORNEI

lirică americană antirăzboinică

În anul 1972 un grup de veterani americani ai războiului purtat de Statele Unite împotriva Vietnamului a editat o antologie de versuri intitulată ironic „Inimi şi cugete biruitoare". Încă de la apariţie, cartea a fost apreciată drept „cea mai elocventă prezentare a războiului din cîte au fost publicate în aceşti ani". Absurditatea războiului cu ororile sale: „asasinatul mecanizat, maltratarea copiilor moartea zadarnică a tinerilor", e dezvăluită fără nici un fel de reticenţă în poezii de un tragism zguduitor. Iată cîteva din ele:

larry rottmann

apo 96225

Un tînăr plecă odată la război
într-o ţară îndepărtată
Cînd găsi timp, scrise acasă şi
spuse: „Fără îndoială, plouă mult pe aici".

Dar mama lui, citind printre rînduri,
Îi răspunse: „Sîntem tare îngrijoraţi. Spune-ne
cum stau lucrurile cu adevărat".

Iar tînărul scrise din nou: „Ehe, dac-aţi vedea
ce caraghioase sînt maimuţele!"

La care mama-i replică: „Nu
ne ascunde nimic, cum e acolo?"

Şi tînărul răspunse: „Aici apusurile de soare
sînt extraordinare".

În următoarea ei scrisoare mama
spuse: „Fiule, vreau să ne spui adevărul".

Aşa că fiul răspunse:
„Azi am ucis un om.
Ieri am aruncat napalm peste femei şi
copii. Mîine folosim
gaze".

Iar tatăl scrise: „Te rog,
nu mai scrie scrisori atît de triste. O tulburi
pe mama".

Aşa că, după un timp, tînărul scrise: „Fără îndoială,
plouă mult pe aici...".

jan barry

thap ba

Vechiul templu Cham din Thap Ba,
localnicii spun că-i vechi de-o mie de
ani,

mai vechi decît această pompoasă limbă
anglo-saxonă pe care o vorbesc
Mai vechi, spun ei, decît folosirea

gloanţelor, voturilor şi a
tiparniţei
mai vechi decît avionul şi bomba
mai vechi decît napalmul

a fost lovit ieri de un pilot de helicopter
de douăzeci de ani
de-abia sosit din ţară

Care l-a găsit mai atrăgător decît
linia de foc
pentru a-şi încerca mitralierele

robert c. hahn

moartea unui fiu

Ochii plini de suferinţă ai bătrinului
Privesc pierduţi pămîntul.
Se ţine drept şi, totuşi, nemişcat se mişcă.
Nu cade nici o lacrimă. Doar o uşoară

Paloare tulbură chipul de granit.
În movila de pămînt
Este şi el îngropat
Dincolo de atingerea timpului.

basil t. paquet

pe o plantaţie

Glonţul îi trecu
prin tîmpla dreaptă,
Tîmpla stîngă
Nu putu rezista

Metalului,
Ultimul lui „Eu sînt" explodă
Roşu şi cenuşiu pe un arbore de cauciuc.

Traducere de
Petru IAMANDI

Redacţia: Iaşi, str. Gh. Dimitrov nr. 1, telefon (981) 16242 ● Administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

Colegiul de redacţie:
Redactor şef: **Corneliu Sturzu**
Secretar responsabil de redacţie: HORIA ZILIERU
Andi Andrieş, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

● Preţul unui exemplar: lei 5.
Abonamente: 6 luni, 30 lei; 1 an, 60 lei

Pentru străinătate abonamentele prin ILEXIM — departamentul export-import presă, Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3. P. O. BOX 136–137, telex 23326.